د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او د ښوونکو د
روزنې معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو
د تالیف لوی ریاست

تفسیر شریف

لسم ټولګی

Ketabton.com

تفسیر شریف - لسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۶ هـ. ش

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې
هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی
د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو
د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي
پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي
هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي
لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به
لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې وزارت

تفسیر شریف

لسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ .ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: تفسیر شریف

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د اسلامي زده کړو برخې د درسي کتابونو مؤلفین

اډیټ کوونکي: د پښتو ژبې د اډیټ دیپارتمنت غړي

ټولګی: لسم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکی: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکی: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ ځای: کابل

چاپخونه:

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره قانوني چلند کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې د وزیر پیغام

اقرأ باسم ربک

د لوی او ښښونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې موږ ته یې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو.

څرنګه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمریز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د ګران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده‌کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدینو شوراګانې د هېواد د پوهنیز نظام شپږګوني بنسټیز عناصر بلل کېږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختیا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونیز نظام کې د ودې او پراختیا په لور بنسټیزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونیز نصاب اصلاح او پراختیا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړیتوبونو څخه دي. همدارنګه په ښوونځیو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونیزو تأسیساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کیفیت او توزیع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. موږ په دې باور یو، چې د باکیفیته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنیو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توګه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو څخه په درناوي هیله کوم، چې د هېواد بچیانو ته دې د درسي کتابونو په تدریس، او د محتوا په لېږدولو کې، هیڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د یوه فعال او په دیني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زیار او کوښښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤولیت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کړي، چې د نن ورځې ګران زده‌کوونکي به سبا د یوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولنې متمدن او ګټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانګه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه ګټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د ځیرکو او فعالو ګډونوالو په توګه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدریس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونیز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې یې نه ستړې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له درباره څخه دوی ته په دې سپېڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بریا غواړم.

د معیاري او پرمختللي ښوونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هیله چې وګړي یې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر

دکتور محمد میرویس بلخي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د موضوعاتو فهرست

سرلیک **مخونه**

لومړی لوست – د تفسیر د علم مفهوم او ارزښت: ۱
دویم لوست – د فاتحې سورت تفسیر ۵
دریم لوست – په علم او قلم سره د وحي پیل ۱۰
څلورم لوست – د اخلاص سورت تفسیر ۱۵
پنځم لوست – یوازې الله ﷻ په هر څه واکمن او پیداکوونکی دی ۱۸
شپږم لوست – د الله تعالی ﷻ غوره نومونه ۲۳
اووم لوست – انسان عبث او بې فایدې نه دی پیدا شوی ۲۸
اتم لوست – انسان د الهي نعمتونو په سیوري کې ۳۲
نهم لوست – د الله ﷻ په لورې بلنه ۳۶
لسم لوست – ایمان او نیک عمل ۴۰
یوولسم لوست – امانت او په اسلام کې د هغه ارزښت ۴۳
دو لسم لوست – د وینا او کړنې یووالی ۴۸
دیارلسم لوست – د الله ﷻ له ذکر څخه د سرغړونې پایله ۵۲
څوارلسم لوست – نیکي څه شی ده؟ ۵۵
پنځلسم لوست – په اسلام کې د سولې ارزښت ۵۹
شپاړسم لوست – د لقمان حکیم نصیحتونه خپل زوی ته (لومړۍ برخه) ۶۳
اووه لسم لوست – د لقمان حکیم نصیحتونه خپل زوی ته (دویمه برخه) ۶۸
اته لسم لوست – له بدگمانی ، غیبت او عیب پلټلو څخه ځان ژغورل ۷۲
نولسم لوست – کورونو ته د ننوتلو آداب ۷۶
شلم لوست – د شرابو او قمار وهلو حراموالی ۸۰
یوویشتم لوست – په عدل او احسان امر کول ۸۴
دوه ویشتم لوست – د مور او پلار حقوق ۸۷
درویشتم لوست – د خپلوانو، مسکینانو او مسافرانو حقوق ۹۱
څلور ویشتم لوست – په معاملاتو کې عدالت او مسؤولیت ۹۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تفسیر د علم مفهوم او ارزښت

د تفسیر تعریف

تفسیر په لغت کې بیانولو، څرګندولو او د معنا ظاهرولو ته وایي.

د مفسرینو په اصطلاح کې: تفسیر داسې یو علم دی چې د هغه په واسطه د قرآن کریم د الفاظو معناوې، حکمونه او حکمتونه پېژندل کېږي.

د تفسیر د علم تاریخ

د قرآن کریم تفسیر یو له هغو مهمو او غوره شرعي علومو څخه دی چې دنده یې د قرآن کریم ښوونه او د انسان له توان سره سم د هغه د معنا، احکامو او حکمتونو بیانول دي.

د تفسیر علم د اسلام له لومړي پړاو څخه پیل شوی او رسول الله صلی الله علیه وسلم د قرآن کریم لومړنی مفسر و چې له اړتیا سره سم یې صحابه وو ته د قرآن کریم زیات آیتونه تفسیر کړي دي.

د صحابه کرامو په دور کې د تفسیر علم پراختیا وموندله او د دوی له منځه څلور خلیفه ګان، عبدالله بن عباس، عبدالله بن مسعود، ابی بن کعب رضي الله تعالی عنهم او داسې نور د لویو مفسرینو په توګه راښکاره شول.

د تابعینو په دور کې د تفسیر علم ته پاملرنه نوره هم زیاته شوه، د حسن بصري، قتاده بن دعامه، عکرمه، مجاهد بن جبر او سعید بن جبیر رحمهم الله په څېر لویو علماوو د اسلامي نړۍ په بېلابېلو سیمو کې د شاګردانو په تربیه کولو سره دې علم ته ستر خدمتونه تر سره کړل.

د تابعینو له دور څخه تر دې دمه د تفسیر او علوم القرآن په هکله په عربي او نورو ژبو کې په زرګونه ټوکه کتابونه لیکل شوي چې قرآن کریم ته د مسلمانانو د مخلصانه خدمتونو څرګندونه کوي. د نړۍ پوهان په دې خبره په یوه خوله دي چې: څومره قرآن کریم ته پاملرنه شوې، هغومره انسانانو بل کوم کتاب ته پام نه دی اړولی او نه یې په دې کچه د کوم بل کتاب په اړه لیکنې، تحقیق او علمي څېړنې تر سره کړې دي.

د قرآن کریم له مهمو تفسیرونو څخه د امام طبري تفسیر، د شاه پور اسفرایني تفسیر، د میبدي کشف الأسرار تفسیر، د زمخشري کشاف تفسیر، د امام فخرالدین رازي تفسیر کبیر، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیضاوي تفسیر، د نسفي تفسیر، د ابن کثیر تفسیر او د داسې نورو تفسیرونو نومونه یادولای شو.

د تفسیر علم ته د افغانستان د علماوو خدمت

زموږ ګران هېواد افغانستان چې ځلانده او وياړلی فرهنګي او تمدني تاریخ لري، د لويو قرآن پوهانو او د تفسیر د مشهورو علماوو زانګو ده چې له دې جملې څخه د بېلګې په ډول د شیخ الاسلام خواجه عبدالله انصاري هروي د۴۸۱هــ کال متوفی، ابوبکر عتیق سور ابادي هروي د ۴۹۴هــ کال متوفی، امام فخرالدين رازي د ۶۰۶هــ کال متوفی، مولانا حسین واعظ کاشفي د ۹۱۱هــ کال متوفی، مولانا مراد علي کاموي د۱۲۹۴هــ کال متوفی مولانا یعقوب چرخي او معاصر عالم مولانا سلطان عزیز (عزیز) نومونه یادولای شو.

د تفسیر د علم ارزښت

د تفسیر د علم ارزښت او اهمیت په دې کې دی چې له موږ سره د قرآن کریم په زده کړه او د الله پاک د اوامرو او نواهیو په پوهه کې مرسته کوي، ترڅو د اسلامي نظام او اسلامي قانون د بنسټ (قرآن کریم) په لارښوونو وپوهېږو، عمل پرې وکړو او له دې لارې په دنیا کې نېکمرغه ژوند او په آخرت کې بریالیتوب تر لاسه کړو.

د تفسیر ډولونه

د تفسیر د علم پراختیا، د قرآن کریم په معنا او حقایقو کې د علمي څېړنو بېلابېلو لارو چارو او د مفسرینو مختلفو تګلارو ته په کتو سره د تفسیر علم په ګڼو ډولونو وېشل شوی چې ځینې ډولونه يې په لاندې توګه تشریح کوو:

۱- د محتوا او مضمون له پلوه: له دې پلوه تفسیر په دوو ډولونو وېشل شوی:

الف. نقلي تفسیر یا تفسیر بالمأثور.

ب. تفسیر بالرأی یا پر اجتهاد ولاړ تفسیر.

أ: په نقلي تفسیر یا تفسیر بالمأثور کې په صحیح نقل تکیه کېږي چې په لاندې ډولونو دی:

۱- د قرآن تفسیر په قرآن سره.

۲- د قرآن تفسیر په سنت سره، ځکه سنت (احادیث) د الله جل جلاله د کتاب بیانوونکي دي.

۳- د قرآن تفسیر د صحابه کرامو په روایتونو سره، ځکه صحابه رضي الله عنهم د الله جل جلاله په کتاب تر ټولو خلکو ښه پوهیدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴- د قرآن تفسیر د لویو تابعینو په اقوالو او ویناوو سره، ځکه هغوی اکثره خپله پوهه او علم له صحابه وو ښخه زده کاوه.

هغه تفسیر چې پر نقل بنا وي په واقعیت کې د الله جَلَّ جَلَالُهُ د کتاب د تفسیر ډېره ښه طریقه ګڼل کېږي، ځکه د قرآن، سنتو، د صحابه وو او تابعینو له ویناوو ښخه ګټه اخیستل د قرآن کریم د نصوصو په پوهه کې مرسته کوي او د قرآني معناوو په پوهېدنه کې خلک له غلطۍ او ښوییدنې ښخه ژغوري.

ب. تفسیر بالرأی یا پر اجتهاد ولاړ تفسیر:

په رایه بنا شوی تفسیر هغه تفسیر دی چې مفسر د خپلې خوښې کړې معنا د بیانولو په هکله د عربي ژبې او نورو شرعي علومو د قواعدو په رڼا کې په خپله ځانګړې پوهه اعتماد او تکیه کوي او د خپل فهم او نظر په اساس احکام او حکمتونه را وباسي.

په رایې د بنا شوي تفسیر حکم

هغه تفسیر چې په اجتهاد او خالصه رایه بنا شوی وي او پر کوم اصل ولاړ نه وي، د تفسیر بالرأی المذموم په نامه یادېږي. دا ډول تفسیر حرام او عمل ور باندې روا نه دی، خو که چېرته څوک د ژبې د تفسیر د اصولو او د شریعت په دایره کې په دې طریقه قرآن کریم تفسیر کړي پروا نه لري او دې ته تفسیر بالرأی المحمود ویل کېږي.

د تګلارو له پلوه د تفسیر ډولونه

د اسلوب او تګلارو له پلوه تفسیر په څلور ډوله دی: تحلیلي تفسیر، موضوعي تفسیر، اجمالي تفسیر او مقایسوي (پرتله ییز) تفسیر.

په تحلیلي تفسیر کې مفسر د قرآني نص هر اړخیز تحلیل کوي او د آیت ټول اړخونه د څېړنې او تحقیق لاندې نیسي. په موضوعي تفسیر کې مفسر د یوې ټاکلې موضوع په اړه قرآني آیتونه راټولوي او په ځانګړې طریقه یې شرحه او تفسیر کوي. په اجمالي تفسیر کې په آسانه، لنډه، عام فهمه ژبه او ساده ډول، قرآني آیتونه داسې تفسیر کېږي چې ټول خلک ورڅخه ګټه واخیستلای شي، خو په مقایسوي (پرتله ییز) تفسیر کې د ټاکلو قرآني آیتونو په اړه د مفسرینو د ویناوو پلټنه، څېړنه او پرتله تر سره کېږي.

د قرآن کریم د نازلیدو څرنګوالی

د قرآن کریم نازلېدنه په دوو طریقو سره شوې چې په لنډ ډول یې شرحه کوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱– قرآن کریم د لومړي ځل لپاره په مجموعي توګه يو ځلي د قدر په شپه بیت العزت ته چې د دنیا په آسمان کې موقعیت لري نازل شوی دی لکه: چې قرآن کریم هم د قدر په سورت کې ورته اشاره کړې ده: ﴿إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾ **ژباړه**: بېشکه موږ دا (قرآن کریم) د قدر په شپه کې نازل کړی.

۲– په تدریجي توګه د زماني او پېښو د اړتیاوو او غوښتنو سره سم د قرآن کریم نازلېدل، لکه د (العلق) سورت لومړني آیتونه چې د حراء په غار کې د لومړي ځل لپاره په پیغمبر ﷺ باندې نازل شول او په درویشتو کلونو کې د پیغمبر ﷺ تر وفاته پورې بشپړ شو.

فعالیت:

ښوونکی دې زده کوونکي په دوو ډلو ووېشي او له هغوی څخه دې وغواړي چې هره ډله دې د دوو تفسیرونو نوم له مفسر سره ولیکي او بیا دې د هغوی په هکله لنډه خبرنه وکړي.

پوښتنې

لاندېنيو پوښتنو ته ځوابونه ووایاست:

۱– تفسیر په لغت کې څه ته وايي؟.

۲– په اصطلاح کې د تفسیر اطلاق په کوم علم کېږي؟

۳– تفسیر په څو ډوله دی؟ او هر ډول يې د کومو ځانګړتیاوو لرونکی دی؟

۴– د تفسیر له ډولونو څخه د هریو ډول حکم شرح کړئ؟

۵– قرآن کریم څرنګه نازل شوی دی؟

٦– د ځینو مهمو تفسیرونو نومونه واخلئ.

۷– د تفسیر په برخه کې د افغانستان د علماوو پر خدمتونو رڼا واچوئ.

۸– د قرآن کریم نزول څرنګه و؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم لوست

د فاتحې سورت تفسير

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

﴿ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ۝ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ۝ مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ۝ إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ۝ ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ۝ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ﴾ [الفاتحة ١-٧]

د کلمو معناوې

ٱلۡحَمۡدُ: ثنا، ستاينه.

رَب: څښتن، پروردګار – پالونکی او کار جوړوونکی.

ٱلۡعَٰلَمِينَ: د عالم جمع يعني له الله تعالیﷻ څخه پرته هر موجود.

ٱلدِّينِ: حساب، جزاء او بدله.

ٱهۡدِنَا: راوښيه موږ ته.

ٱلصِّرَٰط: لار.

ٱلۡمُسۡتَقِيم: سمه، سيخه او نيغه.

ٱلۡمَغۡضُوبِ: هغه کسان چې د اللهﷻ د غضب او عذاب مستحق وي.

ٱلضَّآلِّين: لار ورکي، (هغه کسان چې حق يې نه وي پېژندلی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

ټولې ستاينې يوازې الله پاک لره دي چې پالونکی د ټولو عالميانو دی. ډېر زيات مهربان او پوره رحم کوونکی دی، مالک (د ټولو چارو) د ورځې د جزا دی، خاص تاته عبادت کوو او خاص له تا څخه مرسته غواړو. وښيه موږ ته سمه لاره! د هغو کسانو لاره چې انعام کړی تا پر هغــو باندې، نه لاره د هغو بدو کسانو چې غضب کړی شوی پر هغو باندې او نه لاره د هغو بـــدو کسانو چې گمراهان دي.

په فاتحې سره د سورت د نومولو وجه

د فاتحې سورت مکي دی، يعني له هغو سورتونو څخه دی چې په مکه معظمه کې نازل شوی دی او د فاتحې په نامه ځکه نومول شوی چې قرآن کريم په دې سورت پيل شوی دی. د نبي کريم ﷺ په احاديثو کې هم ددې سورت لپاره دغه نوم ذکر شوی دی، لکه: چې پېغمبر ﷺ فرمايلي دي: «لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ»[1] يعني څوک چې د فاتحې سورت ونه وايي لمونځ يې نه صحيح کېږي.

د فاتحې سورت نومونه

فاتحه سورت ډېر نومونه لري، يو شمېر مفسرينو د فاتحې سورت لپاره تر شلو زيات نومونه ذکر کړي دي چې ځينې يې دا دي: الفاتحة، أم القرآن، السبع المثاني، الكنز، الوافية، الكافية، سورة الدعاء او داسې نور.

تفسير

الله تعالیﷻ خپل کتاب په ﴿ بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴾ سره پيل کړی دی، تر څو هر مسلمان په دې وپوهېږي چې د پام وړ هر کار بايد د الله تعالیﷻ له نوم سره پيل شي، ځکه هر کار چې د الله له نامه پرته پيل شي، هغه به نيمگړی وي.

الله: د حقيقي معبود لپاره خاص نوم دی، پرته له اللهﷻ يې په بل چا اطلاق نشي کېدای او د دغه نوم بدلول په جمع او تثنيه سره هم روا نه دی.

ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ: رحمان او رحيم دواړه لفظونه د (رحمت) له کلمې څخه اخيستل شوي دي. رحمت د انسانانو په حق کې د زړه د نرمښت په معنا دی چې همدردۍ او احسان ته يې هڅوي، رحمت د الله له صفتونو څخه يو صفت دی چې ځان ته يې غوره کړی دی.

---

(۱) سنن الکبری للبيهقي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا سورت د الله پاک په حمد او ستاینه پیل شوی او حمد په ژبې سره د نعمت د ښښتن او لورونکي ستاینه ده، د نعمت ښښتن او لوروونکی الله دی، نو یوازې الله تعالی د دې ستاینې وړ او لایق دی او بس.

ځینې هغه صفتونه چې په دې سورت کې الله تعالی ته ذکر شوي او هغه ذات د دې ثنا او ستاینې لایق ګرځوي دا دي چې هغه ﴿ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴾ دی او معنا یې پاس ذکر شوه.

همدارنګه الله ﴿ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴾ دی. الله ﷻ د دې آیت په ذکر کولو سره بیانوي چې هغه ذات په عین حال کې چې د ټولو مخلوقاتو پالونکی او مالک دی، پر خپل مخلوق باندې (رحمن او رحیم) هم دی په دې معنا سره چې الله تعالی ښښونکی او مهربان دی.

بل دا چې الله تعالی ﴿ مَٰلِكِ يَوْمِ ٱلدِّينِ ﴾ دی. دا دریم صفت دی چې الله ﷻ د خپل ځان لپاره دلته ذکر کړی دی.

مالک د مِلک څخه اخېستل شوی د میم په کسره، مِلک د یوه شي تر لاس لاندې راوستل دي چې په هغه کې په تصرف هم قادر وي، یعنې الله تعالی د قیامت د ورځې بشپړ مالک او متصرف دی او په هغه ورځ به د حساب حاکمیت او اختیار یوازې له ده سره وي.

دا ځینې هغه صفتونه دي چې الله تعالی د خپل ځان لپاره بیان کړي دي لکه: د ربوبیت، رحمت او د جزا د ورځې مالکیت چې یوازې الله تعالی په دې صفتونو ستایل کېږي.

نو هغه ذات چې د دې صفتونو لرونکی وي هغه د دې لایق او وړ دی چې مورږ عبادت، بنده‌ګي، مرسته، غوښتنه او خپله دعا په ده پورې منحصره کړو، نو ځکه الله تعالی فرمايلي: مؤمن بنده دې الله ﷻ ته مخ واړوي او ودې وايي چې:﴿ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴾ (ای زمورږ پالونکیه) یوازې ستا عبادت کوو او یوازې له تا څخه مرسته غواړو.

عبادت: د الله ﷻ په وړاندې له قلبي احساس سره د خشوع او عاجزۍ ورروستۍ پوړۍ ده او په هره اندازه چې انسان په عبادت او بنده‌ګۍ کې الله ﷻ ته توجه واړوي په همغه اندازه شرف او عزت حاصلوي. له الله ﷻ څخه مرسته غوښتل زمورږ د حقیقي بنده‌ګۍ نښه ده، ځکه انسان د الله ﷻ د قوت او عظمت په وړاندې د ضعف او بېوزلۍ احساس کوي او له الله ﷻ څخه غواړي چې له ده سره مرسته وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ﴿ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴾ په جمله کې د مفعول وړاندې والی، الله تعالی ته د عبادت په حصر او ځانګړتیا دلالت کوي او د جملې معنا داسې راځي: یوازې او یوازې ستا عبادت کوو او یوازې او یوازې له تا څخه مرسته غواړو.

حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنه د دې آیت په تفسیر کې فرمايلي: یوازې ستا عبادت کوو او له تا پرته د بل چا عبادت نه کوو[١].

نو پر دې بنسټ د عبادت ټول ډولونه، لکه: سجده، رکوع، نذر، قرباني (حلاله)، دعا، مرسته غوښتل، ویره، هیله، توکل او داسې نور، یوازې د الله لپاره دي او هېڅوک ورسره باید پکې شریک نه کړای شي.

﴿ ٱهْدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ۞ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ ٱلْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴾.

هدایت: یوې موخې ته د رسېدلو لپاره لارښوونه هدایت بلل کېږي. د هدایت بله معنا بیانول دي، دا کلمه غالباً د خیر په لور استعمالېږي نو د دې دوو آیتونو بشپړه معنا دا ده چې:

ای پروردګاره! موږ ته د هغې سمې او نیغې لارې لارښوونه وکړه چې موږ د دنیا او آخرت نیکمرغیو ته رسوي، د هغو بنده ګانو لاره چې تا پر هغوی خپل نعمت لورولی دی، نه لاره د هغو کسانو چې د خپلو ناوړه عملونو او د حق د لارې نه د کږېدو له کبله د قهر او غضب وړ ګرځېدلي دي.

د مفسرینو د ویناوو پر بنسټ د ﴿ ٱلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ﴾ څخه مراد انبیاء – علیهم السلام– صدیقین، شهداء، صالحین او د الله پاک ټول نیک بندګان دي.

مفسرینو ویلي دي چې له ﴿ ٱلْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ ﴾ څخه مراد هغه کسان دي چې حق پیژني او بیا هغه پرېږدي چې په راجحه وینا له دوی څخه یهود مراد دي او له ﴿ ٱلضَّآلِّينَ ﴾ څخه هغه کسان مراد دي چې حق نه پیژني او هغوی نصارا دي.

---

[١] - تفسير أبي سعود

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

د فاتحې مبارک سورت ډېرې ګټې او لارښوونې رانغاړې چې ځینې یې دا دي.

- حمد او ستاینه یوازې په الله تعالی پورې منحصره ده، هغه د ټولې نړۍ او نړیوالو پیداکوونکی او پالونکی دی او د قیامت په ورځ یوازې هغه واکدار او متصرف دی.
- باید یوازې د الله په دربار او حضور کې بنده‌ګي، عاجزي او خشوع وکړو او یوازې له هغه څخه مرسته وغواړو، لکه: څرنګه چې پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: «إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللهَ، وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللهِ» یعني کله چې څه شی غواړې، نو له الله ﷻ څخه یې وغواړه او کله چې دې مرسته غوښتله، نو یوازې له الله ﷻ څخه یې غواړه.
- نیکو اعمالو ته ترغیب او هڅول، ترڅو انسان د قیامت په ورځ په نیکانو کې حساب شي او له باطل پرستۍ نه وېرول ، ترڅو انسان د قیامت په ورځ له باطل پرستو څخه ونه ګڼل شي.

فعالیت

زده کوونکي دې په دوو ډلو وویشل شي او بیا دې ورڅخه وغوښتل شي چې د دې مبارک سورت څخه دې له درو یادو شویو ګټو سربېره دوې نورې ګټې هم راوباسي.

پوښتنې

١- ولې د فاتحې سورت په ﴿ بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴾ پیل شوی، حکمت یې څه دی؟

٢- له ﴿ مَـٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ﴾ څخه مراد څه دی؟

٣- له ﴿ إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ﴾ مبارک آیت څخه موږ څه زده‌کړه ترلاسه کوو؟

٤- له ﴿ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴾ څخه کوم خلک مراد دي؟

٥- له هدایت څخه مطلب څه دی؟

٦- د دې سورت له ګټو څخه دوې ګټې چې مسلمانانو ته لارښوونه کوي، بیان کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم لوست

په علم او قلم سره د وحي پیل

قال تعالی: ﴿ ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلَّذِی خَلَقَ ۝ خَلَقَ ٱلۡإِنسَـٰنَ مِنۡ عَلَقٍ ۝ ٱقۡـرَأۡ وَرَبُّكَ ٱلۡأَكۡـرَمُ ۝ ٱلَّذِی عَلَّمَ بِٱلۡقَلَمِ ۝ عَلَّمَ ٱلۡإِنسَـٰنَ مَا لَمۡ یَعۡلَمۡ ﴾

[العلق: ١-٥]

د کلمو او جملو معناوې

ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ: ولوله د خپل پالونکي په نامه.

عَلَقٍ: ترڼلي (ټینګه) وینه چې د انسان د پیدایښت دویمه مرحله ده.

عَلَّمَ بِٱلۡقَلَمِ: د قلم په واسطه یې انسان ته لیکل او تدوینول وروښودل.

ژباړه

ولوله اې پیغمبره د خپل رب په نوم چې هغه پیدا کړ. د کلکې شوې وینې له یوې ټوټې څخه یې انسان هست کړ. ولوله او ستا رب له هر چا څخه ډېر مهربانه دی چې هغه د قلم په مرسته علم وښود. انسان ته یې هغه علم ورکړ چې هغه پرې نه پوهیده.

د دې آیتونو شان نزول

امام احمد بن حنبل او شیخین (بخاري او مسلم) د حضرت بي بي عایشې رضي الله عنها څخه د دې آیتونو شأن نزول داسې نقلوي: د وحې پیلیدل په رسول الله ﷺ باندې داسې و چې پیغمبر ﷺ لومړی رښتیني خوبونه لیدل، هرخوب به یې چې ولید د روڼ سهار په څېر به رښتینی کېده، بیا رسول الله ﷺ ګوښه والي ته مخه کړه او ګوښه والی به یې خوښیده، د حرا غار ته به یې تشریف یوړ او طاقې شپې به یې د حرا په غار کې په یوازې والي او راز او نیاز کې تیرولې، بیا به خپلې کورنۍ ته راستنیده او توښه به یې برابروله او بېرته به هماغه غارته تللو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نبي کريم ﷺ د حرا په غار کې و چې يوه پرښته ورته ښکاره شوه او ويې ويل: ولوله، ده وويل: زه لوستونکی نه يم، پيغمبر ﷺ وفرمايل: زه يې ډېر ټينګ په غيږ کې ونيولم او بيا يې پرېښودم او ويې ويل: ولوله، ما وويل: زه لوستونکی نه يم. بيا يې دويم ځلې سخت ټينګ په غيږ کې ونيولم او بيا يې پرېښودم او راته يې وويل: ولوله، ما وويل: زه لوستونکی نه يم، بيا يې دريم ځلې ډېر سخت ونيولم او بيا يې پرېښودم او ويې ويل: ﴿ ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلَّذِي خَلَقَ ۞ خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ مِنۡ عَلَقٍ ۞ ٱقۡرَأۡ وَرَبُّكَ ٱلۡأَكۡرَمُ ۞ ٱلَّذِي عَلَّمَ بِٱلۡقَلَمِ ۞ عَلَّمَ ٱلۡإِنسَٰنَ مَا لَمۡ يَعۡلَمۡ ﴾. ژباړه يې مخکې تېره شوې ده.

تفسير

د وحې د پيلېدو ځرنګوالی

دا د قرآن کريم لومړني آيتونه دي چې نازل شوي او نبوت ورباندې شروع شوی دی. دغه آيتونه جبرائيل عليه السلام په پيغمبر ﷺ باندې په داسې حال کې نازل کړل چې د حرا په غار کې د مناجات او راز او نياز په حالت کې و، الهي وحې د (اقرأ) په امر نازله شوه. حال دا چې پيغمبرﷺ په ليک او لوست نه پوهيده، خو جبرائيل عليه السلام خپل امر ته د (اقرأ) په وينا سره دوام ورکړ، چې په دې امر ټينګار کول د علم، پوهې او زده کړې اهميت، ارزښت او فضيلت را په ګوته کوي، ځکه د علم د زده کولو تر ټولو ګټوره او ارزښتناکه لاره همدا لوستل دي او د ﴿ ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلَّذِي ﴾ معنا دا ده چې د خپل پالونکي په نامه او امر ولوله، نو معلومه شوه چې لوستل او ويل يو الهي امر دی.

د دې آيتونو ځرګند دلايل

دغه قرآني نصوص په دې دلالت کوي چې: زموږ زده کړه بايد د الله ﷻ په نامه وي، نو مسلمانان بايد ټول علوم او فنون د الله ﷻ په نامه او د هغه د رضا لپاره زده کړي.

بل دليل يې دا دی چې الله ﷻ د خپل پيغمبر په ژبه په داسې حال کې چې لوستونکی نه و له اعجاز ځخه ډک قرآن کريم جاري کړ، نو بايد وپوهېږو، هغه ذات چې کاينات يې پيدا کړي په دې هم قادر دی چې د لوستلو او ويلو توان په انسان کې پيدا کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته بیا له علقې (یوې ټوټې پرنډې وینې) څخه، د انسان په پیدایښت کې د الله تعالی عظمت بیان شوی دی، دا د الله ﷻ د قدرت نښه ده چې انسان یې لوړو پوړیو ته رسولی او د علم او پوهې دروازې یې د ده پر مخ پرانستلي دي ځکه هغه کریم، مهربانه او ښښونکی ذات دی.

د الله ﷻ لورینې او نعمتونه

د الله ﷻ تر ټولو ستره لورینه د انسان له پیدایښت څخه وروسته هغه ته د علم ورکړه ده چې د قلم د نعمت په واسطه یې هغه ته ښودنه کړې ده، دا جامده وسیله یې د پوهې او زده کړې وسیله ګرځولې ده او د قلم په واسطه یې دا ټول کتابونه منځ ته راوړي دي چې انساني نسلونه ورڅخه په پرله پسې توګه ګټه ترلاسه کوي.

د قلم، لوستلو او لیکلو د ارزښت او درناوي په هکله همدا بس ده چې په قرآن کریم کې یو بشپړ سورت په (القلم) نومول شوی او په دې سورت کې په قلم او هغه څه چې ورباندې لیکل کیږي، قسم یاد شوی. قلم د زده کړې او د علم د خپرولو وسیله ده او د تمدن او پرمختګ په رامنځته کولو کې ډېر ارزښتناک رول لري. رسول الله ﷺ باندې لومړني نازل شوي آیتونه په دې ښه ګواه دي چې اسلام زده کړې، پوهې، لوست او لیک ته څومره ارزښت ورکړی دی!

د مسلمانانو لومړیو نسلونو د همدې حقیقت په درک کولو او د مبارکو قرآني آیتونو او سپیڅلو نبوي احادیثو څخه په الهام اخیستنه د علم او زده کړې لور ته مخه وکړه او په لږه موده کې یې د ستر اسلامي تمدن بنسټ کېښود. د علم او پوهې په بېلابېلو څانګو کې د مسلمانو پوهانو اکتشافات، اختراعات، کتابونه او علمي آثار دومره ارزښتمن او بې سارې وو چې تر اوسه پورې په ټوله نړۍ او په ځانګړې ډول د لوېدیځو هېوادونو په علمي مرکزونو کې تدریس او ګټه ترې اخیستل کېږي.

په نورو مخلوقاتو باندې د انسان غوره والی

الله تعالی په لومړي پړاو کې خلقت په مطلقه بڼه یاد کړ، ترڅو په دې سره ټول مخلوقات راونغاړي، بیا یې انسان د خپل عجیبه پیدایښت او فطرت له امله خاص او عزتمند وګرځاوه او خپل آیتونه یې پرې نازل کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوستل او ليکل د پوهې او زده کړې دوه مهمې وسيلې

همدارنگه الله ﷻ په دې آيتونو کې لوستل له ليکلو سره يوځای او پيوست بيان کړي دي او فـــــــــرمايلي يې دي ﴿ ٱلَّذِى عَلَّمَ بِٱلْقَلَمِ ﴾ يعنې انسان ته يې د قلم په واسطه ښوونه وکړه چې دا د اللهﷻ يو لوی نعمت او د انسانانو ترمنځ د تفاهم وسيله ده. که ليکنه نه وای، نو علوم به له منځه تللي وو او د دين هېڅ نښنه به پاتې نه وه، نظم او قانون به شتون نه درلود. همدا ليکنه ده چې علوم او د پخوانيو خلکو پيښې ثبتوي، وگړي او ټولنې د دې په مرسته پرمختگ کوي، مدنيتونه جوړوي، په ليکنې سره د بشريت تاريخ محفوظ پاتې کېږي او وروستني خلک د لومړنيو خلکو په هکله معلومات تر لاسه کوي.

د لوست گټې او لارښوونې

له پورتنيو مبارکو آيتونو څخه لاندينۍ گټې ترلاسه کولی شو:

- ❖ الله پاک خپل پيغمبر او مسلمانانو ته امر کوي چې قرآن کريم د خپل پالونکي په نامه ولولي.
- ❖ د علم او پوهې مصدر الله تعالی دی او هغه دی چې انسان ته د علم او پوهې د حاصلولو وس او توان ورکوي.
- ❖ ليکنه د علم او پوهې په ساتنه او ليږدونه کې اساسي رول لوبوي او پرته له ليکنې هېڅ علم محفوظه نشي ساتل کيدلی.
- ❖ د اسلام دين د علم دين دی او ستر دليل يې دا دی: چې د قرآن کريم لومړني آيتونه چې په پيغمبر ﷺ باندې نازل شوي، هغه د علم زده کړې ته دعوت ورکوي.
- ❖ پر انسان د الله ﷻ د رحمت او مهربانۍ نښې دا دي چې هغه ته يې علم ښودلی او له بيسوادۍ څخه يې نجات ورکړی دی.
- ❖ د علم زده کړه او د هر څه لوستل بايد د الله ﷻ په نامه او د هغه د رضا د حاصلولو لپاره وي.
- ❖ قلم د الله تعالی نعمت او د بشر په ژوندانه کې د ارزښتناکو اکتشافاتو او اختراعاتو وسيله ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- لوستل، لیکل او د علم زده کړه يو قرآني اصل، د مسلمانانو ديني دنده او د اسلامي تمدن بنسټ ګڼل کېږي.
- د قلم، کتاب او پوهانو درناوی د اسلامي ټولنې له ځانګړتياوو او د مسلمانانو له شرعي وجيبو څخه ګڼل کېږي.

فعالیت

زده کوونکي دې په دوو ډلو وويشل شي يوه ډله دې د لوستلو ګټې او بله ډله دې د ليکلو ګټې څرګندې کړي او د انساني پرمختګ په ډګر کې دې د دواړو د ونډې په هکله بحث وکړي.

پوښتنې

١- د (علق) سورت ولې په دې نوم نومول شوی دی.

٢- د (علق) معنا او مفهوم روښانه کړئ؟

٣- په الهي وينا کې د (اقرأ) مخاطب څوک دی؟

۴- د دې آيتونو شان نزول څرنګه دی؟

۵- په دې آيتونو کې کومې لارښوونې نغښتې دي؟

٦- د خلقت په اړه د الهي قدرت له رازونو څخه يو راز له دې آيتونو څخه څرګند کړئ؟

٧- له دې آيتونو څخه څه عبرتونه او درسونه اخيستلای شئ؟

٨- ولې په اسلامي ټولنه کې بايد د قلم او پوهې ښښتنان د درناوي وړ وي؟

کورنۍ دنده

د لوستل شويو آيتونو په رڼا کې (د تمدنونو په رامنځته کولو کې د قلم، ليک او لوست ونډه) تر سرليک لاندې پنځلس کرښې مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اخلاص سورت تفسیر

قال تعالی: ﴿ قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ۝ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ۝ لَمۡ يَلِدۡ وَلَمۡ يُولَدۡ ۝ وَلَمۡ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدُۢ ﴾ [الإخلاص ١-٤]

د کلمو معناوې

أَحَـد: یو دی.

ٱلصَّمَد: هیچا ته اړ نه دی، ټول هغه ته اړ دي.

كُفُوًا: مثل – سیال – ساری.

ژباړه

ووایه چې الله ﷻ یو دی. الله ﷻ هیچا ته اړ نه دی. ټول هغه ته اړ دي. نه يې څوک زیږولي دي او نه دی له چا څخه زیږیدلی دی او هیڅوک له ده سره سیال نه دي او ساری نه لري.

تفسیر: دا سورت د الله تعالی په پېژندنه کې له موږ سره مرسته کوي او د ده د صفتونو په هکله زموږ معلومات او پوهه زیاتوي.

په دې سورت کې الله ﷻ خپل پیغمبرﷺ ته امر کوي چې ووایه: الله ﷻ د ذات او صفتونو له پلوه یو دی. مستغني او بې پروا دی چا ته محتاج او اړ نه دی او څوک د ده لويي او قدرت ته نشي رسیدلای او څوک د ده د حکم او فرمان مقابله نشي کولای. الله ﷻ هغه ذات دی چې بنده گان خپل حاجتونه او ضرورتونه له ده څخه غواړي او د خپلو ستونزو په هکله ده ته رجوع کوي.

الله ﷻ هغه ذات دی چې نه يې څوک زیږولي دي او نه دی له چا څخه زیږیدلی دی، د دې الهي صفتونو په پوهیدو سره باید ووایو چې الله تعالی یوازنی بې سیاله او بې ساری ذات دی.

په [لَمۡ يَلِدۡ] جمله کې د زوی او لور موجودیت له الله ﷻ څخه نفي شوی دی. مشرکانو عقیده درلوده چې پرښتې د الله لوڼې دي او یهودو عزیر ؑ د ده زوی گڼلو، نصاراوو به ویل چې عیسی علیه السلام د الله ﷻ زوی دی چې دا ټولې بې بنسته دعواوې دي.

د [وَلَمۡ يُولَدۡ] په جمله کې د الله ﷻ لپاره د پلار شتون نفي او باطل گڼل شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اخلاص سورت دا اصل هم ثابتوي چې د الله ﷻ له مخلوقاتو څخه هېڅوک له الله ﷻ سره سيالي او برابري نشي کولای او هېڅ شی د الله ﷻ په ذات، صفتونو او کړنو کې له ده سره سيالي نشي کولای. دې وينا له الله تعالی سره د سيال شتون نفې کړ او د عربو مشرکانو وهم او گمان يې باطل اعلان کړ چې د الله ﷻ لپاره په کړنو کې د شريک او سيال قايل وو او پربنتې او بتان يې له الله ﷻ سره شريکول.

د اخلاص سورت مرتبه او فضيلت

په يو حديث کې چې حضرت انس ﷺ روايت کړی دی، پيغمبر ﷺ فرمايلي دي: «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ تَعْدِلُ ثُلُثَ الْقُرْآنِ»

يعنې: (د اخلاص سورت د قرآن له دريمې برخې سره مساوي دی) ځکه دا سورت موږ د خپل پروردگار او پالونکي سره اشنا کوي. يعنې توحيد رابنيي او قرآن کريم په ټوليزه توگه درې مرکزي مضامين لري: توحيد، رسالت او معاد (آخرت).

په قرآني آيتونو او نبوي احاديثو کې زيات مطالب موجود دي چې د دې سورت له معناگانو سره ورته والی لري او د دې سورت مفاهيم روښانه کوي.

يادونه: ځينې علماء وايي د اخلاص سورت د الله تعالی په حق کې داسې دی، لکه: د کوثر سورت چې د پيغمبرﷺ په شان کې دی – په دې توگه چې مشرکانو د الله په پيغمبرﷺ باندې د زوی نه درلودلو له امله عيب لگاوه چې زوی نه لري او د زوی نه لرل د انسان په حق کې عيب گڼل کېږي – خو ددې پر خلاف د اللهﷻ لپاره د زوی او شريک په لرلو قائل وو حال دا چې د اللهﷻ په حق کې د زوی او شريک لرل عيب او نقص دی، نو اللهﷻ د کوثر په سورت کې له خپل رسول څخه دفاع کوي او ورته داسې فرمايي «إنا أعطيناک الکوثر» يعنې موږ تا ته لوی خير درکړی او لکه څرنگه چې ستا دښمنان گمان کوي، ته ناقص او ابتر نه يې.

دلته د اخلاص په سورت کې اللهﷻ خپل پيغمبرﷺ ته امر کوي چې ته له اللهﷻ څخه دفاع وکړه او ووايه: ﴿ قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ﴾ الله يو دی، تر څو له اللهﷻ څخه د شريک او زوی درلودلو تور هم لرې شي.

د لوست گټې او لارښوونې

د اخلاص د مبارک سورت له آيتونو څخه ډېرې گټې حاصلېږي چې ځينو ته يې په لاندې ډول اشاره کوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- الله ﷻ په ذات، صفتونو او کړنو کې يوازنی ذات دی او هېڅوک ورسره ورته والی نه لري.
- الله ﷻ نه څوک زيږولي دي او نه له چا څخه زيږيدلی دی.
- الله ﷻ له ټولو مخلوقاتو څخه بې نيازه او مستغني دی او ټول مخلوقات ده ته اړ دي.
- د اخلاص په مبارک سورت کې د مشرکانو پر عقيده چې ملايکې يې د الله لوڼې ګڼلې، د يهودو پر عقيده چې عزير عليه السلام يې د الله زوی ګڼلو او د نصاراوو پر عقيده چې حضرت عيسیؑ يې د الله زوی ګڼلو، د بطلان کرښه راښکل شوې ده. همدا راز په دې سورت کې دا هم په روښانه ډول په ډاګه شوې چې د الله تعالی ذات بې سارى، منزه او له هر عيب او نيمګړتيا څخه پاک دی.
- د اخلاص سورت ته د توحيد سورت هم وايي، ځکه چې د دې سورت اساسي موضوع د الله تعالی د توحيد اثبات دی.

پوښتنې

۱- د لاندې کلمو او جملو معناوې شرح کړئ:

أ. ٱللَّهُ أَحَدٌ .

ب. ٱلله ٱلصَّمَدُ.

ج. وَلَمۡ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدُۢ.

۲- د اخلاص سورت فضيلت او مرتبه د يوه نبوي حديث په رڼا کې شرح کړئ.

۳- د اخلاص سورت بنسټيزه موضوع څه ده؟ واضح يې کړئ.

۴- د اخلاص په سورت کې د الله پاک په اړه د کومو باطلو ډلو پر عقايدو رد شوی دی؟

کورنۍ دنده

د اخلاص سورت د مقام، مرتبې او ګټو په هکله يوه مقاله وليکئ او په خپله مقاله کې په آيتونو او احاديثو استدلال وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم لوست

یوازې الله ﷻ په هر څه واکمن او پیداکوونکی دی

﴿ تَبَارَكَ ٱلَّذِى نَزَّلَ ٱلْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِۦ لِيَكُونَ لِلْعَٰلَمِينَ نَذِيرًا ۝ ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ شَرِيكٌ فِى ٱلْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا ۝ وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً لَّا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَوٰةً وَلَا نُشُورًا ﴾ [الفرقان: ۱ـ۳].

د کلمو او جملو معناوې

تَبَارَكَ: ډېر برکتناک، د ډېر خیر ښښتن، تر ټولو لوړ او پورته دی.

ٱلْفُرْقَانَ: قرآن کریم، د حق او باطل ترمنځ توپیر کوونکی.

عَلَىٰ عَبْدِهِۦ: پر خپل بنده (پر خپل پیغمبرﷺ.)

ٱلْعَٰلَمِينَ: مخلوقات، انس او جن.

نَذِيرًا: ویروونکی.

فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا: بیایې اندازه کړ هغه په ځانګړې او بې ساري ډول سره، هرڅه یې بشپړ او ښه پیدا کړل.

نُشُورًا: وروسته له مرګه بیا راژوندي کول، د قیامت ورځ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

ډېر برکتناک دی هغه ذات چې پر خپل بنده يې فرقان (قرآن کريم) نازل کړ، ترڅو د ټولو نړيوالو لپاره ويرووونکی وي.

هغه ذات چې د آسمانونو او ځمکې د پاچاهۍ څښتن دی نه يې څوک زوی نيولی او نه ورسره څوک په واکمنۍ کې برخمن دی. هر شی يې پيدا کړی دی، بيا يې اندازه کړی دی هغه په اندازې سره.

او کافرانو له الله ﷻ نه پرته داسې معبودان ونيول چې هېڅ نشي پيدا کولی، بلکې دوی په خپله پيدا کول کېږي او د خپلو ځانونو لپاره هم د څه گټې يا زيان واک نه لري، نه د وژلو وس لري نه د ژوندي کولو او نه مړه شوي بيا را پاڅولی شي.

تفسير

د الفرقان مبارک سورت د مکي سورتونو له ډلې څخه دی. د دې سورت اساسي موضوعات د توحيد بيان، د مشرکانو د عقيدو بطلان، پر نېکو اخلاقو ټينگار او له بدو کارونو څخه منع کول دي.

پورتني آيتونه چې د سورت په پيل کې راغلي د پاک الله په توحيد، د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم د رسالت په اثبات او د مشرکانو د عقيدو او انگېرنو په ردولو راڅرخي.

د پيغمبر ﷺ د رسالت ټوليزوالی (تعميم)

دا مبارک سورت په دې سره پيل شوی چې الله ﷻ باخبره، با برکته او عاليشان ذات دی.

حسي او معنوي زياتوالی، ودې او د خير ډېروالي او دوام ته برکت ويل کېږي. د الله تعالی د خير او برکت له نښو څخه په پيغمبرﷺ باندې د قرآن کريم راليږنه ده، چې د حق او باطل ترمنځ بېلوونکی دی.

د (عبده) په جمله کې د پيغمبر ﷺ لپاره يو ډول تکريم او عزت دی چې الله تعالی هغه د خپل فرمانبردار بنده په نامه ستايلی دی. د قرآن کريم په نورو آيتونو کې هم د رسول اللهﷺ درناوی او تکريم په (عبد) يعنې د الله بنده سره شوی دی، لکه: د الله پاک دا وينا: ﴿سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ همدارنگه د کهف سورت په لومړي آيت کې هم داسې راغلي دي: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا﴾.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تفسیر علما وايي چې په (عبده) يعنې د الله بنده سره د رسول الله صلی الله علیه وسلم يادونه دوه ارزښتناک مفاهيم راپه ګوته کوي:

۱- حضرت محمدﷺ د الله تعالی مخلوق او بنده دی او الله پاک هغه د رسالت او نبوت د مقام لپاره غوره کړی. دلته د نصاراوو د عقيدې بطلان ته اشاره ده چې دوی د الله تعالی بنده او مخلوق حضرت عيسیؑ د خدای په توګه مني، په داسې حال کې چې بنده او مخلوق هېڅکله هم د عبادت وړ نه دی.

۲- په دې تعبير کې د رسول اللهﷺ لپاره يو ډول درناوی او عزت دی، ځکه چې الله پاک هغه ته د خپل بنده خطاب کړی دی[1].

الله تعالی پر خپل بنده حضرت محمدﷺ باندې قرآن کريم نازل کړ، چې د ټولې نړۍ او نړيوالو لپاره پيغمبر واوسي او هغه کسان چې په الله ﷻ ايمان نه راوړي او د پيغمبرﷺ پيروي نه کوي، د جهنم له سخت عذابه څخه وويروي.

دا خبره د اسلام د پيغمبر ﷺ د رسالت پر تعميم چې د انس او جن په شمول د ټولو عالميانو لپاره دی، ښکاره او څرګند دليل دی.

په کايناتو کې د الله تعالی د وحدانيت دلايل

الله تعالی د پاچاهۍ او ټولې هستۍ څښتن او خاوند دی او په آسمانونو او ځمکو کې د هر شي متصرف دی. الله تعالی بې نيازه دی د مخلوقاتو د چارو په تدبير او اداره کې د هيچا مرستې او کمک ته اړتيا نه لري.

همدارنګه الله تعالی په ځمکو او آسمانونو کې د ټولو شيانو خالق او پيدا کوونکی دی او څه شی چې له الله ﷻ نه پرته دي هغه ټول مخلوق دی او مخلوق ضعيف او عاجزه وي چې قوي خالق او پيداکوونکي ته ضرورت لري.

الله تعالی د هر شي پيدايښت په ښه او ښايسته بڼه ترسره کړی، هر شي ته يې ښکلی شکل او صورت وربښلی او د هغه لپاره يې هغه څه برابر کړي دي چې اړتيا ورته لري، ترڅو خپله وظيفه او دنده په سمه توګه سرته ورسوي.

---

[1] - تفسير ابی سعود

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشرکانو د الله جل جلاله په وحدانيت ايمان را نه وړ او په وحدانيت سره يې د الله تعالی عبادت ونه کړ، بلکې له هغه سره يې شريک او سيال ونيول، حال دا چې پرته له الله څخه بل معبود نشته لکه: څرنګه چې الله تعالی په قرآن کريم کې فرمايي:

﴿ وَٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً لَّا يَخۡلُقُونَ شَيۡـٔٗا وَهُمۡ يُخۡلَقُونَ وَلَا يَمۡلِكُونَ لِأَنفُسِهِمۡ ضَرّٗا وَلَا نَفۡعٗا وَلَا يَمۡلِكُونَ مَوۡتٗا وَلَا حَيَوٰةٗ وَلَا نُشُورٗا ﴾.

دا معبودان عاجز او اړ مخلوقات دي، څه شی پيدا کولی نشي او نه ګټه او زيان رسولی شي، ځکه ګټه او زيان يوازې د الله تعالی له لوري دی او دا له ځانه جوړ کړي معبودان د چا په مرګ او ژوند قادر نه دي، بلکې دوی په خپله مري او څرنګه چې د الله تعالی خوښه وي هماغسې يې له منځه وړي.

همدا شان دغه معبودان د دې توان نه لري چې د قيامت په ورځ څوک ژوندي کړي، ځکه يوازې الله جل جلاله دی چې ژوندي کول او مړه کول کوي، نو يوازې همدا ذات دی چې د عبادت وړتيا لري.

کله چې دغه باطله معبودان دارنګه عاجزه او بيوزلي وي، نو هېڅکله د دې لياقت او وړتيا نه لري چې د معبودانو په توګه ونيول شي، بلکې خدايي او معبوديت يوازې هغه واحد الله جل جلاله لره دی چې پرته له هغه بل معبود نشته.

د لوست ګټې او لارښوونې

له يادو شويو مبارکو آيتونو څخه لاندې ګټې او لارښوونې ترلاسه کولی شو:

- ❖ د قرآن کريم له نومونو څخه يو نوم فرقان دی، ځکه قرآن کريم حق او باطل، خير او شر سره جلا کړي دي.
- ❖ الله جل جلاله قرآن کريم پر خپل بنده او پيغمبر ﷺ باندې نازل کړی دی.
- ❖ الله تعالی خپل پيغمبر حضرت محمد ﷺ د خاتم النبيين په توګه د قيامت تر ورځې پورې د انسانانو او پېريانو لپاره رالېږلی دی.
- ❖ هغه ذات چې د آسمانونو او ځمکو پيداکوونکی دی هغه اولاد او سيال نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ❖ یوازې الله ﷻ پیدا کوونکی او جوړوونکی دی، الله ﷻ هرڅه پیدا کړي او د هغو پیدایښت یې بشپړ او مناسب ګرځولی دی.
- ❖ مشرکانو د یوه، قادر، خالق، مالک خدای سره په الوهیت کې داسې شیان شریک کړي دي چې نه یوازې چاته ګټه او زیان نشي رسولای، بلکې بې حسه بې حرکته موجودات دي چې نورو ته اړ او محتاج دي او دغسې عقیده د هوښیارانو نه بلکې د ناپوهانو تګلاره ده.
- ❖ باطل معبودان هېڅکله د څه شي وس او قدرت نه لري، ځکه ټولې چارې د الله ﷻ په قدرت کې دي.

پوښتنې

١- د فرقان سورت ولې په دې نوم نومول شوی دی؟
٢- ولې قرآن د فرقان په نوم یاد شوی؟
٣- د دې لوست له لومړي آیت څخه د حضرت محمد ﷺ د رسالت په عمومیت دلیل راوړئ؟
٤- د الله ﷻ د دې وینا ﴿ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا ﴾ توضیح وکړئ؟
٥- د دې لوست له دریم آیت څخه هغه پنځه شیان راوباسئ چې باطل خدایان د هغو له درلودلو عاجز او بې وسې دي؟
٦- ولې د درناوي او تشریف په ځای کې رسول الله ﷺ د (عبده) په نامه سره یادېږي؟

کورنۍ دنده

څه چې مو په دې لوست کې لوستي دي د هغه لنډیز او مهم ټکي په لسو کرښو کې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم لوست

د الله تعالی غوره نومونه

قال تعالی: ﴿ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِۖ هُوَ ٱلرَّحۡمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ ۝ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡمَلِكُ ٱلۡقُدُّوسُ ٱلسَّلَٰمُ ٱلۡمُؤۡمِنُ ٱلۡمُهَيۡمِنُ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡجَبَّارُ ٱلۡمُتَكَبِّرُۚ سُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ۝ هُوَ ٱللَّهُ ٱلۡخَٰلِقُ ٱلۡبَارِئُ ٱلۡمُصَوِّرُۖ لَهُ ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰۚ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴾ [الحشر:۲۲-۲٤]

د کلمو معنا

ٱلۡغَيۡبِ: په پټه (هغه چې زمونږ د احساس او درک څخه پټ وي، لکه: جنت، دوزخ، ملايکې او داسې نور...).

ٱلشَّهَٰدَةِ: په ښکاره (هغه چې د ليدلو او درک کولو وړ وي لکه غرونه، ستوري او نور...).

ٱلۡمَلِكُ: د هر شي مالک او متصرف.

ٱلۡقُدُّوسُ: پاک او سپېڅلی.

ٱلۡمُؤۡمِنُ: تصديق کوونکی، امان ورکوونکی.

ٱلۡمُهَيۡمِنُ: د هر شي څارونکی او ساتونکی.

ٱلۡعَزِيزُ: قوي او غالب.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ٱلۡجَبَّارُ: لوی او قوي چې ځوک پرې برلاسی کېدای نشي.

ٱلۡمُتَكَبِّرُ: لويي كوونكی.

ٱلۡبَارِئُ: د موجوداتو نوی پيداكوونكی.

ٱلۡمُصَوِّرُ: صورت جوړونكی (په مناسبې بڼې سره د ټولو شيانو تركيبوونكی).

ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰ: ښه او غوره نومونه.

ژباړه

الله ﷻ هغه ذات دی چې له هغه پرته بل هېڅ معبود برحق نشته. عالم دی پر غيبو او ښكارو باندې، هماغه (الله)ﷻ ډېر مهربان او زيات بښونكی دی.

الله ﷻ هغه ذات دی چې له هغه پرته كوم معبود برحق نشته، هغه پاچا دی، ډېر پاک دی (له ټولو عيبونو څخه) سالم دی، امان وركوونكی دی، ساتونكی دی، په ټولو برلاسی دی، په زور د خپل حكم نافذوونكی او د لويۍ څښتن دی، پاک دی الله له هغو شيانو چې (مشركان يې) ورسره شريكوي.

الله ﷻ هغه ذات دی چې پيدا كوونكی (له نشت نه وجود ته) را ويستونكی، شكل او صورت وركوونكی دی. د هغه لپاره ډېر غوره نومونه دي. هرڅه چې په آسمانونو او ځمكو كې دي هغه ټول په پاكۍ سره د الله ﷻ ستاينه كوي او هغه برلاسی او حكمت والا دی.

تفسير

د اللهﷻ غوره نومونه

په دې دروو آيتونو كې د الله تعالى څه نومونه ياد شوي دي، په داسې حال كې چې په بل هېڅ كوم سورت كې د الله تعالى نومونه داسې پرله پسې نه دي ذكر شوي. د دې سورت په دريو آيتونو كې د الله پاک له غوره نومونو څخه اووه لس نومونه بيان شوي دي.

دا مبارک آيتونه د اللهﷻ د وحدانيت په ټينگار، يعني د ﴿ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ ﴾ په شعار سره پيل شوي دي او په تاكيد يې فرمايلي دي چې الله تعالى په غايبو، حاضرو، ښكاره او پټو پوهېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ﷻ ښښونکی او ډېر مهربانه دی. د الله ﷻ رحمت زيات او تل تر تله دی او ټولو شيانو ته شامل دی، الله ﷻ واحد او يوازې دی.

بيا مبارکو آيتونو د الله ﷻ يو شمير غوره نومونه د اصل توحيد سره پيوست کړي او فرمايي: الله ﷻ مالک او پاچا دی له ده پرته بل څوک د ملکيت او پاچاهۍ څښتن نشته، الله ﷻ له هر عيب څخه پاک او له هرې نيمګړتيا څخه چې له ده سره مناسب نه وي، خالي دی.

مفسرينو ويلي دي چې د (ملک) له نوم څخه وروسته د (قدوس) لفظ راوړل، دېته اشاره ده چې که څه هم الله تعالی مالک، پاچا او د ټولو شيانو متصرف دی، خو د الله ﷻ تصرف د ځمکې پرمخ د مغرورو او ظالمو پاچاهانو د تصرف په شان نه دی، بلکې د الله ﷻ تصرف او ملکيت په خپله پاچاهۍ او مخلوقاتو کې له هر ډول ظلم او عيب څخه پاک او خالي دی.

لويي او عظمت د الله ﷻ ځانګړتيا ده

الله تعالی خپلو دوستانو ته سلامتي ورپه برخه کوي، الله ﷻ د خپلو پيغمبرانو تصديق کوونکی او امن ورکوونکی دی.

الله تعالی برلاسی او د شان او شوکت او دبدبې او لويۍ خاوند دی. هغه څه چې د الله ﷻ د جلال او عظمت سره مناسب نه وي له هغه څخه پاک دی.

د الله تعالی دوه صفتونه: (جبار او متکبر) د الله ﷻ له شان سره مناسبه مدح او ستاينه ده، خو د مخلوقاتو لپاره بد او ناوړه صفتونه ګڼل کېږي.

نبی کريم ﷺ په قدسي حديث کې د خپل پالونکي څخه روايت کړی چې الله ﷻ فرمايلي دي: "الْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي وَالْعَظَمَةُ إِزَارِي فَمَنْ نَازَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا أَلْقَيْتُهُ فِي النَّارِ" يعنې: کبريا زما څادر او لويي زما پرتوګ دی، نو هرڅوک چې په يو له دې دوو صفتونو کې زما سره سيالي کوي، نو هغه به د دوزخ اور ته واچوم.

الله تعالی داسې خالق او پيداکوونکی دی چې ټول کاينات او هستي يې له نشت څخه پيداکړې دي، الله تعالی ټولو شيانو ته صورت او شکل ورکړی او ټول مخلوقات يې په يوه خاص شکل او هيأت سره پيداکړي دي. د الله تعالی لپاره غوره نومونه دي چې په هماغو سره ستايل شوی دی. دا سورت، لکه: څنګه چې د الله ﷻ په حمد او ستاينه پيل شوی همدارنګه د الله ﷻ په حمد او ستاينه پای ته رسېدلی دی. د ځمکو او آسمانونو مخلوقات د الله پاک ستاينه کوي او الله ﷻ ډېر لوی او د حکمت څښتن دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسان پر ژوند باندې د الله تعالی د غوره نومونو اغېز

أسماء الله الحسنی یا د الله تعالی نېک نومونه د الله پاک د پېژندو غوره وسیله ده، انسانان په دنیا کې د الله تعالی د ذات د لیدلو توان نه لري، نو ځکه د الله جل جلاله د صفاتو د پېژندلو یوازینۍ او سمه لاره د قرآن کریم هغه آیتونه او د پیغمبر علیه السلام هغه صحیح احادیث دي چې په هغو کې د الله تعالی صفات ذکر شوي دي. له همدې امله ده چې د الله تعالی صفات او اسماء توقیفي دي، یعنې د قرآن او سنتو په نصوصو پورې متوقف دي او د اجتهاد او اټکل پر بنسټ په هغو کې زیاتی او کمی جواز نه لري.

د اسماء الله الحسنی زده کړه او په هغو کې فکر کول د انسان پر ژوند ډېرې ګټورې اغېزې لري چې ځینې یې په لاندې ډول دي:

۱- د الله تعالی د نومونو په معنا او مفهوم پوهېدل د الله تعالی د پاک ذات په هکله زموږ پوهه او معرفت زیاتوي چې دا کار الله تعالی ته د انسان د تقرب او نژدېوالي او د هغه په زړه کې د الله ﷻ د مینې او محبت د زیاتېدو او د الله تعالی له قهر څخه د وېرې لامل ګرځي چې د دې ټولو اغېزې د انسان په وګړیز او ټولنیز ژوند کې د نېکو اعمالو د زیاتېدو او د ناوړه اعمالو او ګناهونو څخه د ځان ژغورلو په بڼه څرګندېږي.

۲- الله تعالی په بل آیت کې فرمایلي دي: ﴿ولله الأسماء الحسنی فادعوه بها﴾ [الأعراف: ۱۸۰] ژباړه: الله لره غوره نومونه دي، هغه په هماغه غوره نومونو سره وبلئ. یعنې کله چې له الله تعالی څخه څه شی غواړئ د خپل حاجت او اړتیا سره په مناسب نوم دعا وکړئ، د بېلګې په ډول: ای رحمان ذاته! زما ګناهونه راوبښه! زما رازقه خدایه! زما رزق پراخه کړه! او داسې نور.

۳- له رسول الله ﷺ څخه په صحیح حدیث کې نقل شوی چې فرمایي: «إن لله تسعة و تسعين اسما، مائة إلا واحدا، من أحصاها دخل الجنة...» [1]

ژباړه: الله پاک نهه نوي نومونه لري، هر چا چې هغه په یادو زده کړل، پر معنا یې ځان پوه کړ او د هغو په مقتضا یې عمل وکړ، الله جل جلاله به یې جنت ته داخل کړي.

فعالیت: هر زده کوونکی دې د الله ﷻ هغه نومونه چې په دې سورت کې ذکر شوي نه دي، ویلټي او بیا دې په خپله کتابچه کې ولیکي.

[1] - حدیث متفق علیه، صحیح البخاری۳/۲۵۹ ، و صحیح مسلم حدیث ۲۶۷۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

د دې لوست د مبارکو آیتونو ځینې ګټې دا دي:

- ❖ دا مبارک آیتونه له سترو قرآني آیتونو څخه دي چې الله تعالی او د هغه صفتونه يې مونږ ته معرفي کړي دي.
- ❖ دې مبارکو آیتونو د الله ﷻ غوره نومونه او پر هغو باندې يې د ا یمان او یقین اهمیت بیان کړی دی.
- ❖ پر مونږ لازم دي چې الله ﷻ په اسماوو او صفاتو سره وپیژنو او په هماغو نومونو او صفاتو له الله ﷻ څخه غوښتنه وکړو.
- ❖ د الله تعالی د نومونو او صفتونو په معنا پوهیدل، په هغو کې فکر او سوچ کول او د هغو له غوښتنې سره سم عمل کول د انسان پر فردي او ټولنیز ژوند باندې سمه او نیغه اغیزه لري او د دې لامل کېږي چې ټولنه د ښېګڼې او بریا په لور ګامونه پورته کړي.

پوښتنې

۱-د الله ﷻ له غوره نومونو څخه چې د الحشر په سورت کې یاد شوي دي کوم لس نومونه بیان شوي دي.

۲-په مخلوقاتو کې د الله ﷻ پاچاهي او د ځمکې د نورو پاچاهانو ترمنځ توپیر بیان کړئ؟

۳- د جبار او متکبر د صفتونو نسبت ورکول الله ﷻ ته او مخلوق ته، څه توپیر لري؟

۴- څرنګه کولای شو د الله پاک د نېکو نومونو او صفتونو څخه د اغېزمنتیا په ترڅ کې په خپل وګړیز او ټولنیز ژوند کې رغنده بدلون راولو؟

کورنۍ دنده

د (اسماء الله الحسنی) د یادولو، ثواب او د انسان په ژوند باندې د هغو د اغېزې په هکله یوه وړه مقاله ولیکئ او په دې اړه په نبوي احادیثو استدلال وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم لوست:

انسان عبث او بې فايدې نه دی پيدا شوی

﴿ أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَٰكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ۝ فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْكَرِيمِ ۝ وَمَن يَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ لَا بُرْهَٰنَ لَهُۥ بِهِۦ فَإِنَّمَا حِسَابُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْكَٰفِرُونَ ۝ وَقُل رَّبِّ ٱغْفِرْ وَٱرْحَمْ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴾ [المؤمنون: ۱۱۸-۱۱۵]

د کلمو او جملو معناوې

عَبَثًا:	بابيزه، بې ګټې.
فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ:	الله پاک له هر ډول نقص او نيمګړتيا څخه لوړ او پاک دی.
ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ:	رښتينی او حق واکمن پاچا دی.
يَدْعُ:	رابولي.
بُرْهَٰنَ:	دليل او حجت.

ژباړه

آيا تاسي انګيرلې وه چې موږ تاسې بابيزه او عبث پيداکړي ياست او تاسي زموږ لور ته بيرته نه راګرځول کېږئ، نو لوړ او پورته دی الله ﷻ رښتينی (حقيقي) پاچا، له هغه پرته بل هېڅ کوم معبود نشته، د عزتمن عرش څښتن دی. او څوک چې له الله ﷻ سره کوم بل معبود چې هېڅ دليل هم پرې نه لري، راوبلي، نو د هغه حساب د هغه له رب سره دی. بېشکه کافران هېڅ کله برې نه مومي. ای محمده! ووايه زما ربه ببښنه وکړه او رحم وکړه او ته تر ټولو رحم کوونکو ښه رحيم يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير

الله تعالی کافرانو ته خطاب کوي او فرمايي: آيا گمان کوئ چې ما تاسو بابيزه او عبث پيداکړي ياست؟ نه داسې نه ده بلکې موږ تاسې د عبادت، تهذيب، زده کړې او الهي اوامرو د سرته رسولو لپاره پيداکړي ياست او آيا گمان کوئ چې وروسته له مرگه دويم ځلې به د حساب او بدلې لپاره راپورته نشئ.

لوړ او پورته دی الله تعالی له دې څخه چې يو شی پرته له حکمته څخه پيدا کړي. الله تعالی يو دی او پرته له هغه بل هيڅ معبود او خالق نشته او هغه د ستر عرش څښتن دی.

په مبارک آيت کې عرش د کريم (عزتمن) په صفت موصوف شوی دی، ځکه چې عرش د عالميانو پروردگار او (اکرم الاکرمين) ذات ته منسوب دی. بيا الله تعالی هغه څوک چې ده ته د زوی يا شريک او سيال په لرلو قايل دي، تهديدوي او فرمايي: هر هغه څوک چې له الله پرته بل معبود رابلي او په خپل دې کار باندې کوم حجت او دليل هم نه لري، نو بيشکه د هغه حساب او کتاب د هغه له رب سره دی او دا ډول خلک هېڅکله هم بريمن کېدلای نشي.

دا د هغو کسانو لپاره ډېر لوی تهديد دی چې له الله تعالی سره شريک نيسي. داسې کسان به هېڅکله کامياب نشي، بلکې ناکام به وي او څوک چې په آخرت کې ناکام شي، نو د هغو لپاره سخت عذاب دی.

د کافرانو ناکامي او د مؤمنانو کاميابي

پورتني مبارک آيتونه چې د المؤمنون د سورت آخرني آيتونه دي په ټينگه د کافرانو په ناکامۍ او د مؤمنانو په کاميابۍ او خلاصون دلالت کوي چې د سورت په پيل کې هم تاکيد پرې شوی دی، تر څو د دواړو ډلو ترمنځ تفاوت او توپير روښانه کړي.

په دې ترتيب الله تعالی خپل پيغمبر او وروسته بيا د هغه امت ته ښوونه کوي چې د مغفرت او رحمت غوښتنې لپاره يوازې همده ته رجوع وکړئ، ځکه الله تعالی ډېر ښه ښښونکی او ډېر زيات رحم کوونکی دی.

بخاري، مسلم، ترمذي او ابن حبان له حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه څخه روايت کړی چې هغه رسول اللهﷺ ته وويل: ای د الله رسوله! ماته داسې دعا راوښيه چې په خپل لمانځه کې يې ووايم، نو رسول اللهﷺ ورته وويل: ووايه: «اللهم إني ظلمت نفسي ظلماً کثيراً، و إنه لا يغفر الذنوب الا أنت، فاغفر لي مغفرةً من عندك، و ارحمني، إنك أنت الغفور الرحيم».

ژباړه: ای الله! ما پر خپل نفس ډېر زيات ظلم کړی دی او يقيناً پرته له تا بل څوک د گناهونو ښښونکی نشته نو ماته ښښنه وکړه او پر ما رحم وکړه همدا ته ښښونکی مهربانه يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرآن کریم شفا ده

مفسرينو فرمايلي دي چې دا دوه آخري آيتونه د شفا آيتونه دي. ابن ابي حاتم له عبدالله بن مسعود رضي الله عنه څخه روايت کړی چې عبدالله بن مسعود رضي الله عنه په يو مريض سړی تېريده او د هغه په غوږ کې يې د ﴿ أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا... ﴾ آيتونه د سورت تر پايه ولوستل، نو هغه مريض شفا وموندله، ما دا خبره د الله ﷻ پيغمبر ته ياده کړه، پيغمبر ﷺ عبدالله بن مسعود ته وفرمايل: (بماذا قراءت في أذنه؟) د هغه سړي په غوږ کې دې څه ولوستل؟ هغه د الله ﷻ پيغمبر ته موضوع بيان کړه، د الله ﷻ پيغمبر وفرمايل: (والذي نفسي بيده، لو ان رجلاً موقناً قرأها علي جبل لزال) قسم په هغه ذات چې زما نفس د هغه په قبضه کې دی که کوم شخص په يقين سره دا آيتونه پر يوه غره باندې ولولي، نو غر به خامخا له منځه ولاړ شي.

هغه څه چې دلته د يادونې وړ او مهم دي، د لوستونکي ايمان، يقين او د زړه صفايي ده او په قرآن کريم سره د تداوی او علاج په اړه د ناروغ استعداد او باور لرل دي، يعنې دا چې ناروغ هم د قرآن کريم په وسيله د معالجې او تداوی لپاره تياري او آمادګي ولري.

د لوست ګټې او لارښوونې

له پورتنيو آيتونو څخه چې کومې ګټې ترلاسه کېږي په لاندې ډول دي:

❖ د الله ﷻ بندګان او مخلوقات په دنيوي ژوندانه کې ډېر لوړ او لوی مسؤوليت او وظيفه لري چې هغه د عبوديت څرګندونه او د الهي قانون او نظام په سيوري کې ژوند کول دي، الله پاک په دې اړه فرمايي: ﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾ ژباړه: ما انسانان او پېريان يوازې د خپل عبادت لپاره پيدا کړي دي.

مفسرينو د عبادت تعريف داسې کړی: (کل ما يحبه الله من الأقوال و الأفعال) يعنې هر هغه وينا او کړنه چې الله پاک يې خوښوي او پر هغې راضي کېږي عبادت دی. پر دې بنسټ ويلای شو چې د عبادت دايره ډېره پراخه ده او ټولو نيکو اعمالو ته داخلېږي، او يوازې د اسلام د مشهورو ارکانو، لکه: لمونځ، روژه، زکات اوحج نوم نه دی.

پر مسلمانانو لازم دي چې خپل ټول ژوند د الله تعالی په عبادت يعنې د هغه د قانون او نظام په پيروی کې تېر کړي او مرګ يې هم د هغه په لار کې وي. همدا مطلب د قرآن کريم په بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

آیت کې په خورا روښانه ډول داسې څرګند شوی دی: ﴿ قل إن صلاتي ونسكي و محياي ومماتي لله رب العالمين ..﴾ ژباړه: ووایه ای پیغمبره! بېشکه زما لمونځ، زما قرباني، زما ژوند او زما مرګ د کایناتو د رب لپاره دی.

امام ابو عبدالله بن علي ترمذي ویلي دي: الله تعالی مخلوقات د خپلو بندګانو په حیث پیدا کړي دي چې د ده عبادت وکړي او دوی ته د عبادت په مقابل کې بدله ورکړي او یا د عبادت په پرېښودلو دوی مجازات کړي، نو کله چې انسانان د الله ﷻ عبادت وکړي، نو دوی د آزادو او با کرامته بندګانو په توګه د دنیا له غلامۍ څخه آزاد دي او د آخرت له امن څخه په ډک کور کې به پاچاهان وي، خو که د الله تعالی له بنده ګۍ او غلامۍ څخه سرغړونه وکړي، نو دوی به دنیا کې تښتېدونکي، سرکشه او بدخویه غلامان وي او سبا (د قیامت په ورځ) به د زنداني دښمنانو په څېر د اور په طبقو کې راڅوړند وي.

❖ پرته له شکه دا به د انسان تنګ نظري، جهالت او بې عقلي وي که چېرې د ماده پرستو په څېر ګومان وکړي چې همدا د دنیا کور دی او الله ﷻ او د آخرت کور ته به يې ورګرځېدل نه وي، ترڅو هلته انسانانو ته د هغوی د کړو وړو مطابق بدله ورکړل شي.

❖ هغه کسان چې له الله سره شریک نیسي او په دې کار کې هېڅ ډول دلیل او حجت نه لري، نو دوی د عذاب مستحق دي.

پوښتنې

د قرآني آيتونو څخه د لاندېنيو موضوعاتو لپاره دليل راوړئ:

۱. الله تعالی مخلوقات عبث او بابېزه نه دي پیدا کړي.

۲. له پروردګار سره د نسبت له امله، عرش د کریم په صفت ستایل شوی دی.

۳. د رحمت او مغفرت لپاره د دعا مستحب والی.

۴. قرآن کريم شفا ورکوونکی دی په دې هکله نبوي حديث بيان کړئ؟

۵. انسان بايد د ژوند په ټولو اړخونو کې د الهي قانون او نظام تابع وي.

کورنۍ دنده

(څرنګه يو هدفمند او مسؤولیت لرونکی ژوند درلودلای شو؟) تر دې سرليک لاندې يوه مقاله وليکئ چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم لوست

انسان د الهي نعمتونو په سیوري کې

﴿ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجَ بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلْفُلْكَ لِتَجْرِىَ فِى ٱلْبَحْرِ بِأَمْرِهِۦ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلْأَنْهَٰرَ ۝ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ دَآئِبَيْنِ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ۝ وَءَاتَىٰكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ ۚ وَإِن تَعُدُّوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ لَا تُحْصُوهَآ ۗ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ﴾ [ابراهیم :۳۲-۳٤]

د کلمو او جملو معناوې

سَخَّرَ: تابع یې کړل، ایل یې کړل.

دَآئِبَيْنِ: له عادت او قانون سره سم چلېدونکي. تل په یو شان روان.

لَا تُحْصُوهَآ: هغه نشئ شمېرلی؟

ژباړه

الله ﷻ هغه ذات دی چې آسمانونه او ځمکې یې پیدا کړې دي او له آسمانه یې اوبه راښکته کړې دي. بیا یې د هغو په وسیله ستاسې د خوراک لپاره راز راز مېوې پیداکړې او بېړۍ یې ستاسې لپاره تابع کړي چې په سمندر کې د الله ﷻ په حکم رواني شي او سیندونه یې هم ستاسې په واک کې درکړل لمر او سپوږمۍ یې ستاسې لپاره تابع (ګټور) کړي دي چې تل په یو شان روان دي او شپه او ورځ یې ستاسې لپاره په کار واچوله او ټول هغه څه یې تاسې ته درکړل چې تاسې غوښتل، که تاسې وغواړئ چې د الله ﷻ نعمتونه وشمېرئ، نو شمېرلی یې نه شئ. حقیقت دا دی چې انسان ډېر بې انصافه او ناشکره دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

د الهي نعمتونو نښې

الله تعالی په دې آیتونو کې خپل نعمتونه پر مخلوقاتو څرګند کړي دي، د خپل وجود او قدرت دلایلو ته اشاره کوي او دا نعمتونه انسان ته ورپېژني.

الله ﷻ آسمانونه او ځمکې له نشت څخه پیدا کړل او د آسمانونو او ځمکو په پیدایښت کې یې د خپل عظمت د قدرت دلایل او نښې څرګندې کړې.

الله تعالی له وریځو څخه بارانونه نازلوي او د هغو په واسطه ډول ډول نباتات له مختلفو رنګونو او خوندونو او ډول ډول ګټو سره راشنه کوي، ترڅو انسانان ورڅخه روزي لاس ته راوړي او په مختلفو طریقو ورڅخه ګټه واخلي.

الله تعالی ستاسې لپاره بېړۍ تابع کړي دي، ترڅو د الله ﷻ په امر په بحر کې حرکت وکړي. په دې معنا چې د کښتۍ جوړېدنه یې تاسوته دروښوده او د هغه کارول یې ستاسو لپاره آسانه کړل او بادونه یې راولېږل چې د الله ﷻ په امر او توفیق د خپل مسیر په لور حرکت وکړي.

الله تعالی هغه ذات دی چې سیندونه یې په ځمکه کې جاري کړي، ترڅو له اوبو څخه یې د څښلو، ځمکو خړوبولو او د نورو اړتیاوو د پوره کولو لپاره ګټه واخلئ.

د دې لوست مبارک آیت د (الله ﷻ) په لفظ پیل شوی چې دا قرآني اسلوب او طریقه د بې نیازه ذات پر وړاندې، په زړونو کې د ویرې او ډار احساس راویښوي او د مشرکانو پام پر الله تعالی باندې د ایمان وجوب ته را اړوي.

د لمر او سپوږمۍ حرکت

دا آیتونه موږ د الله ﷻ معرفت او پېژندنې ته متوجه کوي چې الله تعالی هغه ذات دی چې لمر او سپوږمۍ یې د هغو د حرکت په دوران کې، انسانانو ته د ګټې رسولو او د ځمکې پر مخ د ژوند کولو لپاره مسخر کړي او په خدمت یې لګیا کړي دي. همدارنګه شپه او ورځ یې په خپل پرله پسې تګ او راتګ او د دندو په ترسره کولو کې زموږ لپاره مسخر کړي دي، ترڅو په ورځ کې د الله ﷻ له فضل او برکت څخه روزي وغواړو او د خپل ژوندانه ګټې او ضرورتونه ترلاسه کړو او د شپې له لوري خوب او استراحت وکړو او بېرته خپل قوت حاصل کړو، لکه: څرنګه چې الله تعالی فرمایلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ وَجَعَلْنَا ٱلَّيْلَ لِبَاسًا ۞ وَجَعَلْنَا ٱلنَّهَارَ مَعَاشًا ﴾ [النبا: ۱۰- ۱۱] **يعني:** شپه مو لباس او پرده ګرځولې ده او ورځ مو د ژوندانه او کار وخت ګرځولې ده.

او همدارنګه الله تعالی فرمايلي دي: ﴿ وَءَاتَىٰكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ ۚ وَإِن تَعُدُّوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ لَا تُحْصُوهَآ ۗ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ﴾.

ژباړه: او الله ټول هغه څه تاسي ته درکړل چې تاسي ورڅخه وغوښتل، که تاسي وغواړئ چې د الله ﷻ نعمتونه وشمېرئ، نو شمېرلی يې نشئ. حقيقت دادی چې انسان ډېر بې انصافه او ناشکره دی.

فعاليت

زده کوونکي دې د شپې او ورځې او د سپوږمۍ او لمر د دوران د ګټو په هکله د څېړنې په ترڅ کې خپل معلومات وړاندې کړي.

د الله ﷻ نه تماميدونکي نعمتونه او د انسان ناشکري

الله ﷻ په خپل فضل او کرم انسان ته هغه څه وربښلي چې هغه ورته د ژوندانه په چارو کې اړتيا لري او له الله ﷻ څخه يې غوښتي وي او هغه څه چې يې نه دي غوښتي هغه يې هم ورکړي دي، ځکه الله تعالی په هغه څه چې د انسان په خير وي ښه خبر دی. د الله نعمتونه بې شميره دي،که چېرې وغواړئ چې د الله ﷻ نعمتونه وشمېرئ او اندازه يې معلومه کړئ، نو هېڅکله دا کار نشئ کولای، خو انسان پر خپل ځان ظلم کوي او د خپل پروردګار د نعمتونو شکر نه اداء کوي او احترام يې نه ساتي، بلکې دغه نعمتونه په ګناهونو کې استعمالوي.

د لوست ګټې او لارښوونې

په پورتنيو آيتونو کې ډېرې ګټې نغښتې دي چې په لنډه توګه بيانېږي:

❖ الله تعالی له خپلو کړنو سره خپل بنده ګان آشنا کوي او خپل نعمتونه هغوی ته وريه ګوته کوي.

❖ د الله تعالی نعمتونه چې پر انسان يې پېرزو کړي دي دومره زيات دي چې انسان يې د شمېرلو وس نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ❖ پر انسان لازمه ده چې د الهي نعمتونو پر وړاندې ناشکري او غفلت ونه کړي.
- ❖ که چېرې انسان د الله جل جلاله نعمتونه د الله جل جلاله په لار او طاعت کې ونه کاروي، نو په حقیقت کې یې پر خپل ځان ظلم کړی دی.
- ❖ باید وپوهېږو چې د شکر ادا کول یوازې په ژبې پورې منحصر نه دي. ګناه کول او د الله جل جلاله له اوامرو څخه سرغړونه د ناشکرۍ روښانې بېلګې دي او د الله جل جلاله اطاعت او د نېکو اعمالو ترسره کول د منننې او شکر ادا کولو غوره لارې دي.

پوښتنې

۱- الله تعالی د څه لپاره شپه او ورځ پیداکړې ده؟

۲- د شپو او ورځو د تحرک او بدلون ګټې بیان کړئ؟

۳- قرآني آیتونه په دغه لوست کې د (الله) په لفظ پیل شوي، په دې کې څه ګټې نغښتې دي؟

۴- د لمر او سپوږمۍ په خوځښت او دوران کې د الله جل جلاله د قدرت نښې بیان کړئ؟

۵- په پورتنیو آیتونو کې یاد شوي نعمتونه وشمیرئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله ﷻ په لوري بلنه

﴿وَمَنۡ أَحۡسَنُ قَوۡلٗا مِّمَّن دَعَآ إِلَى ٱللَّهِ وَعَمِلَ صَٰلِحٗا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ ٱلۡمُسۡلِمِينَ ۝ وَلَا تَسۡتَوِي ٱلۡحَسَنَةُ وَلَا ٱلسَّيِّئَةُۚ ٱدۡفَعۡ بِٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُ فَإِذَا ٱلَّذِي بَيۡنَكَ وَبَيۡنَهُۥ عَدَٰوَةٞ كَأَنَّهُۥ وَلِيٌّ حَمِيمٞ ۝ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُواْ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٖ﴾ [فصلت: آية: ٣٣- ٣٥]

د کلمو او جملو معنا وي

ٱدۡفَعۡ بِٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُ:	بدۍ ته په نېکۍ ځواب ورکړه (د بدۍ مخنيوی په هغه څه سره وکړه چې هغه ډېر ښه وي).
وَلِيٌّ حَمِيمٞ:	نژدې، خوږ او ګران دوست.
مَا يُلَقَّىٰهَآ:	دا ښه صفت (مقام) نه ورکول کېږي.
حَظٍّ عَظِيمٖ:	لويه برخه.

ژباړه

او د هغه چا له خبرې نه به ښه خبره د چا وي چې هغه د الله خوا ته بلنه ورکړه او نيک عمل يې وکړ او ويې ويل بيشکه زه له مسلمانانو څخه يم او (ای پيغمبره!) نيکي او بدي يو شانته نه دي، ته د بدۍ مخنيوی په هغې نيکۍ سره وکړه چې هغه ډېره ښه وي، ته به وګورې چې له تاسره د چا دښمني وه. هغه به دې خوږ دوست ګرځېدلی وي. دغه صفت نه په برخه کېږي، مګر هغو خلکو ته چې صبر کوي او دغه مقام نه په برخه کېږي، مګر هغو خلکو ته چې د غټې برخې خاوندان دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

اجمالي معنا: حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنه ويلي دي چې د دې الهي وينا ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّن دَعَآ... ﴾ څخه مراد د الله ﷻ پیغمبر دی چې خلک یې د اسلام لوري ته راوبلل او رښتینی عمل یې وکړ او د اسلام سپېڅلی دین یې مورډ ته د الهي ډالۍ په توګه پرېښود. په یوه بل روایت کې له عبدالله بن عباس رضي الله عنهما څخه نقل شوی دی چې مراد له دې آیت څخه د پیغمبر ﷺ صحابه او یاران دي. او د ﴿فَإِذَا ٱلَّذِى بَيْنَكَ﴾ آیت په هکله مفسرینو ویلي دي چې دا د ابو سفیان بن حرب په هکله نازل شوی دی چې د پیغمبر ﷺ ډېر سخت دښمن و خو بیا یې دوست او ملاتړی شو.

غوره وينا

پورتنیو آیتونو د یو انسان د غورې وینا لپاره درې صفتونه بیان کړې دي.

- ځوک چې د الله ﷻ توحید، طاعت او عبادت ته بلنه ورکوي.
- ځوک چې په ښو او نیکو اعمالو چې الله ﷻ پرې امر کړی، التزام او پابندي ولري او د الله ﷻ له محرماتو څخه ځان وژغوري.
- ځوک چې له نیکو مسلمانانو سره اړیکې او له هغوی سره دوستي، محبت او همکاري ولري او له هغوی څخه دفاع وکړي.

د الله لوري ته بلنه یوه شرعي وجیبه ده

محمدي شریعت انسانانو ته د الله جل جلاله وروستی رسالت او نظام دی، خلکو ته د دې دین رسول او اسلامي احکامو او لارښوونو ته د خلکو هڅول، یوازې د دعوت له لارې ممکن دي. دالله لور ته بلنه یوه شرعي وجیبه ده او ځانته اصول او قواعد لري چې د قرآن کریم او د رسول علیه السلام له سنتو څخه اخیستل شوي دي.

هر مسلمان (نر او ښځه) په دې مکلف دي چې د خپلې پوهې او وس سره سم د دین د خپرولو په لاره کې زیار وباسي. په قرآن کریم کې د دعوت او د دعوت د لارو چارو په اړه ګڼ شمیر آیتونه راغلي دي، په دې آیتونو کې ټینګار شوی دی چې دعوت باید په نرمه لهجه، نېکو اخلاقو او غوره خبرو اترو سره ترسره شي. د بېلګې په ډول الله جل جلاله د بلونکو امام

(c) ketabton.com: The Digital Library

او لاربنود حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ته داسي فرمايي: ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ..﴾ [النحل: ۱۲۵] ژباړه: (ای پیغمبره!) د خپل رب لارې ته په حکمت او غوره نصیحت سره بلنه وکړه او له خلکو سره په داسي ډول مباحثه وکړه چې ډېره غوره وي.

د الله په لاره کې د دعوت او بلنې آداب

د الله ﷻ د دین د اصولو او اساساتو له بیانولو او د بنده او الله تعالی ترمنځ د اړیکو له ټینګولو وروسته، الله تعالی د داعیانو او بلونکو آداب او د بندګانو ترمنځ د نیکو اړیکو د استحکام په هکله داسي فرمايي:

﴿ وَلَا تَسْتَوِى ٱلْحَسَنَةُ وَلَا ٱلسَّيِّئَةُ ۚ ٱدْفَعْ بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ فَإِذَا ٱلَّذِى بَيْنَكَ وَبَيْنَهُۥ عَدَٰوَةٌ كَأَنَّهُۥ وَلِىٌّ حَمِيمٌ ۞ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُواْ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ﴾.

د الله تعالی لوري ته بلونکي (داعیان) ډېر غوره خلک دي، نو پر دوی لازم دي چې له خلکو سره خپلې اړیکې نیکې کړي او د ستونزو، کړاوونو او تکالیفو په وړاندې له صبر او زغم څخه کار واخلي او بدیو ته په نیکۍ او احسان ځواب ورکړي– الله تعالی فرمایلي دي چې ښه او بده وینا او کړنه برابره نه ده، ځکه الله تعالی له ښې وینا او کړنې څخه راضي او خاوند ته یې نیکه بدله ورکوي، خو له ناوړې او بدې وینا او کړنې څخه ناراضه کېږي او خاوند ته یې سزا ورکوي، نو پر دې اساس مؤمن دعوت کوونکي ته لازمه ده چې د خلکو بدۍ ته په نیکۍ ځواب کړي او د بدۍ په وړاندې له نیکۍ څخه کار واخلي چې دا کار د هغه لپاره وړ او غوره دی او د هغه فضیلت او وړتیا څرګندوي.

کله چې د الله د دین دعوت کوونکی، بدي په احسان او نیکۍ او ګناه په بښنه او زغم ځواب کړي، نو په حقیقت کې دی د خلکو دوستي حاصلوي، د هغوی کرکه او کینه لرې کوي او دښمن یې په خواخوږي او رښتیني دوست بدلېږي.

دا ستر خصلت د هغه چا په برخه کېږي چې د خپل نفس په وړاندې مجاهده او هلې ځلې کوي او د قهر، غوسې، آزار او ضرر په مقابل کې له صبر، زغم او حوصلې څخه کار اخلي. همدارنګه دا ښه او نیک صفتونه یوازې د هغو کسانو په برخه کېږي چې په دنیا کې د نیکمرغۍ څخه برخمن وي او په آخرت کې د اجر او ثواب د ترلاسه کولو لپاره هلې ځلې کوي.

ابن عباس رضي الله عنه د ﴿ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُواْ ... ﴾ د آیت په تفسیر کې ویلي دي چې الله تعالی مؤمنانو ته امر کړی دی، ترڅو د قهر او غضب پر وړاندې له صبر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

حوصلې، د جهل پر وړاندې له حلم او نرمۍ او د بدۍ پر وړاندې له عفوې او ښښنې څخه کار واخلي، نو هرکله چې داسې کارونه ترسره کړي، الله پاک به دی د شیطان له شر څخه ساتي، دښمن به يې ورته تابع ګرځوي او هغه به ورته په خواخوږي او خواږه دوست بدلوي.

فعاليت

زده کوونکي دې په دوو ډلو وويشل شي او له مشورې وروسته دې يو زده کوونکی د خپل ګروپ په استازيتوب د بدۍ په مقابل کې د ځواب ويلو طريقه شرح کړي، بيا دې د دويمې ډلې زده کوونکي د لومړۍ ډلې په خبرو کره کتنه وکړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د دې لوست له آيتونو څخه ډېرې ګټې ترلاسه کېږي چې ځينو ته يې اشاره کوو:

- ❖ په دنيا کې د الله ﷻ لوري ته له داعيانو څخه هېڅوک ښه او غوره نشته، همدوی دي چې د ايمان، عمل او دعوت ترمنځ يې يووالی راوستی دی.
- ❖ پر مؤمن لازم دي چې خپل ايمان ظاهر او هغه اعلان کړي او په مجلسونو، غونډو او ټولنو کې د ايمان په درلودلو د عزت او وياړ ښکارندونه وکړي چې دا په خپله تر ټولو ښه بلنه او دعوت دی.
- ❖ لکه څرنګه چې نيکي او بدي يو شانته نه دي، نو پر مؤمن لازمه ده چې نيکي غوره کړي او بدۍ ته په نيکۍ ځواب ووايي.
- ❖ له نورو سره احسان او نيکي او د هغوی د ناوړو کړو وړو زغمل، په پای کې دښمنان په رښتينو ملګرو او دوستانو بدلوي.

پوښتنې

۱- هغه درې صفتونه چې په آيت کې د يوه انسان د غوره وينا په هکله ذکر شوي دي، بيان کړئ؟

۲- ولې نېکي او بدي برابر نه دي؟ نېکي پر نيک عمله انسان څه اغيزه لري او بدي پر بدکاره انسان څه اثرات او اغېزې درلودلای شي؟

۳- نيکي او احسان پر دښمنانو څه اغېزه لري؟

۴- له مبارکو آيتونو څخه د بدۍ پر وړاندې د نيکۍ غوره کولو کړنلاره استنباط کړئ؟

کورنۍ دنده

د دعوت د هغو کړنلارو په هکله چې د خلکو په رابللو کې اغيزناکې دي، يوه مقاله وليکئ چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم لوست

ایمان او نیک عمل

﴿ وَٱلۡعَصۡرِ ۞ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لَفِي خُسۡرٍ ۞ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡحَقِّ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلصَّبۡرِ ﴾ [العصر: ١-٣]

د کلمو او جملو معناوې

وَٱلۡعَصۡرِ: قسم په وخت او زمانې، یا د مازدیگر په لمونځ، یا د مازدیگر د لمانځه په وخت.

وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡحَقِّ: او یو تر بله یې په حق وصیت کړی وي.

ژباړه

قسم په زمانې (عصر) یقیناً انسان په تاوان کې دی، مګر (په تاوان کې نه دي) هغه کسان چې ایمان یې راوړی، نیک عملونه یې ترسره کړي او یو بل ته په حق ویلو او صبر کولو وصیت کوي.

تفسیر

الله ﷻ په زمانې قسم او لوړه یاده کړې ده او تاکید یې کړی دی چې انسان په تاوان کې دی، مګر هغه کسان له دې تاوان څخه په امن دي چې د پاسني آیت په ترڅ کې استثنا شوي دي.

په زمانه باندې د الهي قسم راز او حکمت

دا چې الله ﷻ په زمانه قسم یادوي دا د دې ښکارندوی دی چې زمانه او وخت د الله ﷻ په نزد د لوړ ارزښت او شرف څخه برخمن دی. نبي کریم ﷺ فرمایلي دي: «لَاتَسُبُّوا الدَّهْرَ، فَإِنَّ اللهَ هُوَ الدَّهْرُ» یعنې دهر یا زمانې ته کنځلې مه کوئ ځکه الله ﷻ دهر یا زمانه دی.

په دې معنا چې الله تعالی د زمانې بدلوونکی، ګرځوونکی، متصرف او واکدار دی.

د عصر نورې معناوې

ځینو مفسرینو ویلي دي چې له عصر څخه مراد د مازدیگر لمونځ یا د مازدیگر د لمانځه وخت دی.

د دې خبرې له مخې د مازدیگر د لمانځه غوره والی او فضیلت ثابتېږي، او په همدې دلیل ډېرو علماوو ﴿والصَّلَاةِ الْوُسْطَی﴾ یعنې منځنی لمونځ د مازدیگر په لمانځه تفسیر کړی دی.

د ځینو علماوو په نزد په دې آیت کې دې خبرې ته اشاره ده چې د دنیا عمر د مازدیگر او ماښام ترمنځ د مودې په شان لنډ او مختصر دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو پر انسان لازمه ده ترڅو دا لنډه موده چې ډېره زياته ارزښتناکه پانګه ده بايد په داسې تجارت کې ولګوي چې تاوان ونه لري، ځکه وخت او زمانه ډېره لنډه ده او څه چې له منځه ولاړ شي او تېر شي، هغه بيا په لاس نه راځي.

له زيان څخه نجات موندونکي

وروسته له هغه چې انسان د خپل عمر له قيمتي پانګې څخه په ګټې نه اخېستلو سره تاواني وګڼل شو، الله ﷻ مخلص مؤمنان له دې زيان څخه مستثنی کړل او په اړه يې داسې وفرمايل:﴿ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ يعني: هغه کسان چې په اللهﷻ ايمان ولري او ښه عملونه ترسره کړي هېڅکله به زيان او تاوان ونه ويني، ځکه هغوی د آخرت د ورځې لپاره کار کوي او د دنيا لپاره زيار د هغوی د آخرت د کار پر وړاندې خنډ نه ګرځي، دا ځکه چې هغوی د ښو عملونو په ترسره کولو سره په حقيقت کې د ايمان په مقتضا عمل کړی دی.

همدارنګه له زيان او تاوان څخه مستثنی شوي کسان هغه دي چې يو بل ته په حق سره توصيه او نصيحت کوي، الله تعالی فرمايي:﴿ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡحَقِّ﴾

د يادولو وړ ده چې حق د باطل په مقابل کې ځای لري او حق ټولو نيکيو او ښو عملونو ته شامليږي، لکه: د الله ﷻ توحيد، د الله تعالی د اوامرو فرمانبرداري، د اللهﷻ پر کتابونو او پيغمبرانو ايمان، آخرت ته په دنيا ترجيح ورکول او داسې نور.

همدارنګه ا لله تعالی هغه کسان له زيان او تاوان څخه مستثنی کړي دي چې يو بل ته توصيه کوي ترڅو د عبادتونو په ترسره کولو، له ګناهونو څخه په ځان ژغورلو او د هغو د ستونزو او کړاوونو پر وړاندې چې د دعوت په لار او نورو دنيوي امورو کې انسان ته رسېږي، له صبر او حوصلې څخه کار واخلي چې دا مطلب په ﴿ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلصَّبۡرِ﴾ جمله کې ادا شوی دی.

نو له زيان څخه نجات ميندونکي کسان په لاندېنيو څلورو صفاتو موصوف دي چې دغه څلور صفات عبارت دي له: ايمان، نيک عمل، په حق او صبر سره توصيه او نصيحت کول.

د سورة العصر مقام او ارزښت

امام شافعي رحمة الله عليه د دې سورت د اهميت په هکله فرمايلي دي که د قرآن کريم نه د العصر سورت څخه پرته بل هېڅ شی نه وای نازل شوی، نو همدا سورت د انسانانو لپاره کافي و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه له عبیدالله بن حفص څخه ددې سورت د فضیلت په هکله داسې روایت شوی دی: کله به چې د نبي کریمﷺ له ملګرو څخه دوه تنه له یو بل سره مخامخ کیدل، نو ترڅو به یې چې سورة العصر یو بل ته نه و اورولی، نو له یو بل څخه به نه جلا کیدل.

د لوست ګټې او لارښوونې

❖ د انسان په ژوندانه کې وخت او زمان ډېر زیات ارزښت لري چې باید یوه لحظه یې هم ضایع نشي.

❖ انسانان په عمومي توګه په زیان او تاوان کې دي، پرته له هغو چې ایمان یې راوړی دی او نیکو عملونو ته یې مخه کړې ده.

❖ هر مسلمان په حق ویلو او د الله ﷻ د دین په خپرولو مکلف دی، هغه باید د الله ﷻ د دین ساتنه وکړي.

❖ مسلمانان مکلف دي چې یو بل ته د الله په طاعتونو، د نفساني غوښتنو او ګناه په پرېښودلو او د مصیبتونو او کړاوونو پر مهال په صبر کولو او د الله ﷻ قضا او قدر ته په تسلیمېدلو نصیحت او سپارښتنه وکړي.

پوښتنې

۱- د (العصر) معنا څه ده؟

۲- انسان ته د تاوان او زیان د رسیدلو لاملونه څه شی دي؟

۳- د لاندېنیو جملو معنا څرګنده کړئ:

(وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡحَقِّ)

(وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلصَّبۡرِ)

۴- امام شافعي رحمة الله علیه د العصر سورت د فضیلت او غوره والي په هکله څه فرمایلي دي؟

۵- له سورة العصر څخه کومې ګټې او لارښوونې حاصلولی شو؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د انسان د خلاصون او نجات د اسبابو په هکله یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امانت او په اسلام کې د هغه ارزښت

﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُكُمۡ أَن تُؤَدُّواْ ٱلۡأَمَٰنَٰتِ إِلَىٰٓ أَهۡلِهَا وَإِذَا حَكَمۡتُم بَيۡنَ ٱلنَّاسِ أَن تَحۡكُمُواْ بِٱلۡعَدۡلِۚ إِنَّ ٱللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِۦٓۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ سَمِيعَۢا بَصِيرٗا ۝ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَأُوْلِي ٱلۡأَمۡرِ مِنكُمۡۖ فَإِن تَنَٰزَعۡتُمۡ فِي شَيۡءٖ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمۡ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلًا﴾ [النساء : ۵۸- ۵۹]

د کلمو او جملو معناوې

ٱلۡأَمَٰنَٰتِ: امانتونه (خپل ښبنتن ته د بېرته ورکولو په نیت د یوه شي ساتل دي).

ٱلۡعَدۡلِ: انصاف (د حق رسیدنه خپل خاوند ته).

فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ: نو الله ﷻ او د هغه رسول ﷺ ته يې وسپارئ، د هغه حکم د الله ﷻ په کتاب او د هغه د رسول ﷺ په سنتو کې ولټوئ.

ژباړه

بېشکه الله ﷻ تاسې ته حکم کوي چې امانتونه د هغو خاوندانو ته وسپارئ او کله چې د خلکو په منځ کې فيصله کوئ، نو په عدالت سره يې وکړئ بېشکه الله پاک تاسې ته ډېر ښه نصيحت کوي او الله پاک ښه اوريدونکی او ښه ليدونکی دی.

ای مؤمنانو! د الله ﷻ، د رسول ﷺ او هغو کسانو اطاعت وکړئ چې له تاسې نه د امر خاوندان دي، بيا که ستاسو ترمنځ په کومه خبره شخړه پېښه شي نو هغه د الله ﷻ او رسول ﷺ لوري ته محوله کړئ که تاسې په رښتيا سره پر الله ﷻ او د آخرت په ورځ ايمان لرئ دا کار غوره دی او د پايلې په اعتبار هم ښه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير

الله تعالی خپلو بندګانو ته امر کړی ترڅو امانتونه د هغو خاوندانو ته بېرته وسپاري او د حکم او پريکړې پر مهال په عدل فيصله وکړي. همدارنګه الله تعالی خپل بندګان د خپل ځان او پيغمبر ﷺ په اطاعت او پيروۍ او د چارواکو په پيروۍ مامور کړي دي. الله تعالی د لوست په لومړي آيت کې د نيکو عملونو څخه دوه خصلتونه بيان کړي دي. يو د امانتونو خاوندانو ته بېرته د هغوی امانت سپارل، بل په فيصله او حکم کولو کې له عدل څخه کار اخيستل.

د امانتونو ادا کول

امانت هر هغه شی دی چې انسان يې د ساتنې له کبله د اعتماد وړ ګرځي، که هغه شی مادي وي يا معنوي. کله امانت د الله ﷺ سره ژمنه او وعده وي چې ادا کول يې د الله تعالی د اوامرو عملي کول او له منهياتو څخه يې ډډه کول دي.

که امانت د خلکو پر وړاندې وي، لکه د انسانانو امانتونه او اسرار چې اداېې پرته له درغلۍ او خيانته خپلو خاوندانو ته د هغو امانتونو او رازونو بېرته سپارل دي. عام مسؤوليتونه او دندې په غاړه اخيستل هم يو ډول امانت دی، د امانت غوښتنه دا ده چې دا مسؤوليتونه او دندې بايد په سمه توګه سر ته ورسول شي. که څوک په دولتي، خصوصي يا شخصي ادارو کې په کار وګمارل شي او په خپل کار کې لټي وکړي او هغه په سمه توګه تر سره نه کړي، نو د خيانت مرتکب به شي. همدا راز د عامه شتمنيو څخه ناوړه ګټه اخيستل او د هغو په ساتنه کې بې پروايي کول هم په امانت کې د خيانت يوه بڼه ده.

دې مبارک آيت او نورو آيتونو او نبوي احاديثو، مؤمنان د ټولو امانتونو ادا کولو ته تشويق او ترغيب کړي دي.

د امانت ساتلو او د هغه د ارزښت په هکله ډېر آيتونه او احاديث راغلي دي، لکه: چې الله تعالی فرمايي: ﴿ إِنَّا عَرَضْنَا ٱلْأَمَانَةَ عَلَى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا ٱلْإِنسَٰنُ ﴾ [الاحزاب:۷۲]

يعنې: موږ دغه امانت، آسمانونو، ځمکو او غرونو ته وړاندې کړ، نو هغوی يې پورته کولو ته تيار نه شول او ورڅخه ووېرېدل، خو انسان هغه پورته کړ او په بل ځای کې الله ﷻ امانت ساتونکي خلک برياليي ښودلي دي، فرمايي: ﴿ وَٱلَّذِينَ هُمْ لِأَمَٰنَٰتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَٰعُونَ ﴾

[المعارج: ۳۲ ، المؤمنون : ۸].

(c) ketabton.com: The Digital Library

يعنې: او بريمن (کامياب) هغه کسان دي چې د خپلو امانتونو او ژمنې (وعدې) پالنه او رعايت کوي.

همدارنګه نبي کريم ﷺ ايمان او دين په امانت پورې اړوند بللی دی، فرمايي: «لا إيمَانَ لِمَنْ لا أَمَانَةَ لَهُ، وَلا دِينَ لِمَنْ لا عَهْدَ لَهُ»[1] يعنې څوک چې امانت نه رعايت کوي ايمان نه لري او څوک چې وعده او ژمنه نه پوره کوي دين نه لري.

په عدل سره حکم او قضاوت

الله تعالی مؤمنانو ته امر کړی چې په خپل حکم او قضاوت کې عدل او حق په نظر کې وساتي.
الله ﷻ د خپلې پاچاهۍ بنسټ په دوو اصلونو (حق او عدل) باندی ايښی دی. کله چې په حکم او قضاوت کې ظلم او بې عدالتي وي، نو انسانان د بدبختۍ او تباهۍ خواته ځي، حقوقې ضايع او د انسانانو ترمنځ فساد خپرېږي.
په دې هکله ډېر آيتونه او حديثونه راغلي چې يو له هغو دا الهي وينا ده چې فرمايي:
﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُ بِٱلۡعَدۡلِ وَٱلۡإِحۡسَٰنِ﴾ [النحل: ۹۰]. يقيناً الله تعالی په عدل او احسان امر کوي.

په ويناوو کې عدل او انصاف

همدارنګه الله تعالی په خبرو کولو کې د عدل او انصاف په رعايت کولو تاکيد کړی، الله تعالی فرمايي:
﴿ وَإِذَا قُلۡتُمۡ فَٱعۡدِلُواْ وَلَوۡ كَانَ ذَا قُرۡبَىٰۖ ﴾ [الانعام:۱۵۲]. يعنې: کله چې خبرې کوئ، نو په عدالت سره يې وکړئ، که هغه د خپلوانو په هکله هم وي.
انس بن مالک ﷺ روايت کړی چې د الله پيغمبر فرمايي: «لاَ تَزَالُ هٰذِهِ الْأُمَّةُ بِخَيْرٍ مَا اِذَا قَالَتْ صَدَقَتْ وَ اِذَا حَكَمَتْ عَدَلَتْ وَ اِذَا استُرْحِمَتْ رَحِمَتْ»[2]
يعنې: تر هغه وخته پورې به دا امت (زما امت) په خير او نيکۍ کې وي، ترڅو چې دوی په رښتيا وينا کوي او کله چې حکم کوي، عدالت کوي او کله چې ورڅخه د رحم غوښتنه وشي، رحم او مهرباني کوي.
بيا الله تعالی مؤمنانو ته خطاب کوي او فرمايي: ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِۦٓۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ سَمِيعَۢا بَصِيرٗا ﴾

۱-المعجم الکبير للطبرانی
۲ -مسند ابو يعلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یعني: الله تعالی د امانت په ادا کولو او په عدالت حکم کولو سره تاسو ته ډېر غوره نصیحت کوي چې په هغه کې ستاسو دنیوي او اخروي ګټې او نیکمرغۍ نغښتې دي، نو پر تاسو لازم ده ای مؤمنانو! چې د الله ﷻ په لارښوونو او حکمونو عمل وکړئ، ځکه الله تعالی په هغه څه چې له ستاسو څخه صادرېږي (د امانتونو په ادا کولو او خیانت کولو) ښه خبر، اوریدونکی او لیدونکی دی.

د الله ﷻ، د هغه رسول ﷺ او د اولي الامر اطاعت او پیروي

بیا قرآنی آیت مؤمنانو ته د الله ﷻ په پیروۍ او د هغه د پیغمبر په پیروۍ امر کوي. همدارنګه الله تعالی مؤمنانو ته امر کوي چې د خپل اولي الامر یا مسلمان مشر پیروي وکړي اولی الامر یا مشر د امیر، حاکم او د مسلمانانو د سرلښکر څخه عبارت دی چې پر مسلمانانو یې پیروي او اطاعت تر هغه واجب ده ترڅو چې د الله ﷻ په نافرمانۍ امر ونه کړي، خو که چېرته د مشر امر له الهي شریعت څخه مخالف وي، نو بیا هېچا ته د هغه اطاعت او پیروي جواز نه لري، ځکه د الله ﷻ پیغمبر ﷺ فرمایلي دي:

«لا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ»[1] یعني د الله ﷻ د نافرمانۍ په صورت کې د مخلوق پیروي نشته.

بیا الله تعالی مؤمنانو ته د جنګ او اختلاف پر مهال لارښوونه کړې ده چې د الله ﷻ کتاب او د هغه د رسول ﷺ سنتو ته رجوع وکړي، د الله رسول ﷺ داسې فرمایلي دي:

«مَا نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ فَاجْتَنِبُوهُ وَمَا أَمَرْتُكُمْ بِهِ فَافْعَلُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ فَإِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَثْرَةُ مَسَائِلِهِمْ وَاخْتِلاَفِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ»

یعني: له هغه څه چې مې منع کړي یاست له هغه څخه ډډه وکړئ او په هغه څه چې مې درته امر کړی، د خپل توان او وس مطابق په هغه عمل وکړئ، له ستاسو څخه مخکې تیر شوي امتونه د دوی د زیاتو پوښتنو او اختلافونو په سبب چې د خپلو پیغمبرانو په هکله یې کول، هلاک شوي دي.

فعالیت

هر زده کوونکی دې په دې هکله چې څه وخت د مخلوق پیروي او اطاعت واجب او څه وخت ناروا دی، په خپلو کتابچو کې یو نبوي حدیث ولیکي.

۱- المعجم الکبیر للطبرانی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

د دې مبارک آیت ځینې ګټې او لارښوونې په دې ډول دي:

- ❖ د امانت ادا کول او د خلکو په منځ کې په عدل او حق سره فیصله کول.
- ❖ د مسلمان اولي الامر او مشر اطاعت او پیروي کول په هغه صورت کې چې د الله ﷻ په نافرمانۍ حکم ونه کړي.
- ❖ د مسلمانانو د اختلاف په صورت کې د الله ﷻ کتاب او د نبي کریم ﷺ سنتو ته مراجعه کول، برابره ده که دا اختلاف د دین د امورو په هکله وي یا د دنیا د امورو په هکله.

پوښتنې

۱. د مؤمنانو دوه نیک او ښایسته عملونه بیان کړئ.؟

۲. الله پاک ولې د خلکو په منځ کې په عدل کولو سره امر کړی په عدل سره د امر کولو ګټې بیان کړئ.؟

۳. د الله ﷻ د دې وینا ﴿ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ ﴾ څخه څه ګټې حاصلولی شو؟

۴. د الله د رسول او اولي الامر په اطاعت او پیروۍ کې څه توپیر دی؟ واضح یې کړئ.

۵. په کوم حالت کې پر مسلمانانو د خپل مشر اطاعت لازم نه دی؟ په نبوي حدیث سره یې استدلال وکړئ.

٦ – الله تعالی موږ ته هغه مرجع او منبع معرفي کړې ده چې د اختلاف او جګړې په وخت کې باید هغې ته مراجعه وکړو. هغه منبع کومه ده او دلیل یې څه دی؟

۷– د شرعي مفهوم له مخې امانت کومو شیانو ته شاملیږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وینا او کړني یووالی

﴿ وَلَا تَلۡبِسُواْ ٱلۡحَقَّ بِٱلۡبَٰطِلِ وَتَكۡتُمُواْ ٱلۡحَقَّ وَأَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ۞
وَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱرۡكَعُواْ مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ۞ أَتَأۡمُرُونَ
ٱلنَّاسَ بِٱلۡبِرِّ وَتَنسَوۡنَ أَنفُسَكُمۡ وَأَنتُمۡ تَتۡلُونَ ٱلۡكِتَٰبَۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ۞
وَٱسۡتَعِينُواْ بِٱلصَّبۡرِ وَٱلصَّلَوٰةِۚ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى ٱلۡخَٰشِعِينَ ۞ ٱلَّذِينَ
يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَٰقُواْ رَبِّهِمۡ وَأَنَّهُمۡ إِلَيۡهِ رَٰجِعُونَ ﴾ [البقرة: ۴۲-۴۶]

د کلمو او جملو معناوې

وَلَا تَلۡبِسُواْ:	او مه ګډوئ، مه ور آغوندئ
أَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ:	لمونځ د ارکانو، شرطونو او آدابو په مراعاتولو سره ادا کړئ.
وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ:	زکات (مستحقینو ته) ورکړئ.
ٱلۡبِرَّ:	نېکي (ټول نیک عملونه).
بِٱلصَّبۡرِ:	په زغم.
ٱلۡخَٰشِعِينَ:	عاجزي کوونکي.

ژباړه

او حق له باطل سره مه ګډوئ او مه پټوئ حق، حال دا چې تاسې (په دې خلط او پټولو سره) پوهېږئ او له پوهېدو سره سره د حق پټولو هڅه مه کوئ.

او لمونځ قایم کړئ، زکات ورکړئ او له رکوع کوونکو (لمونځ کوونکو مسلمانانو) سره رکوع وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

آیا تاسې نورو ته د نیکۍ لارې د غوره کولو امر کوئ او خپل ځانونه هیروئ؟ په داسې حال کې چې تاسو کتاب لولئ، نو آیا تاسې له عقل څخه کار نه اخلئ؟

او (په هرې سختۍ کې له الله ﷻ) په صبر او لمانځه سره مرسته وغواړئ، په دې کې شک نشته چې لمونځ یو ډېر درونډ کار دی، خو په عاجزۍ کوونکو درونډ نه دی، هغوی چې یقین کوي چې بیشکه له خپل پروردګار سره مخامخ کیدونکي دي او په تحقیق هغوی الله تعالی ته بیرته ورتلونکي دي.

تفسیر

الله تعالی په دې آیتونو کې د ځمکې پر مخ ټولو خلکو او امتونو ته چې خپل پیغمبران یې د دوی د هدایت لپاره رالیږلي دي امر کړی دی چې حق پټ نه کړي او د خپلو باطلو غوښتنو په حکم د الله ﷻ احکامو ته تغییر ورنه کړي، دا غوښتنه یې په ځانګړې ډول له یهودو څخه وه، ځکه چې هغو ته حق معلوم و، خو د تعصب او کینې له امله یې هغه ته تغییر ورکاوه، ترڅو خلک د حق له پیروۍ څخه منع کړي. یهودو حق پټ او له باطل سره یې ګډ کړل، حال دا چې ښه پوهېدل چې حق هماغه دی چې د اسلام پیغمبر ﷺ راوړی دی.

بیا الله ﷻ مؤمنانو ته امر کوي چې د خپل دین په ارکانو عمل وکړي څو یې زړونه حق ته لاره پیدا کړي او له الله ﷻ څخه یې ویره زیاته شي.

قرآن کریم دلته داسلام دوه اساسي رکنونه بیانوي چې لومړی د لمانځه ادا کول دي او دا لوی بدني عبادت دی چې له ټولو ارکانو او شرایطو سره ادا کول یې ډېرې ګټې لري او لمونځ کوونکی له فحشا او ناروا وو څخه ژغوري. دویم رکن زکات دی چې دا تر ټولو لوی مالي عبادت دی.

پرته له شکه پردې عبادت التزام او پابندي زړونو ته سپېڅلتیا وربښي او نفسونه پاکوي.که چېرې انسان د دې عبادت په ادا کولو کې بې پروایي او غفلت وکړي، نو په دنیا او آخرت کې یې ذلت او خواري په برخه کېږي.

د وینا او کړنې مطابقت

وروسته له هغو اوامرو او ویناوو چې د یهودو طایفې ته یې ورانديې کړې، الله تعالی هغوی د غیر عاقلانه تصرفاتو او کړو وړو په مقابل کې ورټل او داسې یې ورته وفرمایل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ أَتَأۡمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلۡبِرِّ وَتَنسَوۡنَ أَنفُسَكُمۡ وَأَنتُمۡ تَتۡلُونَ ٱلۡكِتَٰبَۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ﴾ یعني: آیا تاسې خلکو ته په نیکو کارونو حکم کوئ او خپل ځانونه هیروئ حال داچې د الله ﷻ کتاب هم لولئ ولې له عقل څخه کار نه اخلئ.

دلته استفهام د توبیخ او تعجب او د یهودو د بدو کړو وړو د غندنې لپاره دی چې خلکو ته یې په نیکیو امر کاوه، خو هغوی په خپله دغه کار نه ترسره کاوه. حال دا چې د دې کار په بدۍ د تورات له مخې ښه پوهیدل، نو ځکه قرآني آیتونو د دوی عقل مخاطب ګرځولی او دوې له داسې کار څخه منع کوي او دې ته یې پام اړوي چې دا کار د عقل او پوهې د تقاضا پر خلاف دی.

په صبر او لمانځه سره مرسته غوښتل

په دې آیتونو کې الله تعالی یهودیانو ته د دې ښوونه کوي چې له خپل کتاب څخه په سمه توګه استفاده وکړي، ترڅو یې زړونه پاک او په نیتونو کې یې اخلاص راشي، نو الله تعالی هغوی ته امر وکړ چې لومړی د صبر په واسطه مرسته وغواړي، ځکه صبر انسان د الله ﷻ په هغه وعده ډاډمنوي چې صبر کوونکو ته یې د لوی اجر او ثواب زیری ورکړی دی، صبر کوونکو خپل نفسونه د خپلو غوښتنو څخه محروم کړي او په ټینګه یې له ګناه او نافرمانۍ څخه ساتلي دي.

همدارنګه قرآني آیتونو په لمانځه سره د مرستې د غوښتلو امر کړی دی، ترڅو په دې وسیله د بې حیاییو او ناروا وو څخه ډېره وشي، ځکه د لمانځه د ادا کولو پر مهال، انسان په ښکاره او پټو حالتونو کې الله ﷻ یادوي او هغه پر خپل ځان باندې څارونکی ګڼي.

یقیناً لمونځ کول له داسې شرطونو او ادبونو سره یو ستونزمن کار دی مګر د هغه کسانو لپاره نه چې د الله ﷻ څخه ویریږي او د هغه عذاب رایادوي، هغو ته دا یو آسان او زړه ته نژدې کار دی، لکه: څرنګه چې د الله ﷻ رسول فرمایلي دي: «وَجُعِلَتْ قُرَّةُ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ»[1]

یعنی زما د سترګو روښنایي او یخوالی په لمانځه کې دی.

الله تعالی په خشوع او عاجزۍ سره لمونځ کوونکي بنده ګان له هغو خلکو څخه مستثنا کړي دي چې لمونځ ادا کول ورته ګران برېښي. دا په دې چې دوی یقین لري چې د قیامت په ورځ به له خپل پروردګار سره مخامخ کېږي او د ټولو ستنیدنه یوازې د الله ﷻ لور ته ده او الله ﷻ به د دوی د عملونو ښه بدله ورکوي نو له همدې امله نه یوازې لمونځ ورباندې سخت او ګران نه تمامېږي بلکې په ډېره مینه یې ادا کوی او د لمانځه په واسطه د الله ﷻ نه مرسته غواړي او کله چې هغوی ته کومه ستونزه پیښه شي، نو د لمانځه په ادا کولو سره د الله ﷻ عبادت ته مخه کوي. ځکه کله به چې رسول الله ﷺ ته هم څه مهم کار پیښ شو، نو لمانځه ته به یې مخه کوله.

---

[1] - مسند امام احمد.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

❖ له صبر او لمانځه ځخه د مرستې غوښتنې د څرنګوالي په اړه دې زده کوونکي له یو بل سره بحث وکړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د دې لوست ځینې ګټې او لارښوونې په دې ډول دي:

- ❖ رښتینی مؤمن د الله ﷻ د کتاب په بشپړه توګه پیروي کوي د هغه په اوامرو عمل او له نواهیو ځخه یې ډډه کوي او فرایض یې په ښه شان سرته رسوي.
- ❖ رښتینی مؤمن هغه دی چې یوازې له الله ﷻ ځخه وویرېږي او د بل هېڅ شي پروا ونه لري.
- ❖ رښتینی مؤمن هغه دی چې د الله ﷻ په ټولو اوامرو ځان مکلف ګڼي او هېڅ دیني او شرعي کار د نفس د غوښتنو لپاره نه پرېږدي.
- ❖ رښتینی مؤمن هغه دی چې وینا یې له کړنې سره برابره وي او داسې څه نه وایي چې خپله پرې عمل نه کوي.
- ❖ رښتینی مؤمن د ستونزو پر مهال لمانځه ته مخه کوي او د لمونځ په ادا کولو سره له الله تعالی ځخه مرسته غواړي.

پوښتنې

١- الله تعالی ولې د لمانځه په قایمولو او د زکات په ادا کولو امر کړی دی؟

٢- د (اقامة الصلاة) معنا څه ده؟

٣- الله تعالی یهود د دوو مهمو رکنونو ځخه په مرسته غوښتلو مامور کړي دي، ترڅو د ژوندانه پر ستونزو برلاسي شي. هغه دوه رکنونه کوم دي؟

٤- د صبر معنا څه ده؟

٥- د صبر ډولونه بیان کړئ؟

٦- انسان څرنګه په صبر او لمانځه مرسته ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله ﷻ له ذکر څخه د سرغړوني پایله

﴿ وَمَن يَعْشُ عَن ذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ نُقَيِّضْ لَهُۥ شَيْطَٰنًا فَهُوَ لَهُۥ قَرِينٌ ۝ وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ۝ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَنَا قَالَ يَٰلَيْتَ بَيْنِى وَبَيْنَكَ بُعْدَ ٱلْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ ٱلْقَرِينُ ۝ وَلَن يَنفَعَكُمُ ٱلْيَوْمَ إِذ ظَّلَمْتُمْ أَنَّكُمْ فِى ٱلْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ۝ أَفَأَنتَ تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ أَوْ تَهْدِى ٱلْعُمْىَ وَمَن كَانَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴾

[الزخرف: ٣٦-٤٠]

د کلمو معناوي

يَعْشُ: څوک چې د الله ﷻ له ذکر څخه بې پروايي او غفلت کوي.

نُقَيِّضْ: مسلط کوو.

قَرِينٌ: مل او همیشنی دوست او ملګری.

لَيَصُدُّونَهُمْ: هغوی له حق څخه اړوي.

ٱلسَّبِيل: حقه لاره، د اسلام دین

ژباړه

څوک چې د رحمن خدای ﷻ له ذکر څخه ځان په غفلت او بی پروايۍ کې اچوي، نو موږ په هغه باندې يو شيطان مسلط کوو، نو هغه به يې ملګری وي، دا شيطانان دغسې خلک له سمې لارې څخه منع کوي او هغوی (له ځانه سره) دا ګمان کوي چې موږ په سمه روان يو، ترڅو چې کله (دغه انسان) زموږ حضور ته راشي، نو خپل شيطان دوست ته به ووايي: کاشکې زما او ستا ترمنځ د ختيځ او لويديځ لېرې والی وای ته خو ډېر بد ملګری وې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او نن ورځ به (دا بيزاري) تاسې ته هېڅ گټه ونه رسوي، ځکه چې تاسې ظلم کړی دی ستاسې لپاره بيشکه تاسې (او ستاسې شيطان) په عذاب کې يو برابر او شريکان يئ.

نو ای پيغمبره! آيا ته به کاڼه واوروې يا به ړندو او په ښکاره گمراهۍ کې غورځيدلو خلکو ته لاره وښيې؟

تفسير

د بدې ملگرتيا پايله

دا مبارک آيتونه بيانوي چا چې د الله ﷻ له ذکر او لارې څخه سرغړونه کړې او په کايناتو او قرآن کريم کې د الله ﷻ د واضحو او ښکاره دليلونو څخه سترگې پټوي او په باطله لاره درومي، نو الله تعالی شيطان د ده ملگری او مل گرځوي.

د مسلم په روايت حديث دی چې د هر مسلمان لپاره يو جني ملگری وجود لري او شيطان کولای شي د آدم د اولادې د وينو په جريان کې حرکت وکړي.

په دې ترتيب شيطانان خپل کافر پيروان او دوستان له حقې لارې څخه اړوي او هغوی داسې گڼي چې لارموندونکي دي حال دا چې دوی په ښکاره گمراهۍ کې دي، ترڅو چې بيا را ژوندي کړای شي، لکه چې الله تعالی فرمايي: ﴿ وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴾

يعنې شيطانان هميشه له الله ﷻ څخه غافل خلک د الله ﷻ له لارې څخه اړوي او هغوی داسې گڼي چې هدايت موندونکي دي.

الله تعالی موږ ته خبر راکوي چې کله د قيامت په ورځ الله ﷻ کافر انسان ژوندی کوي، نو دا کافر هيله کوي چې د ده او د ناوړه ملگري ترمنځ يې د ختيځ او لوېديځ فاصله وای او دا کافران خپلو ملگرو ته وايي: کاشکې تاسومې نه وای پيژندلي او تاسو زه نه وای پيژندلی، کاشکې تاسومې نه وای ليدلي او تاسو زه نه وای ليدلی، تاسې څومره بد او ناوړه ياران او دوستان وئ.

خو الهي فرمان دوی ټولو ته داسې ځرگندونه کوي چې ستاسوله يو بل څخه بيزاري او نفرت گټه نه لري بلکې تاسې ټول د عذاب مستحق او وړ يئ او په دې دردناک عذاب کې شريک يئ (او ستاسو په عذاب کې به څه کمی رانشي).

هدايت د الله ﷻ له لوري دی

بيا قرآني خطاب د الله ﷻ پيغمبر ته متوجه شوی، الله ﷻ له خپل نبي څخه پوښتنه کوي چې آيا ته به هغه څوک واورولی شې چې هغه د اوريدنې له نعمت څخه محروم شوی وي؟ او يا به وکولای شې چې ړانده ليدونکي کړې؟ او يا به ښکاره گمراهۍ کې ډوبو خلکو ته لارښوونه وکړې؟ نه دا ټول کارونه ستا له وس او قدرته پوره نه دي او ته يوازې هغو کسانو ته تبليغ کوونکی او ويره ورکوونکی يې چې وغواړي خپل ځان د دوزخ له اوره وژغوري، لکه: څنگه چې الله ﷻ د دې امر ټينگار خپل رسول ته کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ أَفَأَنتَ تُسۡمِعُ ٱلصُّمَّ أَوۡ تَهۡدِی ٱلۡعُمۡیَ وَمَن كَانَ فِی ضَلَـٰلٍ مُّبِینٍ ﴾ یعنې آیا ته دې کڼو ته کولای شې خبرې واوروې او یا دې ړندو او ضدي ګمراهانو ته لارښوونه وکړې؟ همدارنګه د دې لوست مبارک آیتونه د پیغمبرﷺ او مشرکانو ترمنځ تضاد او اختلاف راپه ګوته کوي، ځکه د الله ﷻ پیغمبرﷺ په اصرار او زړه سوي د دوی د دعوت لپاره هلې ځلې کوي او مشرکان په ګمراهۍ او سرغړونه ټینګار کوي او د قرآن او نبوت له ښکاره دلایلو څخه سترګې پټوي او کفر او عناد ته دوام ورکوي.

د لوست ګټې او لارښوونې

له مبارکو آیتونو څخه ځینې ګټې او لارښوونې ترلاسه کېږي.

- ❖ څوک چې د قرآن کریم له آیتونو او ښکاره دلایلو څخه سرغړونه کوي، الله پاک به هغه ته ددې په بدل کې د داسې شیطان ملګرتیا ورپه برخه کړي چې پر ده به مسلط وي او په دنیا او آخرت کې به ورته د هلاکت او تباهۍ لور ته لارښوونه کوي.
- ❖ کافران په ګمراهۍ کې روان دي په داسې حال کې چې دوی ګمان کوي چې لارموندونکي دي.
- ❖ باید په قرآن کریم منګولې ونښلوئ ځکه قرآن کریم انسان ته هغه سمه او نیغه لاره ښیي چې د دنیا او آخرت د نیکمرغیو ضمانت کوي.
- ❖ د قرآن کریم پیروي په دنیا او آخرت کې د عزت او سرلوړۍ لامل دی چې عربو د قرآن په نازلیدلو سره دا عزت او مرتبه ترلاسه کړه، لکه: څرنګه چې الله تعالی دا حقیقت خپل پیغمبرﷺ ته داسې بیـــان کړی دی: ﴿وَإِنَّهُۥ لَذِكۡرٞ لَّكَ وَلِقَوۡمِكَ﴾ [الزخرف: ۴۴] یعنې: قـــرآن کریم ستا او ستا د قوم لپاره شرف او عزت دی.

پوښتنې

۱- د هغو کسانو سزا چې د الله له ذکر څخه مخ اړوي او د هغه له آیاتو څخه سترګې پټوي څه ده؟

۲- شیطانان د خپلو پیروانو او دوستانو سره څه کار کوي؟

۳- پیروان او امر منونکي د قیامت په ورځ خپلو مشرانو او متبوعانو ته څه وایي؟

۴- قرآني نص څه شی د پیغمبرﷺ له قدرت او صلاحیت څخه لرې ګڼلی دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیکي څه ده؟

﴿ لَّيۡسَ ٱلۡبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمۡ قِبَلَ ٱلۡمَشۡرِقِ وَٱلۡمَغۡرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلۡبِرَّ
مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلۡكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ وَءَاتَى
ٱلۡمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَٱلۡيَتَٰمَىٰ وَٱلۡمَسَٰكِينَ وَٱبۡنَ ٱلسَّبِيلِ
وَٱلسَّآئِلِينَ وَفِي ٱلرِّقَابِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلۡمُوفُونَ
بِعَهۡدِهِمۡ إِذَا عَٰهَدُواْۖ وَٱلصَّٰبِرِينَ فِي ٱلۡبَأۡسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَحِينَ ٱلۡبَأۡسِۗ
أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُواْۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُتَّقُونَ ﴾ [البقرة: ۱۷۷]

د کلمو او جملو معناوې

ٱلۡبِرَّ: نیکي (د هر ښه کار لپاره جامع او کامل نوم دی).

ٱبۡنَ ٱلسَّبِيلِ: مسافر (چې د مال، کورنۍ او وطن څخه لرې وي).

فِي ٱلرِّقَابِ: د غلامانو په آزادولو (د غاړې په خلاصولو) کې.

ٱلۡبَأۡسَآءِ: فقر او سختي.

ٱلضَّرَّآءِ: ضررونه (لکه مرض، وېره او داسې نور).

وَحِينَ ٱلۡبَأۡسِ: د جنګ په وخت کې.

ژباړه

نیکي دا نه ده چې تاسې خپل مخونه ختیځ لوري ته یا لویدیځ لوري ته واړوئ، بلکې نیکي دا ده چې انسان الله ﷻ او د قیامت ورځ او پرښتې او د الله ﷻ نازل کړی شوي کتابونه او د هغه پیغمبران د زړه له کومې ومني او د الله په مینه کې خپل ګران مالونه په خپلو خپلوانو، یتیمانو، مسکینانو، مسافرانو، سوال ګرو او د مریانو په آزادۍ کې مصرف کړي لمونځ قایم کړي، زکات ورکړي او (نیکان هغه کسان دي) چې کله وعده وکړي ترسره یې کړي ا و د تنګسې او غمونو په وخت کې او د حق او باطل په جګړه کې صبر وکړي. همدا رښتوني او همدا پرهیزګار خلک دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير

د قبلې ګرځېدل

نبی کریمﷺ سره له مسلمانانو وروسته د مدينې منورې له هجرت څخه تقريباً تر يو نيم کال پورې د بيت المقدس په لورې لمونځ کاوه. د رسول عليه السلام دا غوښتنه وه چې د کعبې لور ته لمونځ وکړي، الله تعالی خپل پيغمبر ﷺ ته امر وکړ چې له دې وروسته د کعبې شريفې په لوري لمونځ ادا کړي. د مدينې يهودو د قبلې په بدلېدو په فتنو لاس پورې کړ او غوښتل يې د مسلمانانو په زړونو کې شک او ترديد پيدا کړي او خلک د اسلام د دين له منلو څخه منع کړي. يهوديانو تبليغ کاوه چې سمه قبله بيت المقدس ده او له هغه پرته بل هېڅ لوري ته لمونځ نه صحيح کېږي.

نو پر دې بنسټ الله تعالی د پورتنيو آيتونو په راليږلو سره دا څرګنده کړه چې په لمانځه کې ختيځ يا لوېديځ لوري ته مخ ګرځول د نيکۍ معيار نه دی، بلکې د نيکۍ معيار ايمان او هغه صالح عملونه دي چې د دې آيتونو په ترڅ کې په تفصيل سره بيانېږي.

نيکي او ډولونه يې

پورتنی مبارک آيت بيانوي چې نيکي په لمانځه کې د مشرق او مغرب لوري ته مخ اړول نه دي، بلکې نيکي د ايمان، اخلاقو او غوره اعمالو څخه عبارت ده.

دا مبارک آيت د نيکۍ بنسټونه په لاندې چارو کې بيانوي:

د ايمان بنسټونه

د نيکۍ بنسټيز اصل په يو او بې نيازه الله ﷻ باندې ايمان راوړل دي چې د ټولو نيکيو اساس او بنسټ بلل کېږي، د آخرت پر ورځ ايمان راوړل دي چې په هغه ورځ له هر چا سره حساب کېږي او بيا ثواب او عذاب پرې مرتبېږي، په پرښتو ايمان راوړل دي او په انبياؤ ايمان راوړل دي چې خلکو د دوی بلنه منله او د هغوی په هدايت او لارښوونه يې عمل کاوه دا د نيکيو اساس دی چې هر انسان بايد په هغه ايمان او باور ولري، ترڅو له سالمې عقيدې، نيکمرغۍ او کاميابۍ څخه برخمن شي.

نيک عملونه

د ايمان له اصولو او بنسټونو څخه وروسته مبارک آيت د نيکو عملونو اصول او بنسټونه بيان کړي دي چې د ايمان نتيجه او ثمره ده، لکه: څرنګه چې الله تعالی د ښه انسان په وصف کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرمايي: ﴿ وَءَاتَى ٱلْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَـٰمَىٰ وَٱلْمَسَـٰكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَٱلسَّآئِلِينَ وَفِى ٱلرِّقَابِ ﴾ يعني مال او دولت سره له ډېرې مينې له هغه سره، هغو كسانو ته وركړئ چې زياته اړتيا ورته لري، لكه: خپلوان، يتيمان، فقيران، مسكينان، په لاره كې پاتې مسافران، سوال كوونكي او د غلامانو په آزادۍ كې دې وركړي.

په ډېر تأسف سره خلكو دغه حقوق چې په قرآن كريم كې پرې تاكيد او ټينگار شوى دى هېر كړي دي او يا ورڅخه غافله شوي دي، كه چېرې مسلمانان دا حقوق مراعات كړي او عمل پرې وكړي نو دوى به له غوره خلكو او غوره امتونو څخه وګڼل شي او په دې سره به د نورو امتونو خلک د دې لوړو ارزښتونو په ليدلو د اسلام مقدس دين ته مخه وكړي.

همدارنګه د غوره عملونو له ډلې څخه د لمانځه اداء كول سره له ټولو آدابو او شرطونو دي.

همدارنګه بل له نيكو عملونو څخه د زكات د فريضې اداء كول دي چې ډېر ځله قرآن كريم هغه له لمانځه سره پيوست ذكر كړى دى.

غوره اخلاق

قرآني آيت د ايمان او نيكو عملونو له بيانولو وروسته د اخلاقو اصول بيانوي ترڅو مسلمان پر هغو پابندي ولري چې دا په خپله د ايمان ثمره ده. پر ژمنه وفا، په تنګ لاسۍ، ستونزو او جهاد كې صبر كول د غوره اخلاقو له ډلې څخه دي چې قرآن كريم د خير او نيكۍ په عنوان ياد كړي دي.

ختيځ يا لوېديځ ته مخ ګرځول نيكي نه ده، بلكې نيكي د ايمان، نيكو عملونو او د اخلاقو له ټولو اصولو او بنسټونو څخه عبارت ده چې دې مبارک آيت دا ټول اصول رانغښتي دي.

د آيت په پاى كې هغه كسان چې د الله ﷻ د اوامرو پابندي كوي او د خپل دين لارښوونې په ښه توګه ترسره كوي، قرآن كريم په دوو لويو صفتونو ستايلي دي:

١- هغوى د ايمان په دعوه كې رښتيني دي، ځكه دوى يوازې په ژبه ايمان نه دى راوړى بلكې ايمان يې په زړونو او عملونو سره ثابت كړى دى.

٢- دوى متقيان او پرهيزګاران دي چې پر قرآن يې عمل كړى او له الله ﷻ څخه ويريدلي او د آخرت د ورځې لپاره يې تيارى او چمتووالى ښودلى او خپل ظاهر يې له باطن سره برابر كړى دى.

د لوست ګټې او لارښوونې

له تير شوي مبارک آيت څخه لاندې ګټې ترلاسه كوو:

- ❖ انسان تر هغه پورې مؤمن نه ګڼل كېږي، ترڅو چې له الله ﷻ او د الله له پيغمبر ﷺ سره مينه او دوستي پر نورو ټولو مينو او دوستيو لوړه ونه بولي، زړه يې د الله ﷻ په ياد ډاډمن نشي او له ګناهونو څخه ځان و نه ژغوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- نیک عملونه او کړه وړه د صحیح ایمان ثمره او پایله ده.
- ډاډمنه او سوکاله ټولنه هغه ټولنه ده چې د وګړو ترمنځ یې، مینه، دوستي، مرسته او خواخوږي حاکمه وي، څکه داسې ټولنه د یوه جسم او تن په څېر وي چې د یوه غړي په درد او رنځ سره ټوله ټولنه ناکراره کېږي.
- ډاډمنه او نیکمرغه ټولنه هغه ده چې وګړي یې د اسلام د ستر پیغمبر ﷺ په غوره اخلاقو ستایل شوي وي.

پوښتنې

۱- له (البر) څخه مقصد څه شی دی؟ او دا آیت د قبلې د تحویل له موضوع سره څه اړیکې لري څرګند یې کړئ؟

۲- دې مبارک آیت د ایمان بنسټونه د نیکۍ د اصولو او اساس په توګه ذکر کړل، د ایمان دا بنسټونه بیان کړئ؟

۳- هغه ایمان چې قرآن یې له انسان څخه غوښتنه کوي، څرنګه ایمان دی؟

۴- مستحقینو ته د مال ورکړه د نیکۍ د بنسټونو له جملې څخه ده، کوم کسان ددې مستحق دي چې مال ورته ورکړل شي؟

۵- قرآني آیت ولې خپل او خپلوان د مال د ورکړې لپاره مقدم کړي دي؟

۶- مسکین او ابن السبیل څوک دي؟

۷- د لمانځه له ادا کولو څخه مقصد څه دی؟

۸- دې مبارک آیت د اخلاقو اصول بیان کړي دي چې انسان باید پرې پابندي ولري دا اصول کوم دي؟

۹- دې مبارک آیت هغه کسان چې د نیکۍ په اصولو او بنسټونو پابندي لري، څرنګه ستایلي دي؟

۱۰- قرآن کریم صبر او حوصله په دریو حالتونو کې خاص کړې ده، هغه درې حالتونه کوم دي؟

کورنۍ دنده

د دې مبارک آیت په رڼا کې:

الف: هغه نص چې د انسان اړیکې یې د خپل پروردګار سره، د انسان اړیکې یې د خپل نفس سره او د انسان اړیکې یې له نورو سره بیان کړي دي، څرګند کړئ.

ب: د دې لوست د مبارک آیت د مضامینو په هکله یوه پنځلس کرښې مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست

په اسلام کې د سولې ارزښت

﴿إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ إِخۡوَةٞ فَأَصۡلِحُواْ بَيۡنَ أَخَوَيۡكُمۡۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمۡ تُرۡحَمُونَ ۝ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا يَسۡخَرۡ قَوۡمٞ مِّن قَوۡمٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُونُواْ خَيۡرٗا مِّنۡهُمۡ وَلَا نِسَآءٞ مِّن نِّسَآءٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ خَيۡرٗا مِّنۡهُنَّۖ وَلَا تَلۡمِزُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ وَلَا تَنَابَزُواْ بِٱلۡأَلۡقَٰبِۖ بِئۡسَ ٱلِٱسۡمُ ٱلۡفُسُوقُ بَعۡدَ ٱلۡإِيمَٰنِۚ وَمَن لَّمۡ يَتُبۡ فَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ﴾ [الحجرات: ١٠- ١١]

د کلمو او جملو معنا وې

لَا يَسۡخَرۡ قَوۡمٞ مِّن قَوۡمٍ:	یوه ډله دې پر بلې ډلې ملنډې نه وهي.
وَلَا تَلۡمِزُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ:	یو د بل عیب مه وایئ.
وَلَا تَنَابَزُواْ بِٱلۡأَلۡقَٰبِ:	او نارې مه وهئ یو بل ته په بدو نومونو سره
بِئۡسَ ٱلِٱسۡمُ ٱلۡفُسُوقُ بَعۡدَ ٱلۡإِيمَٰنِ:	له ایمان راوړلو وروسته فسق ډېر بدنوم دی.

ژباړه

بېشکه مؤمنان سره ورونه دي، نو د خپلو ورونو په منځ کې روغه راولئ او له الله ﷻ څخه ووېرېږئ ښايي چې پر تاسې رحم وکړای شي، ای مؤمنانو! نه دې نارینه پر نورو نارینه وو ټوکې او ملنډې وهي، کیدای شي چې هغوی له دوی نه غوره وي او نه دې ښځې په نورو ښځو پورې ټوکې او ملنډې وهي، کیدای شي چې هغوی له دوی نه غوره وي، په خپلو کې یو د بل عیب مه وایئ او مه یو بل په بدو نومونو سره یادوئ، له ایمان راوړلو وروسته فسق ډېر بد نوم دی او هغه کسان چې له دغه کار څخه توبه ونه کړي (رجوع و نه کړي) نو هغوی ظالمان دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير

سوله او وروروولي

ددې لوست مبارک آيت يو لوی اصل او قاعده ثابتوي چې د مسلمانانو ترمنځ د اسلامي اخوت او وروروولۍ څخه عبارت دی، څکه ايمان مؤمنان خپل لور ته را ټولوي، لکه: څرنګه چې اصل او نسب ورونه راجمع کوي او لکه: څرنګه چې وروري د نسب پر اساس د پیوند او اړيکو لامل دی، همدارنګه د دين په اساس هم وروري د پيوند او يوځای والي لامل ګرځي، ديني او ايماني ورورګلوي د مسلمانانو ترمنځ اصلاح ته بلنه ده او د مسلمانانو ترمنځ اصلاح، تقوی او د الله ﷻ څخه وېرې ته ضرورت لري، ترڅو يې اغيزې او پايلې تل وي او د الله ﷻ د پراخه رحمت مستحق شي.

د اسلامي ورورګلوۍ د ټينګار او تاييد په هکله ډېر احاديث راغلي دي، پيغمبر ﷺ فرمايلي دي: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لاَ يَظْلِمُهُ وَلاَ يُسْلِمُهُ» يعني مسلمان د مسلمان ورور دی نه به په هغه ظلم کوي او نه به يې ظالم او دښمن ته سپاري. همدارنګه په بل صحيح حديث کې راغلي دي «الله ﷻ تر هغه د بنده مرستندوی او ساتونکی دی ترڅو چې بنده د خپل مسلمان ورور په مرسته کې لګياوي».

له سولې او دوستۍ څخه منافي صفتونه

الله پاک په لاندېني مبارک آيت کې اسلامي ټولنه له هغو ناوړو صفتونو څخه ژغوري چې سوله او مينه له منځه وړي او د ټولنې د وګړو ترمنځ دښمني او اختلاف پيدا کوي، الله تعالی فرمايي:

ژباړه: ای مؤمنانو! نه دې نارينه پر نورو نارينه وو ټوکې او ملنډې وهي، کيدای شي چې هغوی له دوی نه غوره وي او نه دې ښځې په نورو ښځو پورې ټوکې و ملنډې وهي، کيدای شي چې هغوی له دوی نه غوره وي، په خپلو کې يو د بل عيب مه وايئ، او مه يو بل په بدو نومونو سره يادوئ، له ايمان راوړلو وروسته په فسق کې نوم پيدا کول ډېره بده خبره ده او هغه کسان چې له دغه کار څخه توبه ونه کړي (را وانه وړي) نو هغوی ظالمان دي.

د پورتني آيت د نازلېدلو لامل

مفسرينو د پورتني مبارک آيت څه اسباب او لاملونه ذکر کړي چې ځينو ته يې داسې اشاره کېږي: ابن عباس رضي الله عنه روايت کوي چې صفيه بنت حی بن اخطب (د نبي کريم ﷺ مېرمن) پيغمبر ﷺ ته راغله عرض يې وکړ: ای د الله رسوله! ښځې ماته پيغور راکوي، راته وايي: ای يهودۍ! ای د يهوديانو بچۍ! پيغمبر ﷺ ورته وفرمايل: ولې دې دوی ته ونه ويل چې پلار مې هارون– کاکا مې موسی او مېړه مې محمد ﷺ دی.

همدارنګه روايت دی چې دا آيت د پيغمبر ﷺ د هغو بيبيانو په هکله نازل شوی چې ام سلمه رضي الله عنها ته يې د لنډې ونې (قد) پيغور ورکړی وو.

د ﴿ وَلَا تَنَابَزُواْ بِٱلۡأَلۡقَٰبِ ﴾ د نازليدلو د سبب په هکله د سننو څلور واړو کتابونو د ابو جبيره بن الضحاک څخه روايت کړی چې وايي: (زموږ په منځ کې داسې کسان وو چې دوه يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

درې نومونه به يې درلودل او كله به په داسې يوه نامه سره يادېدل چې له هغه څخه به يې بد وړل نو پورتنی آيت نازل شو.
همدارنګه له ابوجبيره څخه روايت شوی چې د جاهليت په دوران کې د خلک د داسې لقبونو خاوندان وو چې په هغو به ورته غږ کېده، نبي‌کريم ﷺ يوه کس ته د هغه په لقب غږ وکړ، يارانو يې عرض وکړ چې ای د الله ﷻ رسوله! هغه له دې لقب څخه بد وړي نو دا آيت ﴿ وَلَا تَنَابَزُوا۟ بِٱلْأَلْقَـٰبِ ﴾ نازل شو.

د عيب پلټلو، سپکولو او ملنډې وهلو څخه ځان ژغورل

ياد شوي آيت کې اخلاقي او ټولنيز موضوعات رانغښتي دي چې د مسلمانانو د ټولنې د خوريدلو، بی اتفاقۍ او دښمنۍ مخه نيسي.
دا مبارک آيت مؤمنانو ته په غږ کولو سره پيل شوی ترڅو مؤمنان يو بل تحقير او مسخره نه کړي.
ملنډې يا (تمسخر): ديته وايي چې يو انسان پر بل انسان باندې د خلکو پر وړاندې پر خپلې وينا او کړنې سره داسې ملنډې وهي چې نور خلک ورباندې وخاندي.
لمز: ديته وايي چې يو تن خپل مسلمان ورور په يوه خاصه وينا يا اشاره عيبجن کړي، سمه ده چې خلک خندا ته هڅوي او که نه؟ د هغه په حضور کې وي يا د هغه په غياب کې.
څرنګه يو مؤمن پر بل مؤمن ملنډې وهي! کيدای شي هغه نر يا ښځه چې د مسخرو وړ يې ګرځيدلې ده له مسخره کوونکي نر يا ښځې څخه بهتره او ښه وي. حضرت ابو هريره رضي الله عنه روايت کوي چې رسول الله ﷺ وفرمايل: «رب أشعث أغبر ذي طمرين تنبو عنه أعين الناس، لو أقسم علي الله لأبره»[١]
يعنی: ډېر خواره واره وينبتانو والا، ګرد وهلی د زړې جامې لرونکی چې خلک يې له ليدلو څخه مخ اړوي، که چېرې هغه په الله ﷻ قسم يادکړي نو يقيناً الله پاک يې غوښتنه پوره کوي.
نو امتياز او غوره والی يوازې په اخلاص، رښتينولۍ ، د زړه په صفايۍ او د الله ﷻ لپاره د عمل په خالصولو لاس ته راځي نه په ظاهري ښنو، ښايۍ، رنګ، څېره، قوم او ژبې سره.

د ناوړو لقبونو له کارولو څخه مخنيوی

پورتني آيت همدارنګه په ناوړو لقبونو د پيغور ورکولو څخه منع کړېده يعنې، تاسې يو او بل په بدو او ناوړو لقبونو مه يادوئ ځکه هغه کسان چې يو او بل په ناوړو لقبونو سره يادوي هغوی د منافقانو له ډلې څخه حسابيږي او فسق په اسلامي معيار کې لويه ګناه ده.
همدارنګه دې مبارک آيت په ناوړو او بدو لقبونو سره د خلکو رابلل حرام ګرځولي دي، لکه: داسې چې يو مسلمان، خپل مسلمان ورور په فاسق، منافق او داسې نورو الفاظو سره مخاطب کړي يا دا چې يو تن بل مسلمان ته د سپي، خوګ او داسې نورو الفاظو خطاب وکړي.

---

[١] المستدرک

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلام علماء ټول هغه لقبونه چې انسان له هغه څخه بد وړي حرام ګرځولي دي، برابره ده چې دا لقبونه په خپله د شخص لپاره استعمالوي یا د هغه د مور او پلار لپاره او یا د هر هغه چا لپاره چې له ده سره اړیکې لري، البته هغه لقبونه چې انسانانو ورباندې شهرت موندلی دی او له هغو څخه کرکه او بد نه وړي هغوی له دې تعبیر څخه مستثنی دي. خو هغه القاب چې ښه او غوره وي د هغو ذکر کول پروا نه لري، لکه: د حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه لقب چې (عتیق) ویل شوی، یا د عمر رضي الله عنه لپاره (فاروق) لقب ورکړ شوی، یا د عثمان رضي الله عنه لپاره (ذی النورین)، یا د علي رضي الله عنه لپاره (ابو تراب)، یا د خالد رضي الله عنه لپاره سیف الله، یا د عمر وبن العاص رضي الله عنه لپاره (داهیة الاسلام) لقب ورکړی شوی دی.

د لوست ګټې او لارښوونې

له دې لوست څخه لاندې ګټې او لارښوونې څرګندیږي:

- مؤمنان یو د بل ورونه دي او ایماني ورورګلوي د نسبي ورورګلوۍ څخه ډېره غوره او بهتره ده.
- د مسلمانو ورونو ترمنځ سوله او پخلاینه د الله تعالی امر دی.
- اسلام د ټولنې په وحدت او یووالي ټینګار کوي، لکه: څرنګه چې قرآن کریم د ناوړو اخلاقو څخه چې د ټولنې وحدت او یووالي ته ګواښ دی، منع کړې ده.
- د مؤمنانو ترمنځ یو پر بل ملنډې وهل او همدارنګه یو او بل په ناوړو لقبونو یادول چې هغه ورڅخه کرکه کوي، د قرآن کریم له نظره حرام دي.
- الله تعالی په ذکر شوي آیت کې درې شیان حرام کړي: سپکول او ملنډې وهل، د عیب څرګندولو په نیت اشاره کول او په ناوړو لقبونو سره پیغور ورکول.

پوښتنې

۱- مؤمنان په څه شي راټولیدای شي؟
۲- ورورګلوي د قرآن کریم له نظره په څو ډوله ده؟
۳- سوله او پخلاینه د مسلمانانو ترمنځ څه حکم لري؟
۴- هغه درې ناوړه خصلتونه او صفات چې په دې لوست کې یې ممانعت بیان شوی دی څرګند کړئ او نومونه یې واخلئ؟
۵- له نومړو ناوړو او فاسدو اخلاقو څخه د منع حکمت څه دی؟
۶- که څوک خپل ځان له ناوړه اخلاقو څخه ونه ژغوري د هغه په هکله کومه اصطلاح استعمالولی شو؟

کورنۍ دنده

د ټولنیزو اخلاقو په هکله یوه مقاله ولیکئ چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپاړسم لوست

د لقمان حکیم نصیحتونه خپل زوی ته (۱)

﴿وَإِذۡ قَالَ لُقۡمَٰنُ لِٱبۡنِهِۦ وَهُوَ يَعِظُهُۥ يَٰبُنَيَّ لَا تُشۡرِكۡ بِٱللَّهِۖ إِنَّ ٱلشِّرۡكَ لَظُلۡمٌ عَظِيمٞ ۝ وَوَصَّيۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيۡهِ حَمَلَتۡهُ أُمُّهُۥ وَهۡنًا عَلَىٰ وَهۡنٖ وَفِصَٰلُهُۥ فِي عَامَيۡنِ أَنِ ٱشۡكُرۡ لِي وَلِوَٰلِدَيۡكَ إِلَيَّ ٱلۡمَصِيرُ ۝ وَإِن جَٰهَدَاكَ عَلَىٰٓ أَن تُشۡرِكَ بِي مَا لَيۡسَ لَكَ بِهِۦ عِلۡمٞ فَلَا تُطِعۡهُمَاۖ وَصَاحِبۡهُمَا فِي ٱلدُّنۡيَا مَعۡرُوفٗاۖ وَٱتَّبِعۡ سَبِيلَ مَنۡ أَنَابَ إِلَيَّۚ ثُمَّ إِلَيَّ مَرۡجِعُكُمۡ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ۝ يَٰبُنَيَّ إِنَّهَآ إِن تَكُ مِثۡقَالَ حَبَّةٖ مِّنۡ خَرۡدَلٖ فَتَكُن فِي صَخۡرَةٍ أَوۡ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ أَوۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ يَأۡتِ بِهَا ٱللَّهُۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٞ﴾ [لقمان:۱۳-۱۶]

د کلمو او جملو معنا وي

يَعِظُهُۥ:	هغه ته يې پند ورکاوه، هغه ته يې نصيحت کاوه.
وَوَصَّيۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيۡهِ:	او انسان ته مو دمور او پلار سره په نیکۍ کولو امر کړی دی.
وَهۡنًا عَلَىٰ وَهۡنٍ:	د کمزورۍ د پاسه کمزوري.
إِلَيَّ ٱلۡمَصِيرُ:	راستنيدل زما په لوري دي.
وَفِصَٰلُهُۥ:	د رضاعت څخه يې جدا کول (د شېدو نه يې بېلول).
سَبِيلَ:	لاره
أَنَابَ إِلَيَّ:	رجوع يې کړې زما په لور.
مِثۡقَالَ حَبَّةٍ مِّنۡ خَرۡدَلٍ:	د اوري د دانې په اندازه، د ورې دانې په اندازه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

او یاد کړه هغه وخت چې لقمان خپل زوی ته نصیحت کاوه، نو هغه ته یې وویل: زویه! له خدای سره څوک مه شریکوه، بې له شکه چې شرک ډېر لوی ظلم دی.

او مونږ انسان ته د خپل مور او پلار د حق پیژندنې امر کړی دی، د هغه مور د کمزورۍ د پاسه کمزورۍ په حال کې هغه بار کړی، (په خپله ګیډه کې یې وساته) او دوه کلونه یې په تې ورکولو ولګېدل. (له همدې امله مونږ هغه ته نصیحت وکړ) چې زما شکر وکړه او د خپل مور او پلار شکر پرځای کړه. همدا زما لوري ته ستا راګرځېدل دي.

خو که هغوی پر تا فشار راولي چې ته له ما سره داسې څه شریک کړې چې تا ته د هغه معلومات نه وي، نو د هغو خبره هېڅکله مه منه، په دنیا کې له هغو سره غوره ملتیا کوه خو پیروي د هغه چا د لارې وکړه چې هغه زما لوري ته رجوع کړې ده، بیا ستاسو ټولو راګرځېدل همدا زما لوري ته دي. په هغه وخت کې به زه تاسې ته دروښیم چې تاسو څه عمل کاوه.

ای زویه! یوشی (نیکي یا بدي) که د اوري د دانې په اندازه هم وي او په کومه لویه تیږه یا په اسمانونو او ځمکو کې پټه شوې وي، الله ﷻ به هغه راوباسي. الله ﷻ ښه لیدونکی (باریک بین) او باخبره دی.

تفسیر

لقمان څوک دی؟

الله تعالی په خپل کتاب کې مونږ ته خبر راکړی چې لقمان (علیه السلام) د الله ﷻ حکیم بنده وو چې په وینا او کړووړو کې یې د الله ﷻ له ورکړې حکمت څخه ګټه اخیستله او دا علم او حکمت د لقمان(علیه السلام) د ایمان د ترقۍ او د خپل پروردګار د ذکر او شکر د زیاتیدو لامل ګرځیدلی و. همدارنګه لقمان علیه السلام له دې علم او حکمت څخه په استفادې سره نور خلک د الله ﷻ لوري ته رابلل او هغوی ته یې پند او نصیحت کاوه چې تر ټولو د مخه یې خپل پندونه او نصیحتونه خپل زوی ته متوجه کړل چې د نوم یادونه یې نه ده شوې. همدارنګه قرآن کریم د لقمان علیه السلام د ژوند د څرنګوالي په اړه په تفصیل بیان نه دی کړی وو او مونږ د ده د ژوند په هکله نه پوهېږو او دا معلومات هم نه لرو چې آیا لقمان علیه السلام د انبیاوو له جملې څخه دی او که یوازې یو مؤمن حکیم او نصیحت کوونکی و، نو د لقمان علیه السلام په هکله ښه دا ده چې د قرآن کریم په بیان بسنه او اکتفاء وکړو.

شرک تر ټولو ډېر ناوړه ظلم دی

د قرآن کریم دغه مبارک آیت د حکایت په توګه، خپل زوی ته د حضرت لقمان حکیم نصیحت په ډېرو لوړو مفاهیمو او معانیو سره بیان کړی دی. لقمان حکیم خپل زوی ته په توحید او د یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله‌ﷻ په عبادت کولو امر کړی او له شرک او د الله‌ﷻ له عبادت څخه پرته د نورو له عبادت څخه يې ويرولی دی او استدلال کوي چې شرک لوی ظلم او ستره ګناه ده.
ای بچيه! هېڅکله له الله‌ﷻ سره څوک شريک مه نيسه، ځکه شرک ډېر لوی ظلم دی.
پېغمبرﷺ هم د لقمان عليه السلام د وينا په استناد شرک ډېر ناوړه ظلم معرفي کړی دی.
د عبدالله بن مسعود رضی الله عنه څخه روايت شوی چې فرمايلي يې دي کله چې د الله ﷻ دا وينا نازله شوه ﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَلَمۡ يَلۡبِسُوٓاْ إِيمَٰنَهُم بِظُلۡمٍ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلۡأَمۡنُ﴾ [الانعام: آية: ۸۲].
يعني: په حقيقت کې خو امنيت د هماغو کسانو لپاره دی او هم هغوی پر سمه لاره برابر دي چې ايمان يې راوړی او خپل ايمان يې په ظلم نه دی ملوث کړی.
صحابه کرامو د دې آيت دروندوالی او سختوالی درک کړ او د پيغمبر ﷺ په حضور کې يې داسې عرض وکړ چې ای د الله رسوله! چا له موږ څخه پر خپل نفس ظلم نه دی کړی؟ نبي کريم ﷺ وفرمايل: موضوع داسې نه ده، لکه: چې تاسو ګمان کړی دی بلکې دلته له ظلم څخه شرک عبارت دی، آيا د لقمان وينا مو خپل زوی ته نه ده اورېدلې چې هغه ورته داسې نصيحت وکړ: ﴿ لَا تُشۡرِكۡ بِٱللَّهِۖ إِنَّ ٱلشِّرۡكَ لَظُلۡمٌ عَظِيمٌ ﴾.
يعني: له الله سره شريک مه نيسه، بېشکه چې شرک ډېر لوی ظلم دی.

له مور او پلار سره نيکي

وروسته له دې چې الله پاک د شرک د تحريم په اړه د لقمان عليه السلام نصيحت خپل زوی ته بيان کړ، انسان ته يې د مور او پلار د حقوقو په هکله پند او نصيحت پيل کړ.
د مور او پلار په هکله انسان ته پند او نصيحت دا دی چې له هغوی سره نيکي وکړي، اطاعت او پيروي يې پر ځان لازم او حقوق يې ادا کړي، په ځانګړې توګه د مور حقوق، چې له زوی سره يې ستونزې ګاللې دي، هو! مور ځکه پر زوی (اولاد) ډېر زيات حقوق لري چې دی يې په ډېر تکليف سره په ګېډه ګرځولی او د توان او طاقت نه پورته ډېرې ستونزې يې د حمل، زېږون، شيدې ورکولو او له شيدو بېلولو وروسته نورو مرحلو کې زغملي او ګاللې دي.
الله تعالی مؤمن انسان ته امر کړی چې خپل پروردګار ته د هغو نعمتونو په مقابل کې چې په ده يې پيرزو کړي شکر وباسي او همدارنګه د مور او پلار سره ښېګنه او د هغوی مننه وکړي چې د ده پالنه او روزنه يې کړې ده او مور او پلار له الله‌ﷻ څخه وروسته ده ته د احسان او مهربانۍ سرچينه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مور او پلار پیروي د الله ﷻ په پیروۍ پورې تړاو لري

ددې لوست مبارک آیت همدارنګه حکم کړی دی چې د مور او پلار اطاعت او پیروي مطلقه نه ده بلکې د الله تعالی له پیروۍ سره تړلې ده. کله چې مور او پلار د الله ﷻ په نافرمانۍ امر وکړي، نو پیروي یې ساقطیږي، په دې معنا چې کله مور او پلار خپل زوی ته د الله ﷻ په نافرمانۍ او د الله ﷻ سره په شریک نیولو امر وکړي او کوښښ وکړي چې خپل زوی کفر ته وهڅوي، نو په دې صورت کې پر زوی لازمه ده چې د هغوی د امر اطاعت ونه کړي، ځکه د مخلوق پیروي او امر منل د الله ﷻ د نافرمانۍ په صورت کې جواز نه لري.

هو! د الله ﷻ د نافرمانۍ په صورت کې د مور او پلار پیروي او امر منل نشته، خو بیاهم زوی مکلف دی چې د دنیا په ژوندانه کې له هغو سره نیکه کړنه ولري او له هغو سره نیکي او احسان وکړي. همدارنګه پر اولاد لازمه ده چې د حق لاره غوره کړي او له نیکو او صالحو مومنانو سره یوځای ګام پورته کړي او پدې وپوهیږي چې د ټولو مخلوقاتو او خلکو ستنیدنه د قیامت په ورځ د الله ﷻ په لوري ده، ترڅو د نیک عمل خاوند ته د نیک عمل په بدل کې نیکه بدله او بد عمله ته د ناوړه عمل په بدل کې سزا ورکړي.

بیا قرآنی آیتونه د حضرت لقمان علیه السلام پند او نصیحت ته ادامه ورکوي چې خپل زوی ته یې د الله ﷻ د کامل علم په هکله خبر ورکړی او ورته وایي چې الله ﷻ په هر هغه څه چې په آسمانونو او ځمکو کې دي خبر دی، برابره ده که هغه شی وړوکی وي او یا لوی. همدارنګه د حضرت لقمان علیه السلام له ژبې څخه یې خپل زوی ته خبر ورکړی چې نیکي او بدي که هرڅومره وړه هم وي الله ﷻ په هغې خبر او عالم دی، حتی که د اوري د دانې په اندازه وړه او کم وزنه وي، د ځمکې په تل یا د غټې تیږې په منځ کې پټه شوې وي او یا د آسمانونو په لېرو کنارو او څنډو کې ځای په ځای شوې وي، الله تعالی پرې خبر او عالم دی او د قیامت په ورځ یې خاوند د محاسبې لپاره حاضرولی شي.

فعالیت

د اسراء سورت هغه آیت چې په ځمکه باندې په تکبر سره تلل منع کوي په خپلو کتابچو کې ولیکئ او بیا دا څرګنده کړئ چې دغه آیت د دې سورت (لقمان) له اتلسم آیت سره څه ورته والی لري.

د لوست ګټې او لارښوونې

له دې مبارکو آیتونو څخه ځینې ګټې او لارښوونې ترلاسه کېږي چې په لاندې ډول دي:

- پلار باید د خپلو اولادونو په پالنه او روزنه کې له همت څخه کار واخلي او له هغوی څخه خپل پند او نصیحت ونه سپموي او هغوی په سالمه عقیده او غورو اخلاقو وروزي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- له الله ﷻ سره شریک نیول ډېر لوی ظلم دی.
- د مور او پلار سره نیکي او احسان د اسلام له بنسټونو او اساساتو څخه دی چې پر الله تعالی له ایمان راوړلو او د هغه له عبادت کولو څخه وروسته ذکر شوی دی.
- پر انسان لازم دي چې له هغه چا سره نیکي وکړي چې له ده سره یې نیکي کړې وي، البته مور او پلار تر ټولو کسانو لومړی مرتبه لري.
- د مور او پلار پیروي او امر منل د الله ﷻ په اطاعت پورې مقیده ده، ځکه د مخلوق پیروي او امر منل د خالق په نافرمانۍ کې ناروا ده.
- د مور او پلار سره ښه تعامل او ناسته ولاړه واجب ده، ان تر دې که چېرې هغوی کافر هم وي.
- الله ﷻ ډېر عالم ذات دی، علم یې هرڅه ته شامل دی او هېڅ شی د الله ﷻ له علم څخه پټ نه پاتې کېږي.

پوښتنې

۱- د قرآني آیتونو په رڼا کې د لقمان حکیم په هکله خپل معلومات څرګند کړئ.

۲- ولې الله تعالی د مور او پلار سره نیکي په خپل عبادت پسې ترلې، ذکر کړې ده؟

۳- د دې الهي وینا: ﴿ حَمَلَتۡهُ أُمُّهُۥ وَهۡنًا عَلَىٰ وَهۡنٖ وَفِصَٰلُهُۥ فِي عَامَيۡنِ ﴾ معنا څه ده؟

۴- د مور او پلار پیروي او امر منل څه وخت واجب او په کوم حالت کې حرام دي؟ او کله چې د مور او پلار پیروي کول حرام شي، نو اولاد به له هغوی سره څرنګه تعامل کوي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لقمان حکیم نصیحتونه خپل زوی ته (۲)

﴿يَٰبُنَيَّ أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ وَأۡمُرۡ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَٱنۡهَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِ وَٱصۡبِرۡ عَلَىٰ مَآ
أَصَابَكَۖ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنۡ عَزۡمِ ٱلۡأُمُورِ ۝ وَلَا تُصَعِّرۡ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا
تَمۡشِ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَرَحًاۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخۡتَالٖ فَخُورٖ ۝ وَٱقۡصِدۡ
فِي مَشۡيِكَ وَٱغۡضُضۡ مِن صَوۡتِكَۚ إِنَّ أَنكَرَ ٱلۡأَصۡوَٰتِ لَصَوۡتُ ٱلۡحَمِيرِ ۝
أَلَمۡ تَرَوۡاْ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَأَسۡبَغَ
عَلَيۡكُمۡ نِعَمَهُۥ ظَٰهِرَةٗ وَبَاطِنَةٗۗ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِي ٱللَّهِ بِغَيۡرِ عِلۡمٖ
وَلَا هُدٗى وَلَا كِتَٰبٖ مُّنِيرٖ﴾ [لقمان:۱۷-۲۰]

د کلمو او جملو معناوې

عَزۡمِ ٱلۡأُمُورِ:	لوی او مهم کارونه.
وَلَا تُصَعِّرۡ خَدَّكَ:	د تکبر او تحقیر په نیت خپل مخ له خلکو مه گرځوه.
مَرَحًاۖ:	په فخرو او غرور.
مُخۡتَالٖ فَخُورٖ:	تکبر کوونکی، پر ځان مین او ویاړ کوونکی.
وَٱقۡصِدۡ فِي مَشۡيِكَ:	په خپل تگ کې منځنی حال غوره کړه.
وَٱغۡضُضۡ مِن صَوۡتِكَۚ:	خپل غږ ټیټ کړه.
وَأَسۡبَغَ:	بشپړ او کامل یې کړل.
ظَٰهِرَةٗ وَبَاطِنَةٗۗ:	ښکاره او پټ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

ای زما زویه! لمونځ قایم کړه، په نیکۍ امر وکړه، له بدۍ څخه منع وکړه او (که په دې لار کې هر مصیبت دربانديږ راشي پر هغه صبر وکړه، بیشکه دا له مهمو کارونو څخه دی، (چې پر هغو ډېر تاکید شوی دی). او له خلکو سره په مخ اړولو خبرې مه کوه، پر ځمکه په ډېر خیال او کبر مه ځه! الله ﷻ هېڅ یو متکبر، په ځان مین او ویاړ ښکاره کوونکی انسان نه خوښوي. په خپل تګ کې منځنی حال (میانه روي) غوره کړه او خپل غږ ټیټ کړه، بیشکه چې له ټولو آوازونو څخه ډېر بد آواز د خرو دی. آیا تاسې نه وینئ چې الله ﷻ د آسمانونو او ځمکې ټول شیان ستاسې لپاره مسخر (تابع) کړي دي او خپل ښکاره او پټ نعمتونه یې پر تاسې تمام کړي دي؟ (خو حال دا دی چې) له انسانانو څخه ځینې خلک شته دي چې پرته له کومې پوهې، هدایت او روښنايي ښودونکي کتاب څخه د الله په هکله شخړې کوي.

تفسیر

د خیر په لار کې صبر او استقامت

په مخکینیو آیتونو کې په الله ﷻ باندې د ایمان راوړلو، له هغه سره د شریک نه نیولو، له مور او پلار سره د نیکي کولو او د الله ﷻ پر معصیت له امر کولو پرته د هغوی د اوامرو منل، د لقمان علیه السلام د نصیحتونو په ترڅ کې چې خپل زوی ته یې کړي دي بیان شول او ددې لوست په آیتونو کې هغه خپل زوی ته د الله ﷻ په عبادت، په نیکو اعمالو او په دنیوي ژوند کې د صبر او استقامت په غوره کولو نصیحت کوي او داسې فرمايي: ای بچیه! لمونځ قایموه په نیکیو امر او له بدیو منع کوه او په هغه څه چې په دې کار کې درته رسېږي پر هغه صبر کوه چې دا په دنیوي چارو کې د عزت او ثبات له نښو څخه دي.

د لمانځه قایمول په دې معنا دی چې لمونځ په خالص نیت د فرایضو، واجباتو، سنتو، ادابو او وختونو په مراعاتولو سره ادا شي، بیا لقمان حکیم له خپل زوی څخه غواړي چې خلکو ته په نیکیو امر وکړي او له بدیو څخه یې منع کړي. څرنګه چې داعي د دعوت په لار کې له ستونزو او ربړونو سره مخ کېږي، نو ځکه لقمان علیه السلام خپل زوی ته نصیحت کوي چې د دې مسؤولیت د ادا کولو لپاره چمتو شي، په دې هکله له سستۍ او ناراستۍ څخه کار وانخلي ځکه د لمانځه ادا کول، په نیکیو امر او له بدیو څخه ژغورنه او په دې لار کې صبر او حوصله له خورا مهمو کارونو څخه دي چې الله تعالی پر هغو امر کړی دی.

بیا لقمان حکیم خپل زوی د غرور او کبر څخه منع کوي او داسې ورته وایي: ای بچیه! کله چې څوک خبرې درسره کوي یا ته ورسره خبرې کوې له هغوی څخه خپل مخ مه اړوه، بلکې عاجزي، تواضع او موسکا غوره کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنگه په لاره تللو کې د تکبر او وياړ څخه ځان ساته، ځکه الله ﷻ متکبر انسان نه خوښوي بلکې په لاره تللو کې د اعتدال اړخ غوره کوه. الله ﷻ هغه لاره تګ خوښوي چې په ساده ګۍ ، عاجزۍ او ميانه روۍ سره وي، لکه څنګه چې الله تعالی د فرقان سورت په ٦٣ آيت کې فرمايي: ﴿ وَعِبَادُ ٱلرَّحۡمَـٰنِ ٱلَّذِينَ يَمۡشُونَ عَلَى ٱلۡأَرۡضِ هَوۡنًا... ﴾ او د الله خاص بندګان هغه دي چې په ځمکه کې په سادګۍ او عاجزۍ روان وي. مطلب دا دی چې په لاره تللو کې تقوی او خاکساري ځرګنده کړي نه ډېر سست روان وي او نه په ټوپونو، چې انسان پرې بې وقاره معلومېږي.

د خبرو کولو آداب

لقمان حکيم خپل زوی ته د نصيحتونو په ترڅ کې د خبرو کولو آداب هم ښيي او ورته وايي چې د خبرو کولو په وخت کې مه خپل آواز دومره ټيټوه چې وانه وريدل شي او مه په ډېر لوړ آواز خبرې کوه ځکه له حد او اندازې څخه آواز جګول اوريدونکي ته آزار ورکوي او په غرور او بې عقلۍ دلالت کوي. نو له دې کبله يې له ضرورت څخه پرته د غږ جګيدل بد معرفي کړی او د خره له آواز سره يې تشبيه کړی دی چې د خره غږ په ټولو غږونو کې ډېر بد دی.

ابو هريره رضي الله عنه روايت کړی چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي:«إِذَا سَمِعْتُمْ صِيَاحَ الدِّيَكَةِ فَسَلُوا اللَّهَ تَعَالَى مِنْ فَضْلِهِ فَإِنَّهَا رَأَتْ مَلَكًا وَإِذَا سَمِعْتُمْ نَهِيقَ الْحِمَارِ فَتَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهَا رَأَتْ شَيْطَانًا».

يعنې کله مو چې د چرګ غږ واوريد، نو د اللهﷻ فضل او احسان وغواړئ، ځکه چرګ پرښته ليدلې ده او که مو د خره غږ واوريد، نو له شيطان څخه پناه وغواړئ، ځکه ده شيطان ليدلی دی.

بيا الله تعالی انسانانو ته د هغو نعمتونو چې پر دوی يې پيرزو کړيدي يادونه کوي او دوی ته دا وريادوي چې الله تعالی ټول هغه څه چې په آسمانونو کې دي لکه: لمر، سپوږمۍ، ستوري او څه چې په ځمکو کې دي، لکه: اوبه، بحرونه، سيندونه، مېوې، زراعتي پيداوار او داسې نور انسانانو ته مسخر کړي او نور محسوس او ظاهري نعمتونه چې په خپلو جسمونو او مالونو کې يې ګورئ پيرزو کړي دي، همدارنګه معنوي نعمتونه، لکه: اسلام، علم، يقين، رضايت، نيکمرغي او نور بې شمېره نعمتونه يې دوی ته وربښلي دي، نو دا ټول نعمتونه چې انسانان يې په خپلو نفسونو، ځمکه او خپل چاپېريال او آسمانونو کې ګوري د دې غوښتونکي دي چې بايد په مقابل کې يې د الله ﷻ شکر ادا کړي او ناشکري ونه کړي. په انسان لازمه ده چې د الله ﷻ عبادت وکړي او نافرماني يې ونه کړي.

هو! ډېر انسانان شته چې د دې نعمتونو ناشکري کوي، د مؤمنانو سره په ناحقه جګړې کوي او د الله تعالی سره شريک نيسي، په داسې حال کې چې نه دليل او برهان لري او نه کتاب او لارښود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

خپل زوی ته، د لقمان حکیم هغه نصیحتونه چې په دې لوست کې مو ولوستل په لنډه توگه بیان کړئ.

د لوست گټې او لارښوونې

له دې آیتونو څخه ځینې گټې او لارښوونې ترلاسه کېږي چې په لاندې ډول دي:

۱- مسلمان مسؤولیت لري چې د خپلو مسلمانو ورونو په مقابل کې د امر بالمعروف او نهې عن المنکر دیني وجیبه په سمه توگه ترسره کړي.

۲- مسلمانان چې د ستونزو او ناخوالو پر وړاندې له صبر او زغم څخه کار اخلي دا د هغوی له ډېرو سترو صفاتو څخه گڼل کېږي، او دا صفت د مؤمن داسې زیرمه ده چې د دعوت او اصلاح د مسؤولیت په ترسره کولو کې ورسره مرسته کوي.

۳- متکبر او ځان ستر گڼونکی انسان هم د الله ﷻ په وړاندې د قهر او غوسې وړ دی اوهم د خلکو په منځ کې منفور او سپک دی.

۴- مسلمان باید د مسلمان ورور سره په ښو اخلاقو، خوشحالۍ او پراخ تندې مخامخ شي.

۵- د الله ﷻ په نزد ښه او مناسب تگ متوازن او درمیانه تگ دی. ځکه سستي او تېزتگ دواړه د وقار او عزت منافي دي.

۶- مسلمان باید له اندازې څخه زیات خپل غږ لوړ نه کړي، ځکه ښه آواز هغه دی چې د ورو او جهر په منځ کې وي.

۷- الله تعالی د آدم علیه السلام اولادې لپاره اسمانونه او ځمکې مسخر گرځولي دي او د آدم علیه السلام اولاده یې د خپل عبادت لپاره پیدا کړې ده. الهي نعمتونه د انسانانو لپاره ډېر او بې شمېره دي، نو په انسانانو لازمه ده چې د الله ﷻ د ظاهري او معنوي نعمتونو شکر ادا کړي.

پوښتنې

۱- د عزم الامور معنا څه ده؟ او کوم شیان چې مبارک آیت په عزم الامور یاد کړي دي، هغه کوم دي؟

۲- له درمیانه او معتدل تگ څخه مطلب څه شی دی، په دې هکله په یوه بل قرآني آیت استدلال وکړئ؟

۳- دا الهي وینا ﴿ وَٱغۡضُضۡ مِن صَوۡتِكَۚ ﴾ معنا کړئ، د الله ﷻ په نزد د غږ او آواز ښه صفتونه کوم دي؟

۴- د خره آواز ولې د الله ﷻ په نزد بد او مکروه دی؟

۵- د الله ﷻ څلور ظاهري او څلور باطني نعمتونه د بنده گانو لپاره بیان کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتلسم لوست

له بدګمانۍ، غيبت او عيب پلټلو څخه ځان ژغورنه

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱجْتَنِبُواْ كَثِيرًا مِّنَ ٱلظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ ٱلظَّنِّ إِثْمٌ ۖ وَلَا تَجَسَّسُواْ وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا ۚ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ ۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَـٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَـٰكُمْ شُعُوبًا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓاْ ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ ٱللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ [الحجرات: ١٢- ١٣]

د کلمو او جملو معناوې

إِنَّ بَعْضَ ٱلظَّنِّ إِثْمٌ ۖ: بيشکه ځينې ګمانونه ګناه ده.

وَلَا تَجَسَّسُواْ: او د نورو عيبونه مه پلټئ.

وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا ۚ: او غيبت دې نه کوي ځينې ستاسې د ځينو نورو.

خَبِيرٌ: په هر څه خبر دی.

شُعُوبًا: (جمع د شعب، خيلونه او قومونه، د خلکو لويه ډله چې واحد اصل ته منسوبه وي).

لِتَعَارَفُوٓاْ: ترڅو يو او بل وپيژنئ او خپل پيوند وساتئ.

ژباړه

ای مؤمنانو! له ډېرو ګمانونو کولو نه ډډه وکړئ بيشکه ځينې ګمانونه ګناه وي، د چا پټ عيبونه مه لټوئ او له تاسې نه دې څوک د چا غيبت نه کوي، آيا په تاسې کې داسې څوک شته چې د خپل مړ ورور غوښې خوړل خوښ کړي، نو تاسو په خپله د دې نه کرکه کوئ، له ا لله ﷻ نه وويرېږئ، الله ﷻ ډېر ښه توبه قبلوونکی او خورا مهربان دی. ای خلکو! موږ تاسې له يوه نارينه او ښځې څخه پيدا کړئ او بيا مو تاسې قومونه او قبيلې وګرځولئ ترڅو تاسې يو تر بله سره وپيژنئ، په حقيقت کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله ﷻ په نزد له تاسې نه تر ټولو زيات عزتمن هغه څوک دی چې په تاسې کې تر ټولو زيات پرهيزګاروي بيشکه الله ﷻ پر هرڅه پوهېدونکی او باخبره دی.

تفسير

د بشر ترمنځ مساوات او برابري

د دې لوست په مبارکو آيتونو کې اخلاقي او ټولنيز موضوعات بيانېږي چې ټولنه له کرکې، کمزورۍ او دښمنۍ څخه ژغوري. په دې آيتونو کې الله تعالی د بشريت په اصل ماده کې مساوات او برابري تثبيتوي او ټينګار پرې کوي او د بهترۍ او غوره والي معيار يوازې تقوی او نيک عمل معرفي کوي.

الله تعالی مؤمنانو ته خطاب کوي او هغوی له ډېرو ګمانونو څخه چې د هغوی په زړونو کې د وسوسې لامل ګرځي، منع کوي. دغه مبارک آيتونه بيانوي چې ډېر داسې ګمانونه د هغه چا په هکله چې ظاهر يې په خير، نيکۍ او امانت دلالت کوي، باطل او ناروا دي او د شيطان له وسوسو څخه دي چې انسان د ګناه او نافرمانۍ لور ته بيايي.

خو هغه بدکاران او فاسقان چې په ښکاره توګه فسق، فجور او ناوړه کړنې ترسره کوي، د هغوی په هکله بدګماني روا ده، ترڅو خلک له هغه څخه لرې واوسي او د کړو وړو پيروي يې ونه کړي، لکه: هغه کسان چې په عام محضر کې د بدکاره ښځو سره مجلسونه او ملتيا لري او يا په ښکاره او ښکاره توګه شراب او نور مخدر مواد استعمالوي او ګناهونه کوي.

له بدګمانۍ څخه ځان ساتل

عبدالله ابن عباس رضي الله عنه د پورتني آيت په تفسير کې فرمايي: «نهى الله المؤمن ان يظن بالمؤمن إلا خيرا» يعني الله ﷻ مؤمن له دې څخه منع کوي چې پر بل مؤمن له نيک ګمان څخه پرته بل ګمان وکړي.

ابو هريره رضي الله عنه روايت کوي چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي: «إياکم و الظن، فإن الظن أکذب الحديث، و لا تجسسوا و لا تحسسوا، و لا تنافسوا، و لا تحاسدوا، و لاتباغضوا، ولا تدابروا، وکونوا عباد الله إخواناً» يعني: له (بد) ګمان څخه ځانونه وژغورئ، ځکه (بد)ګمان ډېره دروغجنه خبره ده، جاسوسي مه کوئ، د نورو عيبونه مه څېړئ، په بدۍ کې له يو بل سره رقابت مه کوئ، له حسد څخه کار مه اخلئ، يو بل ته کينه مه ساتئ، له يو او بل څخه نفرت او لرېوالی مه غوره کوئ او د ورونو په شان ټول د الله ﷻ بنده ګان شئ.

د غيبت او عيب پلټلو بدي او ناوړتوب

دغو مبارکو قرآني آيتونو موږ له عيب پلټلو چې د نورو د رازونو ښکاره کول او د پردو برسيره کول دي، منع کړي يو، همدارنګه له غيبت څخه يې هم منع کړي يو.

غيبت: د يوه مسلمان ورور په هکله د هغه په غياب کې د داسې شي بيانول او يادول دي چې هغه ورځنې بد وړي. دغه مبارک آيت د غيبت ناوړتيا داسې تعبير او تصوير کړې ده چې ګواکې غيبت کوونکی د خپل مړه ورور غوښې خوري او دا داسې شی دی چې انساني نفس ورڅخه کرکه او نفرت لري او ځان ورڅخه ژغوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ابو برزه اسلمي څخه روايت دی چې وايي: نبي کريم ﷺ يوه خطبه وړاندې کړه او ويې ويل: ای هغه ډلې چې په ژبه مو ايمان راوړی! خو ستاسو زړونو ته ايمان نه دی ننوتلی، د مسلمانانو پردې مه لوڅوئ، يقيناً څوک چې د مسلمانانو پردې ښکاره کوي، الله پاک به هغه د خپل کور په دننه کې رسوا کړي.

د تقوی پر بنسټ غوره والی

دويم آيت انسانانو ته خطاب کوي او دا حقيقت ثابتوي چې الله تعالی انسانان له يوه سړي او يوې ښځې څخه پيدا کړي دي او د ټولو انسانانو اصل يو دی، نو ټول انسانان برابر دي. الله ﷻ له يوه سړي او ښځې څخه ملتونه او قبيلې پيداکړي دي، ترڅو په خپلو منځو کې پيژندګلوي او معرفت پيدا کړي، نه داچې ځينې په ځينو نورو ځان لوړ وګڼي او يا په خپلو کې جنګ او جګړې وکړي. بيا الله پاک د عزت معيار داسې ټاکي چې د خدای ﷻ په وړاندې تر ټولو زيات عزتمند هغه څوک دی چې تر ټولو زيات له خدايه وېرېدونکی وي.

دا مبارک آيت په دې الهي وينا ختم شوی چې فرمايي: ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴾ يعنې الله د خپلو بندګانو او مخلوقاتو په هکله ښه عالم او د دوی په احوالو ښه خبر دی.

په دې هکله ډېر صحيحه احاديث روايت شوي دي چې يو له هغو څخه د حضرت حذيفه رضي الله عنه حديث دی چې له رسول الله ﷺ څخه يې روايت کړی دی چې هغه فرمايي: تاسو ټول د آدم اولاده ياست او آدم له خاورې څخه پيدا شوی دی، بايد هېڅ قوم او ډله په خپل اصل او نسب فخر او وياړ ونه کړي او که نه خو د الله ﷻ په وړاندې به د جعلان[1] څخه هم سپک او حقير وي.

همدارنګه طبراني روايت کوي چې پيغمبر ﷺ د حج په موسم په منی کې د تشريق په ورځو کې په داسې حال کې چې په اوښ سپور و خطابه وړاندې کړه او ويې ويل: ای خلکو! خبر اوسئ چې ستاسو پروردګار يو دی، پلار مو يو دی. خبر اوسئ چې عربي ته پر عجمي او عجمي ته پر عربي، تور ته پر سره او سره ته پر تور هېڅ ډول لوړتيا او فضيلت نشته مګر په تقوی سره. آيا تاسو ته مې دين ورساوه؟ ټولو وويل هو، نو بيايې وفرمايل: حاضران دې غايبينو ته ورسوي.

د دې آيت، او نورو مبارکو آيتونو او نبوي احاديثو پر بنسټ هر ډول قومي، توکمي، سمتي او ژبنی تعصب حرام دی، مسلمانان مکلف دي چې د شرعي وجيبې په توګه د جاهلي تعصباتو له ټولو ډولونو سره مبارزه وکړي او دا ويجاړوونکې ټولنيزه ناروغي له ټولنې څخه ورکه کړي.

د رسول الله صلی الله عليه وسلم د مبارک حديث پر بنسټ انسانان (د ږمنځې د غاښونو په څېر) سره برابر دي، هر څوک چې قومي، ژبني، نژادي او سمتي تعصبونو ته خلک رابلي په حقيقت کې د ناروا جاهلي عمل مرتکب شوی دی، دا ځکه چې د خوږ پيغمبرﷺ له وينا سره سم تعصب د جاهليت د زمانې له ناوړو خويونو څخه دی او په مبارک حديث کې د (ناولي او بد بويه) شي په نامه ياد شوی. پر دې اساس مسلمانان بايد دې خبرې ته متوجه وي چې تعصب د ايمان او اسلامي

---

[1] – جعلان د جيم په کسره يوه وړه حشره ده چې د حيواناتو په خوشايو کې ژوند کوي او خوراک يې د حيوانـــاتو نجاســـت دی او کله چې خوشبويي ورته ورسېږي نو مري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شریعت سره په ټکر کې دی او حقیقي مومن هغه دی چې تل د هغو ناولو او بدبویه شیانو څخه چې د مسلمانانو تر منځ تفرقه رامنځته کوي او د مسلمانانو یووالي ته زیان رسوي، په کلکه ځان وساتي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د دې لوست ګټې او لارښوونې په لنډه توګه بیانېږي:

- ❖ الله جَلَّ جَلَالُهُ غیبت حرام کړی او غیبت کوونکی او غیبت شوی یې داسې تمثیل کړی چې ګواکې غیبت کوونکی د غیبت شوي غوښه په داسې حال کې خوري چې هغه مړ وي.
- ❖ له بدګمانۍ څخه د ځان ژغورنې ضرورت، ځکه دی چې بدګماني یو ناروا کار دی.
- ❖ ټول خلک برابر دي او ټول له یوه اصل څخه پیدا شوي او په دوی کې د الله جَلَّ جَلَالُهُ په نزد ډېر غوره هغه دی چې ډېر پرهېزګار وي.
- ❖ د مبارک آیت پر بنسټ په قومونو او ژبو کې د تنوع موخه د انسانانو تر منځ پېژندګلوي ده، نه یو پر بل لویي او ویاړ کول. په حقیقت کې پېژندګلوي د تفاهم او مرستې لامل ګرځي. که مبارک آیت ته ښه ځیر شو، نو وینو چې همدا پېژندګلوي، تفاهم او مرسته د کورنیو، موسسو، ټولنیزو بنسټونو او بالآخره د تمدنونو اساس جوړوي.
- ❖ جاهلي تعصبونه په هره بڼه چې وي د اسلام له نظره حرام او مردود دي.
- ❖ د مسلمانانو تر منځ یووالی ساتل او د تفرقې او اختلاف له عواملو سره مبارزه کول د هر مسلمان شرعي او ایماني دنده ده.
- ❖ د خلکو پټو خبرو ته غوږ نیول، د شخصي لیکونو لوستل، ټلیفوني اړیکو ته په غلا غوږ نیول، د کورنیو او افرادو د پټو رازونو پلټنه او داسې نور تجسس بلل کېږي او شرعاً حرام دي.

پوښتنې

- د مسلمان غیبت له څه شي سره تشبیه شوی دی؟
- د انسانانو ترمنځ د لوړتیا معیار او بنسټ څه دی؟
- د ګمان کولو څخه ولې منع شوې ده؟
- په مختلفو قبیلو او ډلو باندې د انسانانو د ویشل کېدو لامل څه دی؟
- آیا رنګ، توکم یا ژبه دانسانانو ترمنځ د لوړتیا معیار کېدای شي او که څوک یې معیار وګڼي د هغه په هکله څه حکم کولی شو؟
- د اسلام پیغمبر ﷺ د حج په موسم کې د انسانانو د مساوات او برابرۍ اصل څه معرفي کړی دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قرآن او حدیثو په رڼا کې د (اسلام او جاهلي تعصب) تر سرلیک لاندې شل کرښې مقاله ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نولسم لوست

کورونو ته د ننوتلو آداب

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَدۡخُلُواْ بُيُوتًا غَيۡرَ بُيُوتِكُمۡ حَتَّىٰ تَسۡتَأۡنِسُواْ وَتُسَلِّمُواْ عَلَىٰٓ أَهۡلِهَاۚ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ ۝ فَإِن لَّمۡ تَجِدُواْ فِيهَآ أَحَدٗا فَلَا تَدۡخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤۡذَنَ لَكُمۡۖ وَإِن قِيلَ لَكُمُ ٱرۡجِعُواْ فَٱرۡجِعُواْۖ هُوَ أَزۡكَىٰ لَكُمۡۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ عَلِيمٞ ۝ لَّيۡسَ عَلَيۡكُمۡ جُنَاحٌ أَن تَدۡخُلُواْ بُيُوتًا غَيۡرَ مَسۡكُونَةٖ فِيهَا مَتَٰعٞ لَّكُمۡۚ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ مَا تُبۡدُونَ وَمَا تَكۡتُمُونَ ﴾

[النور:۲۷-۲۹]

د کلمو معناوې

تَسۡتَأۡنِسُواْ: اجازه وغواړئ.

أَزۡكَىٰ: ډېر پاک او سوتره

جُنَاحٌ: ګناه.

مَتَٰعٞ لَّكُمۡ: ستاسو د کار او ګټې سامان وي.

ژباړه

ای مؤمنانو! له خپلو کورونو څخه پرته نورو کورونو ته تر هغه پورې مه ننوځئ، ترڅو چې اجازه تر لاسه نه کړئ او پر کورنۍ (اوسیدونکو) باندې یې سلام وانه چوئ، دا کړنلاره ستاسې لپاره ډېره ښه ده، ښايي چې تاسي پند واخلئ.

نو که هلته مو څوک ونه موندل، نو مه ننوځئ ترهغه چې تاسې ته اجازه ونه شي او که تاسې ته وويل شي چې بیرته وګرځئ، نو: بېرته ولاړ شئ، دا ستاسې لپاره ډېره پاکه کړنلاره ده او الله ﷻ ستاسو په کړنو ډېر ښه پوهېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر تاسې کوم باک (گناه) نشته چې هغو کورونو ته بې له اجازې ولاړ شئ (ننوځئ) چې هلته څوک نه اوسي او هلته ستاسې څه گټې او اړتیاوې پرتې وي او الله ښه پوهيږي پر هغه څه چې تاسې يې ښکاره کوئ او پر هغه څه چې تاسې يې پټوئ.

تفسير

د استوګنځي يا کور محرميت

په دې آيتونو کې کورونو ته د اجازې اخيستلو او داخلېدلو ادبونه بيان شوي، ترڅو د مسلمانانو د کورونو د پردو او رازونو ساتنه وشي، مبارک آيت لومړی مؤمنان د ايمان په صفت چې د اسلامي لارښوونو څخه د التزام، پيروۍ او اطاعت بيانوونکی دی مخاطب کړي دي او فرمايي، چې: پرته له خپلو کورونو څخه د نورو خلکو کورونو ته چې په هغو کې دوی اوسيږي، مه داخليږئ، ترهغه چې د کور خاوند اجازه نه وي درکړې او ستاسو په ننوتلو راضي شوی نه وي، نو تاسو د هغه کور په اوسېدونکو سلام واچوئ، ځکه ستاسې په اجازه غوښتلو او پر اوسېدونکو يې د سلام په اچولو کې ډېر خير او ښېگڼې نغښتې دي او دا تاسو ته امرونه او لارښوونې دي چې د هغو په غوښتنو عمل وکړئ او هميشه ورته توجه ولرئ.

که کله په کورونو کې څوک ونه مومئ چې تاسو ته د داخليدو اجازه درکړي، نو بياهم پرته له اجازې مه داخليږئ، ځکه د اوسېدنې کورونه د حرمت او عزت لرونکي او د آرام او مطمئن ژوند کولو لپاره دي چې بايد حرمت او عزت يې وساتل شي. کله چې کور والا له ستاسو څخه د بېرته ګرځيدو غوښتنه وکړي بايد پرته له ځنډه راوګرځئ او په داخلېدو ټينګار ونه کړئ، ځکه دا بيرته ستنېدل ستاسو لپاره ډېر پاک او غوره کار دی.

پوه شئ چې الله تعالی (چې په ټولو پټو شيانو خبر دی نو) ستاسو په عملونو (هم) پوهېږي، نو د الله ﷻ په امرونو او حکمونو عمل وکړئ ترڅو بری او د الله ﷻ رضا ترلاسه کړئ.

له استوګنې څخه خالي کورونو ته د ننوتلو ادب

بيا قرآن کريم هغو کورونو او ځايونو ته د داخلېدلو احکام او آداب بيانوي چې په هغو کې کورنۍ ژوند نه لري، بلکې د اړو خلکو د استفادې لپاره تيار شوي وي، لکه: مدرسې، ښوونځي، هوټلونه، تجارتي خونې او داسې نور عمومي ځايونه چې د داخلېدلو آداب او شرطونه يې آسان او د اوسيدنې د کورونو په پرتله په دويمه درجه کې دي.

الله تعالی فرمايي: داسې کورونو او ځايونو ته (د روا استفادې لپاره) چې هلته يې د کار او ګټې وړ سامانونه ايښې وي، پرته له اجازې داخليدل روا دي، ځکه په عمومي توګه دارنګه کورونه او ځايونه د ټولو خلکو پر مخ پرانستي وي، خو بيا هم د آيت په پای کې مورږ ته لارښوونه کوي چې داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځایونو ته داخلېدل او له هغو څخه ګټه اخېستل باید د ضرورت، ګټې او روا مصلحتونو مطابق ترسره شي او الله تعالی ستاسو په ښکاره او پټو نیتونو او مقصدونو ښه خبر دی چې آیا تاسو د مشروع او روا منفعت او مصلحت لپاره دې کورونو ته ننوځئ او که د خبرو ټولولو او د اسرارو او رازونو د پلټلو یا نورو ناوړه مقصدونو لپاره ؟!﴿ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ مَا تُبۡدُونَ وَمَا تَكۡتُمُونَ ﴾. یعني: الله پاک په هغه څه چې تاسو یې ښکاره کوئ او په هغه څه چې تاسو یې پټوئ پوهېږي.

کورونو ته د داخلېدلو ځینې آداب

- درې ځله د اجازې غوښتنه، په داسې ترتیب چې د هر ځل اجازې په غوښتلو کې مناسبه زماني فاصله په نظر کې ونیول شي، ترڅو په کور کې اوسېدونکي د خپل مشغولیت او حاجت له حالت څخه فارغ شي.
- د دروازې ټکول یا د دروازې زنګ ته فشار ورکول او داسې نور د اجازې غوښتلو حیثیت لري چې نه ښایي له دریو ځلو زیات تکرار شي او نه ښایي د اجازې غوښتل یا پرله پسې زنګ وهل یا د دروازې ټکول د کور د اوسېدونکو د خپګان او نارامۍ لامل شي.
- کله چې له داخلېدونکي څخه د هغه د نوم پوښتنه وشي، د (زه یم) په کلمه باید بسنه ونشي بلکې خپل بشپړ نوم دې ورته ووایي ترڅو د کور اوسېدونکی یې وپېژني.
- داخلېدونکی سړی باید دروازې ته مخامخ ونه درېږي چې د دروازې د پرانستلو په وخت کې یې نظر په هغه شیانو ونه لګي چې د کور خلک یې نورو ته ښودل نه خوښوي، ځکه د اجازې غوښتلو له اساسي حکمتونو څخه یو حکمت دا دی چې د سترګو له نظر څخه مخنیوی وشي.

په یوه حدیث کې رسول الله ﷺ فرمایلي دي «إِنَّمَا جُعِلَ الاسْتِئْذَانُ مِنْ أَجْلِ الْبَصَرِ»[١]

یعني: د اجازې غوښتنه د سترګو د نظر او لیدنې څخه د ژغورل کېدو له امله تاکل شوې ده.

- خپل کور ته د ننوتلو لپاره هم د اجازې غوښتنه ضروري ده، ځکه امکان لري په کور کې ښځینه مېلمانه یا نور کسان وي او یا د کور خلک په داسې حالت کې وي چې نه خوښوي په هغه حالت کې یې څوک ووینې.
- عمومي ځایونو، هوټلونو او یا داسې نورو ځایونو ته داخلېدونکی باید د هغو ځایونو پر اوسېدونکو او موجودو خلکو سلام واچوي، ځکه په داسې ځایونو کې د اجازې غوښتنه نشته، خو سلام اچول نه ساقطېږي، بلکې واجب دي.
- د (السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته) د الفاظو مراعاتول، ځکه چې سلام ورکول د اسلام شعار او نښه ده او په ټولو وختونو کې مناسب او ضروري ده او په محبت، سلامتیا او دوستۍ دلالت کوي.

١- السنن الصغری

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

زده کوونکي دې د اجازې غوښتلو او یا کور ته د داخلېدلو په هکله د ځینو ناوړو عاداتو او کړنو په اړه له یو بل سره بحث وکړي او د علاج لارې دې ورته ولټوي.

د لوست گټې او لارښوونې

د دې لوست له مبارکو آیتونو څخه لاندې گټې او لارښوونې ترلاسه کېږي:

۱– هر څوک چې له خپل کور نه پرته د پردیو د استوگنې کورونو ته داخلیږي، پر هغه واجب ده چې اجازه وغواړي.

۲– د اجازې غوښتنې پر آدابو پابندي لازم ده، ځکه د داسې آدابو مراعاتول پر عالي اخلاقو او غوره آدابو دلالت کوي.

۳– که کله د کور اوسېدونکي، خپل کور ته، ستاسو له راتگ څخه معذرت وغواړي، باید خواشیني نشئ، ځکه انسانان ځانگړې حالتونه او ضرورتونه لري او کورونه د خاصو رازونو او حرمتونو لرونکي دي چې باید مراعات شي.

۴– عمومي ځایونو او محلونو، لکه: تجارتخانو، هوټلونو، رستورانونو او داسې نورو ته د داخلېدو لپاره اجازه غوښتنه ضروري نه ده.

پوښتنې

۱– د لوست لومړي آیت له هغه چا څخه چې د استوگنې پردیو کورونو ته ننوځي دوه خبرې یا دوه کارونه غوښتي دي، دا دوه خبرې څرگندې کړئ؟

۲– کله چې ننوتونکی د کور د خاوند له لوري ونه منل شي او یا د هغه له ننوتلو څخه معذرت وغواړي، دغه مهال ننوتونکي ته څه په کار دي، په دلیل سره یې څرگند کړئ.

۳– کورته د ننوتلو اجازه څه وخت ساقطېږي، له دلیل سره یې بیان کړئ؟

۴– عمومي آبادیو ته ننوتل اجازې غوښتلو ته اړتیا نه لري، خو یو بل شی نه ساقطېږي، هغه څه دی؟

۵– د اجازې غوښتلو له آدابو څخه درې شیان ذکر کړئ؟

٦– هغه کلمه چې د سلام اچولو په وخت باید مراعات شي څه ده او ولې هغه کلمه د نورو کلمو په پرتله غوره ده؟

کورنۍ دنده

د خپلوانو، دوستانو، عمومي آبادیو او خپل کور ته د داخلېدو د آدابو په هکله یوه مقاله ولیکئ چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شلم لوست

د شرابو او قمار وهلو حراموالی

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّمَا ٱلۡخَمۡرُ وَٱلۡمَيۡسِرُ وَٱلۡأَنصَابُ وَٱلۡأَزۡلَٰمُ رِجۡسٞ مِّنۡ عَمَلِ ٱلشَّيۡطَٰنِ فَٱجۡتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ۝ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَن يُوقِعَ بَيۡنَكُمُ ٱلۡعَدَٰوَةَ وَٱلۡبَغۡضَآءَ فِي ٱلۡخَمۡرِ وَٱلۡمَيۡسِرِ وَيَصُدَّكُمۡ عَن ذِكۡرِ ٱللَّهِ وَعَنِ ٱلصَّلَوٰةِۖ فَهَلۡ أَنتُم مُّنتَهُونَ﴾ [المائدة: ٩٠- ٩١]

د کلمو معناوې

ٱلۡمَيۡسِرُ: جواري (قمار).

ٱلۡأَنصَابُ: بتان، هغه تيږې چې مشرکانو يې عبادت کاوه.

ٱلۡأَزۡلَٰمُ: د فال غشي، هغه غشي چې مشرکانو به د هغو په واسطه خپل بختونه آزمويل (ښه او بد فال يې پرې نيوه).

رِجۡسٞ: ناپاکي، پليتي او چټلي.

فَٱجۡتَنِبُوهُ: له هغه څخه ډډه وکړئ، ځان وژغورئ.

ژباړه

ای مؤمنانو! شراب، جواري (قمار)، (درول شوي) بتان او د فال نيولو غشي دا ټول ناولي او شيطاني کارونه دي له هغوی څخه ډډه وکړئ. هيله ده چې تاسې ته به برى درپه برخه شي.

بيشکه شيطان خو دا غواړي چې په شرابو او قمار سره ستاسې په منځ کې دښمني او کينه واچوي او تاسې د الله ﷻ له يادولو او لمانځه څخه منع کړي، نو آيا تاسې له دې چارو څخه لاس اخلئ؟

تفسير

شراب او قمار د بت پرستۍ په قطار کې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې آیتونو کې الله تعالی مؤمنان د حرامو شیانو له ضررونو او ناوړو پایلو څخه ویرولي او هغوی ته یې امر کړی چې ځانونه ترې وژغوري.

د لومړي آیت د شان نزول په هکله په صحیح مسلم کې له سعد بن ابي وقاص‌ﷺ څخه روایت شوی دی چې هغه وویل: د قرآن کریم دغه آیت زما په باره کې نازل شوی دی، ویې ویل: زه د انصارو یوې ډلې ته ورغلم چې هغوی زه مېلمستیا ته بللی وم، په هغه وخت کې شراب څښل نه و حرام شوي.

نو زه په یوه باغ کې له دوی سره مېلمه شوم چې هلته کباب شوې غوښې او د شرابو کوزه ایښودل شوې وه. سعد بن ابی وقاص‌ﷺ وفرمایل: ما له دوی سره ډوډۍ او شراب وخوړل، بیا د مهاجرینو او انصارو خبره یاده شوه، ما وویل: مهاجرین له انصارو څخه غوره دي. په دې وخت کې د انصارو له ډلې څخه یوه تن د اوښ په هډوکي ووهلم او پوزه یې راته وینې کړه، زه د رسول الله‌ﷺ حضور ته ورغلم او دا پېښه مې ورته وویله، نو دا آیت نازل شو: ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّمَا ٱلۡخَمۡرُ وَٱلۡمَيۡسِرُ .. ﴾.

الله تعالی په دې آیتونو کې مؤمنان له څو شیانو څخه منع کړي دي:

۱- د شرابو له څښلو څخه چې عقل پټوي او د سالم فکر کولو مخه یې نیسي.

۲- الله‌ﷻ له قمار وهلو څخه منع کړې ده چې د هغه له لارې پیسې او مالونه د بخت یا د تصادف له مخې لاس ته راځي او کومې هلې ځلې او زیار یې په ترلاسه کولو کې رول نه لري او نه هم انسانانو ته څه گټه رسولی شي.

۳- الله پاک د بتانو له عبادت څخه منع کړي دي چې د جاهلیت د وخت مشرکانو به هغه د کعبې شاوخوا نصب کړي وو او د هغو په نومونو به یې د هغو په پښو کې قرباني کولې او په دې طریقه به یې په خپل گومان الله ﷻ ته نژدې والی حاصلاوه.

۴- همدارنگه الله تعالی له هغه غشو څخه منع کړې ده چې مشرکانو به د هغو په واسطه د غیبو خبرې کولې او دې ټولو شیانو ته یې پلیتي او چټلي ویلې ده چې سلیم نفسونه ورته رغبت نه لري او له هغو څخه کرکه او نفرت کوي، ځکه دا ټول کارونه د شیطان عملونه دي چې د انسان دښمن دی، بناء الله تعالی مؤمنانو ته امر کړی دی چې له دې شیانو څخه ډډه وکړي، ترڅو په دنیوي ژوندانه کې کامیاب او په آخرت کې له الهي نعمتونو څخه برخمن شي.

د شرابو او جوارۍ (قمار) د حراموالي دلیلونه

وروسته له دې چې قرآني آیتونو ډېر شیان منع او حرام وگرځول، په وروستني آیت کې یې بیا شراب او قمار ځانگړې کړل او د هغوی په حرمت یې ټینگار وکړ او د دې حرمت اسباب او دلایل یې بیان کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې مبارک آیت مؤمنان د شرابو او قمار له ناوړو پایلو څخه ویرولي او تاکید یې کړی دی چې شیطان د منکراتو په ښایسته کولو سره غواړي ستاسو ترمنځ دښمني او بدبیني پیدا کړي. ستاسو ترمنځ د دوستۍ اړیکې وشلوي او د شرابو او قمار په وسیله ستاسو په نفسونو کې کینې او دښمنۍ ژوندۍ کړي، ځکه کله چې شراب د شرابي پر عقل غلبه وکړي، نو د هغه د عقل او پوهې په سلامتۍ کې خلل رامنځته کوي او هغه دیته هڅوي چې د هغو کسانو په مقابل کې چې له ده سره یې نیکي کړې ده بدي وکړي او یا په خپلو خپلوانو تېری وکړي چې دا کار د خلکو ترمنځ د سختې دښمنۍ لامل ګرځي.
همدارنګه جوارګر ډېر وختونه خپل مال او پانګه د قمار په میدان کې له لاسه ورکوي، څرنګه چې انساني نفس له مال او سرمایې سره مینه لري، نو جوارګر د مال او سرمایې د بایللو په خاطر له هغه چا سره چې له ده څخه یې مال او سرمایه په جوارۍ کې ګټلې ده دښمني کوي او حتی کله یې وژنې ته هم اقدام کوي چې په دې سره په ټولنه کې د دښمنۍ، بدۍ او فتنې اور په شغلو راځي.

د شرابو او جوارۍ (قمار) دیني او معنوي ضررونه

هغه شیان چې مخکې ذکر شول د شرابو او قمار مادي او دنیوی ضررونه او فسادونه وو، خو د دې ترڅنګ شیطان هلې ځلې کوي چې د دې مفاسدو او پلیتیو په عملي کولو سره مسلمانان د الله ﷻ له ذکر او لمانځه څخه غافله او له الله ﷻ څخه یې لرې کړي، ځکه شراب څښونکی (شرابي) په دروغجنه نشه او د عقلي سلامتیا په زوال سره، د الله ﷻ د حکمونو له پیروۍ او د فرایضو او دیني مسؤولیتونو له ادا کولو څخه لرې کېږي، همدارنګه جوارګر له دې پلیتې او حرامې لارې څخه د سرمایې په حاصلولو او د روحي او دیني سالمې عاطفې د نشتوالي په سبب، نور د دیني وجایبو او مسؤولیتونو د ترسره کولو په فکر کې نه وي. چې په دې سره د الله ﷻ له عبادت او د هغه له تقرب څخه لرې کېږي.

د شرابو او قمار صحي او اقتصادي زیانونه

باید وپوهېږو چې شراب د روغتیا له نظره د انسان لپاره ډېر ناوړه، ضررناک او بدې پایلې لري. شراب د ډېرو خطرناکو ناروغیو لامل کېږي، د زړه او ځیګر ځینې ناروغۍ د شرابو د څښلو له امله منځته راځي.
قمار وګړو او ټولنې ته ډېر زیات زیانونه اړوي او ډېر ځلې د اقتصادي ستونزو او مشکلاتو لامل ګرځي. څرنګه چې قمار کوم سم اقتصادي بنسټ نه لري، ترڅو د وګړو او ټولنې په اقتصادي وده او د پیسو په چلن او دوران کې مرسته وکړي، نو ځکه یو ناوړه او ناسم کار بلل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي. اسلام د فطرت دين او د الله له خوا رالېږل شوی نظام دی او ټول هغه شيان يې چې د انساني فطرت سره په ټکر کې دي حرام کړي. څرنګه چې شراب او قمار دواړه ضررناک او له انساني فطرت سره مخالف عملونه دي، نو ځکه اسلام هم حرام او ناروا بللي دي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د دې لوست له آيتونو څخه دا لاندې ګټې او لارښوونې ترلاسه کېږي.

- د قمار، شرابو، بتانو، غشو او نور هغو شيانو حراموالی چې په نامشروع لارو د مال او پانګې په ترلاسه کولو کې ورڅخې استفاده کېږي.
- شيطان د انسان د ګمراه کولو لپاره د ډېرو لارو او چارو څخه کار اخلي، نو هوښيار انسان له دې لارو څخه ډډه کوي او ځان د شيطان په منګولو کې نه ايساروي.

پوښتنې

١. لاندې کلمې او مفردات معنا کړئ:

«الميسر، الأنصاب، الأزلام، رجس، جناح».

٢. له قرآني آيتونو څخه د لاندې چارو په اړه دليل ذکرکړئ.

- د شرابو حرمت.
- د قمار حراموالی.
- شيطان په دې هڅه کې دی چې مسلمانانو ته زيان ورسوي.

٣. د شرابو مادي او معنوي تاوانونه بيان کړئ؟

۴. (جوارګر خپل ځان او ټولنې ته ضرر رسوي) دا مقوله شرحه کړئ.

کورنۍ دنده

د (شرابو او قمار) د ضررونو او مفاسدو په هکله يوه مقاله وليکئ چې له دوو مخونو څخه کمه نه وي او په خپله مقاله کې له قرآني آيتونو او احاديثو څخه دليلونه راوړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ويشتم لوست

په عدل او احسان امر کول

﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُ بِٱلۡعَدۡلِ وَٱلۡإِحۡسَٰنِ وَإِيتَآيِٕ ذِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَيَنۡهَىٰ عَنِ ٱلۡفَحۡشَآءِ وَٱلۡمُنكَرِ وَٱلۡبَغۡيِۚ يَعِظُكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ ۞ وَأَوۡفُواْ بِعَهۡدِ ٱللَّهِ إِذَا عَٰهَدتُّمۡ وَلَا تَنقُضُواْ ٱلۡأَيۡمَٰنَ بَعۡدَ تَوۡكِيدِهَا وَقَدۡ جَعَلۡتُمُ ٱللَّهَ عَلَيۡكُمۡ كَفِيلًاۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا تَفۡعَلُونَ﴾ [النحل: ۹۰- ۹۱]

د کلمو او جملو معناوې

ٱلۡعَدۡل:	انصاف ، د يوه شي ايښودل په خپل ځای کې.
ٱلۡإِحۡسَٰن:	ښېګڼه، په سمه توګه د يوه کار سرته رسول.
ٱلۡفَحۡشَآء:	بې حيايي، فاحش کارونه.
ٱلۡمُنكَر:	بدي، هغه چې شريعت بد ګڼلي دي.
ٱلۡبَغۡي:	تېرى، ظلم.
لَا تَنقُضُواْ ٱلۡأَيۡمَٰنَ:	خپلې لوړې مه ماتوئ. قسمونه مه ماتوئ.

ژباړه

بيشکه الله جل جلاله د عدل، ښېګنې او خپلوئ پالنې حکم کوي او له بدی، بی حيايی، زور ظلم څخه منع کوي، هغه تاسې ته نصيحت کوي، ترڅو تاسې عبرت واخلئ. د الله جل جلاله ژمنه پوره کړئ که تاسې له هغه سره ژمنه کړې وي او خپلې لوړې له پخولو څخه وروسته مه ماتوئ چې کله تاسې الله جل جلاله پر خپل ځان شاهد نيولی وي، الله جل جلاله ستاسو په ټولو کړنو عالم دی.

تفسير

د امر بالمعروف او نهي عن المنکر په هکله تر ټولو جامع آيت

الله تعالی مسلمانانو ته امر کوي چې: ای مسلمانانو! الله تعالی تاسوته امر کوي چې په خپلو معاملو کې په عدل او انصاف عمل وکړئ، همدارنګه تاسوته د احسان امر کوي چې خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه او دندې په غور، توجه او ښه توګه ترسره کړئ. همدارنګه الله ﷻ تاسې ته امر کوي چې د خپلوانو سره صله رحمي او زړه سوی وکړئ، حقوق يې ادا او نيکي ورسره وکړئ او له محتاجانو سره مرسته وکړئ.

سره له دې چې صله رحمي يا خپلوي پالنه د احسان په ضمن کې داخله ده، خو په مستقله توګه يې ذکر کول د هغه په ارزښت او غوره والي دلالت کوي.

لکه څنګه چې دا آيتونه مسلمانانو ته خطاب کوي چې الله تعالی تاسو له فحشاوو څخه چې له ناوړو کړو وړو او بدو ويناوو څخه عبارت دي، منع کوي، همدارنګه الله تعالی تاسو پر نورو باندې له ظلم او د هغوی پر حقوقو له تېري کولو څخه هم منع کوي.

بيا قرآن کريم فرمايي: الله تعالی تاسو ته پند درکوي چې پند او عبرت واخلئ ﴿ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴾ يعنې: الله تعالی تاسې ته د داسې چارو په هکله معلومات درکوي چې ستاسو ژوند ښايسته کوي او ګټې يې در رسوي ترڅو تاسې د الله ﷻ فضل او احسان در ياد کړئ.

ابن مسعود رضي الله عنه د دې مبارک آيت په هکله داسې فرمايلي دي چې (دا آيت په نيکيو د امر او له بديو څخه د منع په هکله) تر ټولو زيات جامع آيت دی.

فعاليت: زده کوونکي دې د ښوونکي تر لارښوونې لاندې د احسان او د هغه د ګټو په هکله د قرآني آيتونو په رڼا کې بحث او څېړنه وکړي.

په ژمنه وفا کول

الله تعالی د دې آيتونو له مخې مسلمانانو ته د وعدې ساتلو په هکله امر کړی دی.

عهد: د وعدې او ژمنې په معنا دی او د الله ﷻ وعده هغه ده چې له انسانانو څخه يې اخيستې ده، ترڅو د الله په عبادت او پيروۍ ژمن واوسي او موږ دا وعده او ژمنه د لمانځه په هر رکعت کې له الله ﷻ سره کوو او وايو (اياک نعبد) يعنې ای پروردګاره! موږ يوازې ستا عبادت کوو.

په دې آيت کې ټول هغه څه چې بايد په هغه وفا وشي داخلېږي، لکه: اسلامي احکام، د الله تعالی سره وعدې او ژمنې، له انسانانو سره وعدې او يا له خپل نفس سره وعده او په دې ترتيب د دې قرآني لفظ جامع والی ثابت او روښانه کېږي. الله ﷻ له ټولو پيغمبرانو او د هغو له پيروانو څخه ژمنه اخيستې ده چې د ده عبادت او پيروي وکړي.

په دې آيت کې الله ﷻ ته د وعدې منسوبول د وعدې د تاکيد او اهميت لپاره دي، نو کله چې انسان وعده او ژمنه پرځان لازمه کړي بايد په هغې وفا وکړي ﴿ وَلَا تَنقُضُوا۟ ٱلۡأَيۡمَٰنَ

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿بَعۡدَ تَوۡكِيدِهَا﴾ يعني: د الله ﷻ په نامه چې لوړې کوئ هغه مه ماتوئ، ځکه د مؤکدو قسمونو ماتول د الله سره ژمنه ماتول ګڼل کېږي.

﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا تَفۡعَلُونَ﴾ يعني: الله تعالی په وعدو، ژمنو او د هغو په ماتولو چې له ځانه په جوړو شويو حيلو او پلمو ترسره کېږي، باخبره دی او تاسو ته د خپلو کړو وړو مطابق سزا درکوي.

د لوست ګټې او لارښوونې

له پورتنيو آيتونو څخه لاندې ګټې ترلاسه کېږي:

- ❖ د عدل او احسان واجبوالی او د خپلوانو د حقوقو ادا کول.
- ❖ د هر ناوړه او بد عمل حراموالی چې شريعت او عقل هغه بد او ناخوښ وګڼي.
- ❖ د ظلم او د نورو په حقوقو د تېري کولو حراموالی.
- ❖ په وعده، ژمنه او قسم باندې د وفا واجبوالی.
- ❖ په ځان کې د دې حس او شعور ژوندي کول چې الله ﷻ د ټولو اعمالو څارونکی دی.

پوښتنې

لاندينيو پوښتنو ته ځوابونه ورکړئ:

۱- (۹۰) آيت په دريو شيانو امر او له دريو شيانو څخه منع کړې ده. دا اوامر او نواهي څرګند کړئ؟

۲- ابن مسعود رضي الله عنه د دې آيت په هکله څه فرمايلي دي؟

۳- په دې مبارک آيت کې له وعدې څخه مراد څه دی او د وعدې نسبت الله ﷻ ته د څه شی افاده کوي؟

۴- دا لاندې کلمې څه معنا لري:

الاحسان – الفحشاء – الايمان.

کورنۍ دنده

په ژمنې باندې د وفا کولو او له خپلوانو سره د نیکۍ په هکله يوه مقاله وليکئ چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ویشتم لوست:

د مور او پلار حقوق

﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا ۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ
ٱلْكِبَرَ أَحَدُهُمَآ أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا
قَوْلًا كَرِيمًا ۝ وَٱخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ ٱلذُّلِّ مِنَ ٱلرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ
ٱرْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِى صَغِيرًا ۝ رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِى نُفُوسِكُمْ ۚ إِن
تَكُونُواْ صَٰلِحِينَ فَإِنَّهُۥ كَانَ لِلْأَوَّٰبِينَ غَفُورًا﴾ [الإسراء:۲۳-۲۵]

د کلمو او جملو معناوې

قَضَىٰ: پرېکړه يې کړې ده، امر يې کړی او حکم يې کړی.

أُفٍّ: هغه اواز يا هغه تعبير چې د رټنې لپاره کارول کېږي.

لَا تَنْهَرْهُمَا: دوی مه رټه، دوی مه ځوروه.

وَٱخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ ٱلذُّلِّ: د دوی دواړو د خدمت لپاره خپل د تواضع وزر (اوږه) ټيټ کړه (ځان مهربانه او عاجزي کوونکی جوړ کړه).

لِلْأَوَّٰبِينَ: د الله ﷻ لوري ته رجوع کوونکو لپاره.

ژباړه

او ستا رب پرېکړه کړې ده چې تاسې د بل هيچا عبادت مه کوئ، مګر يوازې د هغه، له مور او پلار سره نيکي او ښه تعامل وکړئ، که له تا سره د هغو نه يو يا دواړه زړښت ته ورسېږي، نو هغه ته اف قدرې مه وايه او مه رټه دوی دواړه، بلکې له هغو سره په درناوي خبرې کوه او په نرمۍ او رحم سره د هغو په وړاندې مات غاړی اوسه او دا دعا کوه چې پروردګاره! پر دوی رحم وکړه، لکه: څنګه چې دوې له زړه سوي او خوا خوږۍ سره په ماشومتوب کې زه پاللی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وم. ستاسي رب ښه پوهېږي چې ستاسو په زړونو کې څه دي. که تاسې صالحان (نيکان) یاست، نو هغه د رجوع کوونکو لپاره بښونکی دی.

تفسیر

د الله په عبادت امر

الله تعالی په دې آیتونو کې خپلو بندګانو ته یوازې په خپل عبادت امر کړی دی او د الله ﷻ امر د (قضی) په کلمه کې راغلی چې په ډېر تاکید دلالت کوي. یعنې الله ﷻ په غوڅه توګه حکم کړی چې پرته له هغه د بل چا عبادت ونه کړئ، ځکه ا لله ﷻ د ټولو خالق او پیدا کوونکی دی او یوازې هغه د عبادت مستحق دی، نو ټول امر خاص هغه الله ﷻ لره دی چې د کایناتو خالق او پالونکی دی.

له مور او پلار سره په نیکۍ کولو امر

وروسته له دې چې الله تعالی په خپله بنده ګۍ او عبادت امر کوي، سمدلاسه یې د مور او پلار سره په نیکۍ او احسان کولو هم امر کړی دی، ترڅو له هغوی سره د نیکۍ ارزښت او د هغوی لوړ مقام او منزلت څرګند شي، نو کله چې مور او پلار دواړه یا یو له دوی څخه د بوډاتوب او بیوسۍ عمر ته ورسیږي، نو په دغه وخت کې دې داسې کلمه یا لفظ د دوی په وړاندې استعمال نشي چې د دوی زړه پرې وځوربږي او یا دوی د خواشینۍ او خفګان احساس پرې وکړي مثلاً (اف) کلمه که څه هم دا وړه کلمه ده، خو د مور او پلار د رنځ او درد سبب ګرځي، نو د اسلام او قرآن له مخې مردوده او ناخوښه ده.

مبارک آیت د مور او پلار د بوډاتوب او بېوسۍ عمر خاص کړی، په داسې حال کې چې د دوی خدمت په ټولو حالتونو کې واجب دی، خو دا تخصیص په دې دلالت کوي چې دوی د بوډاتوب او بېوسۍ په حالت کې تر هر وخت زیات پاملرنې او خدمت ته ضرورت لري، نو الله ﷻ انسان ته امر کوي چې د دوی خدمت ته په عاجزۍ او نرمۍ ځان تیار کړه او په مهربانۍ او خاکسارۍ له دوی سره معامله کوه.

او الله تعالی له دوی سره د نیکې معاملې تعبیر د مرغه د وزرونو له راټیټولو سره تشبیه کړی دی ځکه کله چې خپل بچیان په غیږه کې رانیسي، نو خپل وزرونه ورته ټیټوي، همدارنګه کله چې وغواړي له هوا څخه ځمکې ته راټیټېږي، نو خپل وزرونه ښکته کوي نو دا د وزرونو ټیټول د مور او پلار سره د نیکۍ او احسان، نرمۍ او مهربانۍ له معاملې څخه کنایه ده، نه یوازې دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلکې الله ﷻ امر کړی چې انسان دې خپل مور او پلار ته دعا هم کوي او داسې دې وايي: ای زما پالونکيه! زما مور او پلار ته د خپل بې اندازې رحمت په سيوري کې ځای ورکړې، لکه: څنګه چې دوی د ماشومتوب په حالت کې په ما شفقت او مهرباني درلوده.

په دې دعا کې دې خبرې ته اشاره ده چې اولاد که په هره اندازه د مور او پلار په وړاندې وفادار او خدمت کوونکی اوسي بياهم نشي کولای چې د دوی حق ادا کړي، نو پردې اساس بايد له الله ﷻ څخه ورته د رحمت غوښتنه وکړي.

د والدينو د عاق له ګناه څخه د توبې تشويق

بيا الله تعالی فرمايي: ﴿رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ ۚ إِن تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا﴾

الله تعالی د خپلو مخلوقاتو په نفسونو چې د مور او پلار سره د نيکۍ او بدۍ په هکله وجود لري ښه باخبره دی، نو څوک چې له مور او پلار سره د نيکۍ او احسان اراده وکړي او له هغې کوتاهۍ او تقصير چې مخکې يې د دوی په وړاندې يا د نورو خلکو په وړاندې کړې دی، توبه وباسي، نو الله تعالی توبه قبلوونکی دی او الله ﷻ يې ګناهونه په خپل فضل او مهربانۍ سره ښښي.

فعاليت: زده کوونکي دې دوه ډلې شي د مور او پلار د حقوقو په هکله دې خبرې وکړي. بيا دې يو يو تن د خپل ګروپ په استازۍ د ټولګي مخې ته راشي او د بحث غوره مطالب دې په دريو دقيقو کې شرح کړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

له پورتنيو آيتونو څخه لاندې ګټې لاسته راځي:

- د مور او پلار سره د نيکۍ واجبوالی او د دوی په وړاندې عاجزي او مهرباني، خصوصاً د هغو د بوډاتوب په حالت کې.
- دا چې مور او پلار لوی حقوق لري، نو له دې امله الله ﷻ د خپل حق څخه وروسته د دوی حق ذکر کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ❖ د هغو الفاظو مراعاتول چې اولاد يې د والدينو په وړاندې وايي. بايد هېڅ داسې کلمه په ژبه استعمال نشي چې د دوی د رنځ او تکليف باعث گرځي، که څه هم پرته له قصده وي.
- ❖ د مور او پلار لپاره دعا، د دوی په ژوند او پس له مرگه يې.
- ❖ د مور او پلار د حقوقو د تقصير په صورت کې د توبې ايستلو لپاره هلې ځلې او په خپل نفس کې څه نه پېړول.

پوښتنې

۱- دا چې د الله ﷻ په عبادت، د مور او پلار سره د نيکۍ امر عطف شوی دی دا په څه دلالت کوي؟

۲- د مور او پلار يا له دوی څخه د يوه په وړاندې د (اف) کلمې د منع لامل او سبب څه شی دی؟

۳- هغه چارې چې اولاد يې د والدينو لپاره ترسره کوي، په مبارک آيت کې ورته اشاره شوې ده، هغه څه دي، واضح يې کړئ؟

۴- له والدينو سره په خبرو کولو کې اولاد بايد له کوم اسلوب څخه کار واخلي، دا حکم له ذکر شويو آيتونو څخه راوباسئ؟

۵- اولاد د مور او پلار په حق کې بايد څرنگه دعا وکړي؟

کورنۍ دنده

د قرآني آيتونو او نبوي احاديثو په رڼا کې له مور او پلار سره د نېکۍ په اړه يوه مقاله وليکئ چې له پنځلسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درویشتم لوست:

د خپلوانو، مسکینانو او مسافرانو حقوق

﴿ وَءَاتِ ذَا ٱلۡقُرۡبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلۡمِسۡكِينَ وَٱبۡنَ ٱلسَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرۡ تَبۡذِيرًا
۝ إِنَّ ٱلۡمُبَذِّرِينَ كَانُوٓاْ إِخۡوَٰنَ ٱلشَّيَٰطِينِۖ وَكَانَ ٱلشَّيۡطَٰنُ لِرَبِّهِۦ كَفُورًا
۝ وَإِمَّا تُعۡرِضَنَّ عَنۡهُمُ ٱبۡتِغَآءَ رَحۡمَةٖ مِّن رَّبِّكَ تَرۡجُوهَا فَقُل لَّهُمۡ
قَوۡلٗا مَّيۡسُورٗا ۝ وَلَا تَجۡعَلۡ يَدَكَ مَغۡلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبۡسُطۡهَا كُلَّ
ٱلۡبَسۡطِ فَتَقۡعُدَ مَلُومٗا مَّحۡسُورًا ۝ إِنَّ رَبَّكَ يَبۡسُطُ ٱلرِّزۡقَ لِمَن يَشَآءُ
وَيَقۡدِرُۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرَۢا بَصِيرٗا ﴾ [الإسراء:۲٦-۳۰]

د کلمو او جملو معناوې

قَوۡلٗا مَّيۡسُورٗا:	نرمه، پسته او خوږه خبره.
مَغۡلُولَةً:	په څنځیرونو تړلې، له بخل څخه کنایه ده.
تَبۡسُطۡهَا:	د لاس پراخول، پرانیستل، له اسراف څخه کنایه ده.
مَّحۡسُورًا:	پښیمانه، بېوسی.

ژباړه

د خپلوانو، مسکینانو او مسافرو حق پوره ورکړه او بې ځایه لګښت مه کوه، بې ځایه لګښت کوونکي د شیطان وروڼه دي او شیطان د خپل رب ناشکره دی. که ته له هغو اړو خپلوانو، مسکینانو او مسافرو څخه مخ اړوې، په دې اساس چې تر اوسه د الله ﷻ د هغه رحمت (مال) په لټه کې یې چې ته یې هیله من یې، نو هغو ته ښه او نرم ځواب ورکړه، مه خپل لاس تر غاړې تړه او مه یې بېخي داسې غځولی پرېږده چې په خپله بېوسی پاتې شې، ستا رب چې چاته غواړي روزي پراخوي او چاته یې چې خوښه شي تنګوي یې، هغه د خپلو بندګانو له حاله باخبر دی او هغوی ویني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

له خپلوانو سره نیکي

په دې آیتونو کې الله تعالی خپلو بندګانو ته ډېرې لارښوونې کړې دي ترڅو د هغو په واسطه خپل نفسونه پاک کړي او خپله ټولنه له هر ډول بدیو او ناوړو پایلو څخه وژغوري.

الله تعالی فرمایي: ﴿ وَءَاتِ ذَا ٱلۡقُرۡبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلۡمِسۡكِينَ وَٱبۡنَ ٱلسَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرۡ تَبۡذِيرًا ﴾ الله تعالی په دې آیت کې په نیکۍ ، احسان، صله رحمۍ او د خپلوانو محتاجانو او تش لاسو سره په مرسته امر کړی دی.

په دې آیت کې نورو مستحقینو باندې د خپلوانو مخکې کول د دې لپاره دي چې خپلوان پر نورو د لومړیتوب حق لري، ځکه له خپلوانو سره احسان او نیکي، پر هغو باندې صله رحمي او صدقه ده.

له اسراف څخه ډډه کول

الله تعالی له اسراف او زیات لګښت څخه منع کړېده، پرته له ضرورته او بېځایه د مال او پانګې مصرفولو ته اسراف یا تبذیر ویل کېږي په دې آیت کې له اسراف څخه د منعې علت داسې بیان شوی دی: ﴿إِنَّ ٱلۡمُبَذِّرِينَ كَانُوٓاْ إِخۡوَٰنَ ٱلشَّيَٰطِينِۖ وَكَانَ ٱلشَّيۡطَٰنُ لِرَبِّهِۦ كَفُورًا ﴾.

یعنې: مبذرین او اسراف کوونکي یې د ناوړو صفتونو په لرلو سره له شیطانانو سره تشبیه کړي دي، ځکه شیطانان د الله د نعمتونو په وړاندې شکر نه باسي او یو شی بېځایه او په نامناسب ځای کې ږدي، په څمکه کې فساد خپروي او خلک ګمراه کوي. په همدې ترتیب اسراف کوونکی په دې صفتونو کې له شیطانانو سره شباهت او همغږي لري، البته په دې تشبیه کې اسراف او تبذیر بد او ناوړه معرفي شوي او پرېښودلو ته یې ترغیب او تشویق ورکړل شوی دی، ځکه عاقل انسان په هېڅ صورت نه غواړي چې د شیطان په شان وي.

له تنګلاسو او مسکینانو سره خوږې خبرې کول

په تېر شوي آیت کې الله ﷻ بلهایان د خپلوانو او محتاجانو سره نیکۍ او احسان ته تشویق کړل په وروستیو آیتونو کې د هغو کسانو بیان دی چې سخا یې عادت وي، خو دا مهال د نفقه کولو او مال لګولو وس نه لري او له الله تعالی څخه دا هیله کوي که چېرې ده ته څه پانګه او پیسې لاس ته ورشي، نو هغه به صدقه کوي. الله ﷻ ددوی په هکله داسې فرمایي: په داسې حالت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې له خپلوانو او محتاجانو څخه په لطف او نرمۍ ښښنه وغواړئ، ترڅو د هغوی زړونه دردمند نشي.

﴿وَإِمَّا تُعۡرِضَنَّ عَنۡهُمُ ٱبۡتِغَآءَ رَحۡمَةٖ مِّن رَّبِّكَ تَرۡجُوهَا فَقُل لَّهُمۡ قَوۡلٗا مَّيۡسُورٗا﴾

یعنې که ته له دغو خپلوانو او مسکینانو او مسافرو څخه په دې اساس مخ اړوې چې تر اوسه د خپل رب د هغه رحمت (مال) په لټه (انتظار) کې یې چې ته یې هیله من یې، نو هغوی ته نرم ځواب ورکړه، له هغو څخه ښښنه وغواړه او خوږه خبره ورته وکړه، ترڅو له تا څخه خپه او خواشینی نشي.

په دې مبارک آیت کې د هغو مؤمنانو لپاره لارښوونه ده چې د اړو کسانو سره د مرستې کولو څخه عاجز دي، نو دوی دې د الله ﷻ در بار ته دعا وکړي، ترڅو الله ﷻ ورته دولت او پراخه روزي نصیب کړي چې بیا یې د الله ﷻ په لاره کې ولګوي او د خپلوانو او بیوزلو له مرستې څخه مال ونه سپموي، خو په هغه صورت کې چې له دوی سره د مرستې لپاره څه نه وي، نو له دوی څخه دې په خوږه او نرمه ژبه معذرت وغواړي.

د مال په مصرفولو کې اعتدال او منځلاریتوب:

الله تعالی بندګان له اسراف او بخل څخه منع کوي او په لګښت کې ورته د اقتصاد او میانه روۍ لارښوونه کوي، الله تعالی فرمایي:﴿ وَلَا تَجۡعَلۡ يَدَكَ مَغۡلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبۡسُطۡهَا كُلَّ ٱلۡبَسۡطِ فَتَقۡعُدَ مَلُومٗا مَّحۡسُورًا﴾

یعنې مه خپل لاس د بخل او شومتیا له وجې په خپلې غاړې پورې ټینګ تړه او مه یې ډېر پراخوه چې په دواړو صورتونو کې به له پښیمانتیا او ملامتیا سره مخ شې.

مطلب دا دی چې مؤمن انسان باید له اعتدال او میانه روۍ څخه کار واخلي، بخیل ونه اوسي لکه د چاچې لاس په ځنځیر د غاړې سره تړل شوی وي او ونه شي کولای چې انفاق او صدقه ورکړي، همدارنګه مسرف او مبذر هم ونه اوسي، لکه: هغه څوک چې خپل لاس پرانیزي او هیڅ شی یې په لاس کې پاتې نشي.

نو د بخل او اسراف دا پایله ده چې خاوند یې هم د الله ﷻ له لوري، هم د خلکو له لوري او هم د خپل نفس له لوري د ملامتۍ وړ ګرځي، نو دا دواړه (بخل او اسراف) بد او ناوړه صفتونه دي چې د الله ﷻ رضا پرې نشي حاصلیدای.

په روزۍ کې پراخي او تنګي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا الله تعالی فرمايي: ﴿إِنَّ رَبَّكَ يَبۡسُطُ ٱلرِّزۡقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقۡدِرُۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرَۢا بَصِيرٗا﴾

یعنې: پوه شه، ستا پالونکی چې هر چا ته وغواړي هغه ته پریمانه روزي ورکوي او هر چا ته چې وغواړي د روزۍ دروازې يې تنګوي. هغه د خپلو بنده ګانو پر حال ښه خبر دی او هغوی ويني.

بندګانو ته د روزۍ پريماني او کموالی د الله ﷻ په ارادې او د هغه په حکمت او بشپړ علم پورې اړه لري. الله ﷻ د خپلو بندګانو په حالاتو ښه خبر او لېدونکی دی. الله تعالی ښه پوهېږي چې چا ته د روزۍ پراخي مناسبه ده او څوک دی چې فقر او تنګلاسي يې فاسدوي. همدارنګه الله ﷻ پوهېږي چې ځينو بندګانو ته يې يوازې فقر او تنګلاسي مناسبه ده. کله کله د روزۍ پريماني او تنګلاسي د بندګانو لپاره آزموينه وي، نو الله ﷻ د خپلو بندګانو په ټولو حالتونو ښه خبر او ليدونکی دی.

فعاليت

زده کوونکي دې د ښوونکي په لارښوونه د مرستې او صدقې د ښيګڼو، او همدارنګه د بخل د ناوړو پايلو په هکله د آيتونو او نبوي احاديثو په رڼا کې بحث وکړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

- د خپلوانو د حقوقو د ادا کولو واجبوالی، له هغوی سره صله رحمي او د بېوزلو او مسافرانو مرسته.
- د اسراف او تبذير حراموالی، له اسراف څخه کرکه او د مسرف تشبيه کول له شيطان سره.
- هغه څوک چې د انفاق او صدقې ورکولو وس او توان نه لري هغه ته په کار ده چې په نرمو او خوږو خبرو سره معذرت وغواړي.
- له الله ﷻ څخه د مال غوښتنه، ترڅو يې د الله ﷻ په لاره کې ولګوي.
- په انفاق او صدقه کې ميانه روي او اعتدال، له بخل او اسراف څخه ډډه کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې

۱–هغه حقوق چې خپلوانو، تنګ لاسو، محتاجانو او مسافرانو ته یې ورکول واجب دي کوم دي؟

۲– د تبذیر معنا څه ده، د هغه د نهې علت څرګند کړئ؟

۳– څوک چې سوالګر ته د ورکړې لپاره څه ونه لري، څه باید وکړي؟

۴– د لاندنیو چارو لپاره له قرآنی آیتونو څخه دلیل راوړئ؟

الف– اسراف د خپل خاوند لپاره د ملامتۍ او پښېمانۍ لامل ګرځي.

ب– د روزۍ کموالی او تنګ لاسي د الله ﷻ له پلوه پر خپل بنده، د قهر او غوسې په معنا نه دی.

کورنۍ دنده

– د خپلوانو، مسکینانو او مسافرانو حقوق په لنډه توګه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

– د بخل او شومتیا ناوړې پایلې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په معاملاتو کې عدالت او مسؤوليت

﴿وَأَوۡفُواْ ٱلۡكَيۡلَ إِذَا كِلۡتُمۡ وَزِنُواْ بِٱلۡقِسۡطَاسِ ٱلۡمُسۡتَقِيمِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلٗا ۝ وَلَا تَقۡفُ مَا لَيۡسَ لَكَ بِهِۦ عِلۡمٌۚ إِنَّ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡبَصَرَ وَٱلۡفُؤَادَ كُلُّ أُوْلَٰٓئِكَ كَانَ عَنۡهُ مَسۡـُٔولٗا ۝ وَلَا تَمۡشِ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَرَحًاۖ إِنَّكَ لَن تَخۡرِقَ ٱلۡأَرۡضَ وَلَن تَبۡلُغَ ٱلۡجِبَالَ طُولٗا ۝ كُلُّ ذَٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُۥ عِندَ رَبِّكَ مَكۡرُوهٗا ۝ ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوۡحَىٰٓ إِلَيۡكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلۡحِكۡمَةِۗ وَلَا تَجۡعَلۡ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتُلۡقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومٗا مَّدۡحُورًا﴾ [الإسراء:۳۹-۳۵]

د کلمو او جملو معناوې

بِٱلۡقِسۡطَاسِ ٱلۡمُسۡتَقِيمِ: په عدل او انصاف، په برابره تله.

تَأۡوِيلٗا: نتيجه او پايله.

لَا تَقۡفُ: پيروي مه کوه.

مَرَحًا: په خيال او تکبر.

مَّدۡحُورًا: رټل شوی، شړل شوی، او د الله له رحمته لرې.

ژباړه

او پوره کړئ پيمانه کله چې پيمانه کوئ، او تول په سمه تله وکړئ، دا سمه کړنلاره ده او ښه پای لري، په هغه څه پسې مه ځه چې تا ته د هغه په اړه علم او پوهه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیشکه غوږ او سترګه او زړه هر یو له دغو (دریو واړو) دي له هغه څخه پوښتنه کړی شوی (په قیامت کې چې ولې دې په دنیا کې ګناه کوله) او مه ګرځه په ځمکه کې په خیال (او تکبر) بیشکه چې ته به ځمکه څیرې نه کړې او له سره به ونه رسیږې (د) غرونو (سرونو) ته له جهته د اوږدوالي. ددې ټولو کارونو بد اړخ ستا د رب په وړاندې خورا ناکاره (ناخوښه) دی.

دا هغه د حکمت خبرې دي چې ستا رب تا ته وحې کړي دی او له الله ﷻ سره کوم معبود مه نیسه، که نه نو په دوزخ کې به ملامت شوی او رټل شوی وغورځول شې.

تفسیر

په پوره پیمانه ورکولو امر

الله تعالی خپلو مؤمنو بندګانو ته امر کوي: ﴿وَأَوۡفُواْ ٱلۡكَيۡلَ إِذَا كِلۡتُمۡ وَزِنُواْ بِٱلۡقِسۡطَاسِ ٱلۡمُسۡتَقِيمِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلٗا﴾.

کله چې مو نورو ته څه شی پیمانه کول نو پوره یې پیمانه کوئ او که څه مو وزن کول، نو هغه هم پوره وزن کړئ، ځکه دا کار په دنیا او آخرت کې ستاسو په خیر او ښېګڼه تمامیږي، خلک له تاسو سره معاملاتو ته تشویقیږي او اخروي ثواب هم پرې ترلاسه کیږي.

په دې ځای کې نوروته پوره ورکول ځانګړې شوي دي، ځکه دلته د پلورلو خبره ده چې زیاتره په هغه کې کمی واقع کیږي، خو د اخیستلو پر مهال انسان حریص وي او نه غواړي چې حق یې کم شي.

په مجهولو شیانو پسې نه تګ

بیا الله تعالی انسان ته امر کوي: ﴿وَلَا تَقۡفُ مَا لَيۡسَ لَكَ بِهِۦ عِلۡمٌۚ إِنَّ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡبَصَرَ وَٱلۡفُؤَادَ كُلُّ أُوْلَٰٓئِكَ كَانَ عَنۡهُ مَسۡـُٔولٗا﴾ یعنې د څه شي په هکله چې علم او اطمینان نه لرې هغه شی هیڅکله مه تعقیبوه، ځکه غوږونه، سترګې او زړه ټول مسؤول دي، نو انسان باید د خپل علم په حدودو کې واوسیږي او د هغه څه په هکله چې نه پوهیږي خبره ونه کړي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه: څرنګه چې انسان د بې فايدې خبرې په اورېدو، دروغو او غيبت کولو د سوال او محاسبې لاندې راځي، همدارنګه به د منکراتو او عورتونو په کتلو ورسره محاسبه وشي. د انسان اعضا او غړي، لکه: غوږ، سترګې، زړه او داسې نور له پوښتنې لاندې راځي، دا ټول غړي به په قيامت کې په خبرو راشي او د انسان په ګټه يا تاوان به ګواهي ورکوي.

نو پر انسان لازم دي چې هوښيار اوسي، له ړانده تقليد څخه ځان وژغورې، کوم کار چې ترسره کوي په هغه کې د الله تعالی ويره په نظر کې ونيسي او پرته له بشپړ باور او يقين څخه دې حکم نه کوي او پر څه چې نه پوهيږي له هغه څخه دې ډډه وکړي.

له تکبر څخه ځان ژغورل

الله تعالی انسان ويروي، چې له ځان لوی ګڼلو او تکبر څخه ډډه وکړي، نو فرمايي:

﴿وَلَا تَمۡشِ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَرَحًاۖ إِنَّكَ لَن تَخۡرِقَ ٱلۡأَرۡضَ وَلَن تَبۡلُغَ ٱلۡجِبَالَ طُولٗا ﴾

يعنې: ای انسانه! په نخرو، کبر او بې اندازې زياتې خوشالۍ په ځمکه کې حرکت مه کوه، په خپل قوت، مال، دبدبه او چوکۍ د وياړ او لوړوالي احساس مه کوه، اې انسانه! څرنګه په ځمکه کې تکبر کوې په داسې حال کې چې نشې کولای په خپلو قدمونو ځمکه وشلوې، څرنګه د خلکو په وړاندې تکبر کوې په داسې حال کې چې په ځان لوی ګڼلو او لوړ الوتلو سره نشې کولای د غرونو څوکو ته ورسيږې، ته له کمزورې او بېوسې مخلوق څخه پرته بل څه نه يې، نو له تا سره نه ښايي چې تکبر وکړې، ته په خپل تګ او خپله راشه درشه کې له نورو سره عاجزي او خاکساري غوره کړه، الله ﷻ فرمايي: ﴿كُلُّ ذَٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُۥ عِندَ رَبِّكَ مَكۡرُوهٗا ﴾ يعنې له ټولو هغو کړو وړو څخه چې اللهﷻ منع فرمايلې هغه ټول د اللهﷻ په وړاندې ناوړه او ناکاره دي، نو بايد له هغو څخه ځان وژغورې، ترڅو د اللهﷻ رضا حاصله کړې.

﴿ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوۡحَىٰٓ إِلَيۡكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلۡحِكۡمَةِۗ وَلَا تَجۡعَلۡ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتُلۡقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومٗا مَّدۡحُورًا ﴾. يعنې دا ځينې حکمتونه دي چې الله ﷻ درته د هغه وحې کړې ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هېڅکله د واحد الله ﷻ سره څوک شریک مه نیسه، کنه نو ملامت به شې او دوزخ ته به واچول شې.

ددې آیت عامه معنا دا ده چې الله تعالی پیغمبر ﷺ ته خطاب کوي او فرمايي: هغه څه چې په هغه مې تا ته امر کړی او یا مې له هغه څخه منع کړې یې هغه د الله ﷻ محکم کلام دی، نو هغو کسانو ته چې له تا څخه پیروي کوي لارښوونه وکړه چې په هغو شیانو چې پرې تشویق شوي عمل وکړي او له هغو شیانو چې ورڅخه منع شوي ځانونه وژغوري.

بیا الله تعالی له شرک څخه منع کوي او دا څرگندوي چې هر څوک له الله تعالی سره شریک نیسي، نو هغه به په داسې حالت کې دوزخ ته واچول شي چې هم به د خپل نفس له لوري او هم به د نورو خلکو له لوري په ده ملامتي ویل کېږي او د الله ﷻ له رحمت څخه به لرې وي.

د لوست گټې او لارښوونې

د دې لوست گټې دا ډول دي:

- ❖ د الله ﷻ په اوامرو عمل او التزام کول، ډېرې زیاتې دنیوي گټې او په آخرت کې د الله ﷻ په وړاندې انسان ته ستر اجر ورپه برخه کېږي.
- ❖ د پیمانې پوره ورکول واجب دي باید په تللو او پیمانه کولو کې عدالت او انصاف مراعات شي او له کمولو څخه یې ډډه وشي.
- ❖ په یوه مسئله کې پرته له علم او پوهې خبرې او حکم کول، له منکراتو څخه دي چې انسان باید له هغه څخه ځان وژغوري.
- ❖ په لاره تللو کې پر ځان ویاړل، نخرې او تکبر کول حرام دي.

پوښتنې

۱- په دنیا او آخرت کې د پیمانې پوره کولو گټې څه دي؟

۲- د هغه څه چې انسان ته پرې پوهه حاصله نه وي، د هغه له پیروۍ او عمل څخه د منع سبب څه دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- د انسان غړي او اندامونه د قیامت په ورځ له څه شي څخه پوښتل کېږي او بیا څرنګه ځواب وايي؟

۴- متکبر انسان ته د یادونې سبب چې څمکه شلولی نشي او د غرونو لوړوالي ته رسیدلی نشي څه دی؟

کورنۍ دنده

په مطففین سورت کې د اندازې او تلې د کمولو کیفیت ذکر شوی، نوموړې آیتونه تلاوت او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

وصلی الله تعالی علی خیر خلقه محمد و علی آله و أصحابه أجمعین، و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library